

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Integrace cizinců v České republice

Integration of foreigners in the Czech Republic

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Klára Chocholoušová, DiS.

Vedoucí práce: PhDr. Monika Nová, Th. D.

Praha 2021

Poděkování

Velice děkuji paní PhDr. Monice Nové, Th.D. za vedení mé diplomové práce, za poznámky, náměty a povzbuzení během zpracovávání textu. Poděkování patří též všem respondentům, za jejich čas a ochotu sdílet své životní příběhy a osobní informace. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu, kterou mi při psaní diplomové práce projevovali.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Integrace cizinců v České republice“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 09. 07. 2021.

Klára Chocholoušová

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá tématem „Integrace cizinců v České republice“. Je rozdělena na dvě části a sice teoretickou a praktickou.

První část práce zabývající se teorií v dané oblasti se pokouší obsáhnout legislativní úpravu všeobecných podmínek pobytu cizinců na území České republiky, dále pak specifika v různých oblastech každodenního života oproti majoritní společnosti a samozřejmě samotný integrační proces. Praktická část je pak věnována kvalitativnímu výzkumu formou rozhovorů s cizinci s rozmanitým původem i aktuálním typem pobytového oprávnění jejichž životní příběhy jsou zpracovány formou kazuistik.

Cílem práce je popsat aktuální postavení cizinců v České republice a každodenní problémy se kterými se potýkají. Dále pak ukázat, že migranti nejsou homogenní skupinou, potýkající se s nejrůznějšími problémy v závislosti na původu ale právě i typu pobytového oprávnění.

Klíčová slova

cizinci, imigranti, migrace, migrační politika, národnost, identifikace, integrace

Annotation

This diploma work deals with the topic "Integration of foreigners in the Czech Republic" It is divided into two parts, theoretical and practical.

The first part of the work dealing with the theory in the given area tries to include the legislative regulation of general conditions of residence permits for foreigners in the Czech Republic, the specifics in various areas of everyday life besides the majority society, and of course the integration process itself. The practical part is devoted to qualitative research in the form of interviews with foreigners of diverse origins and the current type of residence permit whose life stories are processed in the form of case studies.

The aim of this diploma work is to describe the current position of foreigners in the Czech Republic and the everyday problems they face. Furthermore, to show that migrants are not a homogeneous group, facing various problems depending on the origin but also the type of residence permit.

Keywords

foreigners, immigrants, migration, migration polici, nationality, identification, integration

Obsah

Úvod.....	1
1. Teoretická část	3
1.1. Kdo je vlastně cizinec?	3
1.2. Legislativní rámec pobytu cizinců.....	4
1.3. Cizinci ze třetích zemí	6
1.3.1. Krátkodobý pobyt.....	6
1.3.2. Dlouhodobá víza	8
1.3.3. Dlouhodobý pobyt.....	9
1.3.4. Trvalý pobyt	12
1.4. Osoby požívající mezinárodní ochrany	13
1.4.1. Proces žádosti o mezinárodní ochranu v ČR.....	14
1.4.2. Státní integrační program pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou	16
1.5. Občané ostatních států Evropské unie	16
1.5.1. Pobytová oprávnění pro občany Evropské unie	18
1.6. Národnostní menšiny	19
1.6.1. Nabývání českého státního občanství udělením.....	20
1.7. Orgány a organizace zabývající se cizineckou problematikou.....	22
1.7.1. Zařízení ministerstva vnitra.....	22
1.7.2. NNO zaměřené na pomoc cizincům.....	24
1.7.3. Interkulturní práce a komunitní tlumočení.....	26
1.7.4. Cizinci v praxi sociálního pracovníka	28
1.8. Cizinecké komunity a diaspory	29
1.9. Přístup cizinců na trh práce	30
1.9.1. Přístup na trh práce v závislosti na pobytovém oprávnění.....	32
1.9.2. Agentury práce	34
1.10. Cizinci v rámci vzdělávacího systému ČR.....	37
1.11. Možnosti zdravotní péče.....	43
1.12. Integrace cizinců v ČR	45
1.13. Česká společnost a její vztah vůči cizincům	49
1.13.1. Sociální práce se společností.....	49
1.13.2. Mediální prezentace cizinců.....	51
2. Empirická část.....	53
2.1. Metodologie.....	53
2.2. Získaná data	56
2.2.1. Kazuistika 1 – Mohamed	57
2.2.2. Kazuistika 2 – Ivan.....	61
2.2.3. Kazuistika 3 – Krystyna	68

2.2.4.	Kazuistika 4 – Alexi	72
2.2.5.	Kazuistika 5 – Thomas	77
2.2.6.	Kazuistika 6 – Georgi.....	84
2.2.7.	Kazuistika 7 – Alexandra	90
2.2.8.	Kazuistika 8 – Juliette	95
2.2.9.	Kazuistika 9 – Aliyah.....	103
2.3.	Interpretace a analýza dat	108
2.4.	Zhodnocení výsledků výzkumu.....	116
2.5.	Diskuze	121
2.6.	Závěr.....	125

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem zvolila „Integraci cizinců v České republice“ a to proto, že jde o téma velmi aktuální, které se prolíná napříč mnoha obory. Spolu s neustálým vývojem a technickým pokrokem v oblasti dopravy a cestování je migrace stále běžnějším jevem. Následkem toho se země po celém světě musí vyrovnat s otázkou, jak se k nově přichozím postavit a jak zajistit jejich klidné včlenění do společnosti.

Oblast cizinecké problematiky je v České republice obzvláště zajímavá tím, že spolu s politickými změnami po roce 1989, tedy před pouhými 32 lety, došlo k otevření hranic a prudkému nárůstu migrace. Během této krátké doby pak došlo k další významné změně, když roku 2004 vstoupila naše země do Evropské unie a v rámci Schengenského prostoru k nám začala proudit nová kategorie cizinců, a sice občané EU.

Během poměrně krátké doby se tak systém musel vyrovnat s těmito novými skutečnostmi a naučit se pracovat se společností v novém složení. O změnách ve složení obyvatelstva si troufám mluvit na základě statistik Ministerstva Vnitra, které vykazují trvalý meziroční nárůst ve všech kategoriích cizinců. Nejde tedy pouze o nárůst cizinců, kteří každý rok do země přichází, ale také žadatelů o vyšší typ pobytového oprávnění. Toto svědčí o faktu, že se mnoho migrantů v zemi trvale usídluje, zakořeňuje, zakládá rodiny, stává se trvalou součástí České společnosti, následkem čehož dochází ke změnám ve složení společnosti.

Oborem mého studia je sociální práce, která je jako profese velmi bohatá a prolíná se prací s mnoha rozmanitými cílovými skupinami. V rámci studia tohoto oboru je orientace v oblasti cizinecké problematiky velmi důležitá právě proto, že migranti jsou stabilní složkou společnosti a v rámci výkonu práce sociálního pracovníka je možné se s nimi setkat napříč různými oblastmi. Od pracovníků OSPOD, přes úřady práce, ale i neziskové organizace, poradny, ale také streetworkery a pracovníky zaměřující se na práci s vyloučenými skupinami obyvatel, ti všichni se při své práci mohou setkat s cizinci. Spolu s usídlováním a dožíváním na území také cizinci stále častěji vyhledávají pomoc v oblasti péče o osoby zdravotně znevýhodněné a seniory. Alespoň základní povědomí o cizinecké problematice je tedy nedílnou součástí studia sociální práce a výkonu profese sociálního pracovníka. S rostoucími počty v řadách cizinců pak bude i v budoucnu růst význam orientace v tomto tématu, jelikož přímou úměrou k tomu lze očekávat i nárůst klientů zahraničního původu v sociálních službách.

Téma práce mi bylo blízké již v průběhu celého předchozího studia. Jako téma své bakalářské práce jsem v roce 2018 zvolila „Integraci Ruské národnostní menšiny do České společnosti“. Tato práce tedy do určité míry navazuje na téma, kterým jsem se zabývala již v minulosti. Mým prvním zaměstnáním v oboru byla pozice sociální pracovníce v Centru na podporu integrace cizinců v Benešově. V rámci své práce jsem prošla mnoha velice zajímavými školeními, která významným způsobem rozšířila mé znalosti v oblasti cizinecké problematiky. V neposlední řadě pak samotná praxe na pozici sociální pracovníce zaměřené na pomoc cizincům byla neocenitelným zdrojem při psaní této práce.

Tato diplomová práce je rozdělena do dvou částí a sice teoretické a empirické. První část práce, zabývající se teorií v tématu cizinecké problematiky a migrační politiky se pokouší obsáhnout významné oblasti v integraci cizinců. Do tématu uvozuje obsáhlá část věnující se pobytovým oprávněním, na základě, kterých mohou cizinci v zemi pobývat, jde o důležité informace, jelikož právě typ pobytového oprávnění je významným determinantem postavení daného jedince v rámci společnosti, jeho práv a povinností. Následují pak kapitoly zabývající se každodenním životem cizinců od migrantských komunit, přes postavení na pracovním trhu, možnosti v rámci vzdělávacího systému i přístup ke zdravotní péči. Teoretická část pak také zmiňuje orgány a organizace zabývající se cizineckou problematikou a samozřejmě samotný integrační proces, postoj české společnosti vůči cizincům a vliv mediální prezentace cizinecké problematiky na postoj majority k migrantům.

Druhá polovina práce je pak zaměřená prakticky. Obsahuje kvalitativní výzkum, založený na polostrukturovaných rozhovorech s cizinci žijícími v Česku. Interview s jednotlivými participanty byla zaměřena na narativní příběhy, a aktuální názory, postoje, hodnoty a sebeidentifikaci. Na základě těchto rozhovorů je všem participantům vytvořena kazuistika. V další části jsou pak porovnány odpovědi všech respondentů na společné otázky. Na konci je pak výzkum zhodnocen a odpovězeno na hlavní výzkumnou otázku, kterou bylo, zda „Je dle cizinců poskytována dostatečná podpora v průběhu integračního procesu?“ a dvě doplňující výzkumné otázky zaměřené na faktory které nejvíce ovlivňují každodenní život cizinců a nejzásadnější překážky v integračním procesu.

1. Teoretická část

1.1. Kdo je vlastně cizinec?

Otázka, kdo je vlastně cizinec se na první pohled může jevit jako snadná, při podrobnějším hledání významu však zjistíme, že odpověď není tak snadná. Definice tohoto pojmu je závislá na kontextu a do jisté míry i individuálním vnímání každého z nás.

Zatímco Ottův slovník naučný (1888-1909), klasické dílo české literatury, definuje pojem cizinci jednoznačně, a sice jako příslušníky cizího státu. Stručně také zmiňuje postavení těchto příslušníků cizích států v historii, jejich právní postavení v oblasti práva občanského, vlastnického i trestního. Jako synonymum pro pojem cizinci pak uvádí pouze termín cizozemci, což při rozebrání pojmu z hlediska lingvistického odpovídá pro příslušníky jiného státu ještě lépe, ač se slovo jako takové v dnešní formě českého jazyka netěší takové oblibě.¹

Oproti tomu Slovník spisovného jazyka českého (1960-1971), definuje pojem cizinec podstatně volněji. Kromě příslušníků jiných národů lze tímto pojmem označit také cizí či neznámý člověk, dále pak také osoba nám známá, avšak citově vzdálená.² Tento výklad je oproti Ottovu slovníku naučnému výrazně otevřenější a dává prostor, označit jako cizince podstatně širší okruh osob. Nové dva výklady slova jsou navíc značně závislé na autorovi výroku, osoba cizí pro jednoho člověka, může být známá pro jiného člověka. Poslední zmiňovaný výklad je pak nejvíce otevřenou variantou, jelikož i když je daná osoba známá všem přítomným, citová blízkost s každým člověkem bude velmi individuální.

Akademický slovník současné češtiny, za nímž stojí Ústav pro jazyk český AV ČR, definuje heslo cizinec velmi podobně jako již zmíněný Slovník spisovného jazyka českého, avšak vypouští variantu výkladu zabývající se citovou blízkostí. Připouští tedy význam slova cizinec jak z hlediska národnosti, tak z pohledu, zda je nám daná osoba známá, či neznámá.³

V umělecké i literární tvorbě je možné se setkat s využitím všech výše zmíněných výkladů slova, v běžné hovorové češtině je však nejběžnější využití tohoto termínu právě pro občany cizích států, nejčastěji pak v situacích, kdy se tito nachází na území jiného než svého domovského státu.

¹ Ottův slovník naučný: *illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Pátý díl, C-Čechůvky* (str. 417-418). V Praze: J. Otto, 1909.

² HAVRÁNEK, Bohuslav, ed. *Slovník spisovného jazyka českého*. 1 (str. 218)., nezměněné vyd. Praha: Academia, 1989.

³ ÚJČ AV ČR. *Akademický slovník současné češtiny* [online]. 2012 [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.slovníkcestiny.cz/heslo/cizinec/0/15101>

V neposlední řadě je pak třeba zmínit legislativní pohled na výklad tohoto termínu, který nalezneme v zákoně č. 326/1999 Sb., Zákonu o pobytu cizinců na území České republiky, známý též jako Cizinecký zákon. Tento již v úvodním ustanovení a § 1 definuje předmět úpravy, kde stanovuje, že: „*Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie*“⁴

Tento jak obecně užívaný, tak legislativní výklad pojmu cizinec, je také předmětem této diplomové práce, která se zabývá životem občanů cizích států na území České republiky a jejich integrací do české společnosti. Aby však bylo možné se tímto tématem více zabývat, je třeba si uvědomit, že pojem cizinec je stále ještě velmi obecný. Mezi občany ostatních států, kteří dlouhodobě pobývají na našem území lze rozeznat několik kategorií, jejichž právní postavení se pak dále vnitřně liší na základě pobytového oprávnění, jehož je daná osoba držitelem.

1.2. Legislativní rámec pobytu cizinců

Při zkoumání legislativního rámce pobytu cizinců je v první řadě důležité vnímat naši zemi v rámci Evropské unie a Schengenského prostoru. Od vstupu České republiky do EU 1. května 2004 je naše země vázána evropskou legislativou a mezinárodními smlouvami, které zasahují právě i do cizinecké problematiky.

Spolu se vstupem do Evropské unie se Česká republika stala také členem Schengenského prostoru. Jde o území, jež se vyznačuje rušením kontrol na vnitřních hranicích s posílením vnějších hranic, volný pohyb osob a zboží v rámci prostoru, jednotný přístup k cizincům ostatních zemí, a také policejní a justiční spolupráci. Vzhledem ke geografickému umístění naší země v centrální oblasti Schengenského prostoru tak cizinci přicházející do země přes státní hranice již prošly kontrolou v jiném členském státě nacházejícím se na vnějších hranicích prostoru. Jediným přímým vstupem do země jsou mezinárodní letiště, na která se vztahují stejné podmínky jako na vnější hranice Schengenského prostoru.

Evropská unie se již ve Smlouvě o EU z roku 1993 zabývá tématy překročení vnějších hranic, přistěhovalectví a azylové politiky, přičemž tato témata vnímala jako oblasti společného zájmu, ve kterých je třeba mezinárodní spolupráce. K tomuto tématu se o čtyři roky později

⁴ ČESKO. § 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 23. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p1>

vrátila Amsterodamská smlouva, která se opět zabývala tématy ochrany vnějších hranic, imigrace, vízové politiky a poskytnutí mezinárodní ochrany. V současné době se pak oblast azylové a přistěhovalecké politiky nachází v prvním ze tří pilířů politiky Evropské Unie.⁵

Významnou roli hraje evropská legislativa především v oblasti krátkodobých pobytů, která se řídí nařízením Evropského parlamentu a Rady EU č. 2018/1806 a dále nařízením Evropského parlamentu a Rady EU č. 810/2009 a je jednotná pro všechny státy Evropské Unie.

V oblasti české legislativy pak hraje prim zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, který poměrně obsáhlý a pojímá cizineckou problematiku velmi komplexně. Zabývá se jak pravomocemi jednotlivých institucí zabývajících se cizineckou problematikou, tak oblastmi týkajícími se praktického života cizinců. Od samotného vstup na území republiky, přes jednotlivá pobytová oprávnění, náležitosti nutné pro jejich získání či prodlužování až po jejich ukončování a případný výjezdní příkaz či vyhoštění, zmiňuje také specifické povinnosti cizinců či doklady vydávané cizincům.⁶

Cizinecký zákon se podrobně zabývá mnoha oblastmi týkajícími se cizinců, nezahrnuje však oblast mezinárodní ochrany, které se zvláště věnuje zákon 325/1999 Sb., o azylu. Tento se zabývá osobami žádajícími o mezinárodní ochranu, řízením v této věci a také právy a povinnostmi žadatelů. Popisuje také státní integrační program pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou a jednotlivá azylová zařízení.⁷ Dále se cizinecký zákon také nevěnuje tématu dočasné ochrany, kterým se zabývá zákon 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, který se podobně jako zákon o azylu zabývá osobami v nouzi, které na našem území hledají ochranu, průběhem řízení a právním postavení v průběhu řízení i po vydání rozhodnutí.⁸

V neposlední řadě se pak v praxi práce s cizinci setkáme také se zákonem č. 500/2004 Sb., správním řádem, který se zabývá správním řízením a upravuje vztahy mezi veřejnou správou a jednotlivými osobami.⁹

⁵ KURŽEJA, Jan. *Cizinecká policie a evropské právo*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-272-0 (str. 39–40)

⁶ ČESKO. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 22. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#f1985067>

⁷ ČESKO. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 22. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325#f1982769>

⁸ ČESKO. Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 22. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-221#f2437982>

⁹ ČESKO. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 22. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500#f2629334>

Výše popsaná legislativa v podstatě dělí cizince v České republice lze rozdělit do tří základních kategorií a sice na občany jiného státu Evropské Unie a jejich rodinné příslušníky, občany třetích zemí a osoby požívající mezinárodní ochrany, přičemž všechny tyto skupiny mají společnou právě státní příslušnost jiného než Českého státu.

1.3. Cizinci ze třetích zemí

Až do vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004 byli všichni cizinci občané třetích států, mezi nimi se dále rozlišovalo především na základě důvodu imigrace do naší země. Zásadní rozdíl byl především v tom, zda šlo o osoby hledající u nás mezinárodní ochranu, či zda je důvod jejich příchodu jiný. Tato kapitola se zabývá pobytovou problematikou občanů třetích zemí, tedy těch cizinců, kteří nejsou občany Evropské unie ani Švýcarska, Norska, Islandu či Lichtenštejnska, a zároveň do Česka nepřišli žádat o azyl.

1.3.1. Krátkodobý pobyt

Tohoto typu pobytu využívají cizinci přicházející do země na krátkou dobu, je totiž omezen na dobu maximálně 90 dnů v nepřerušném 180denním období. V této kategorii dále rozlišujeme, zda cizinec vstoupil do země na základě bezvízového styku, či krátkodobého víza.

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, ač je oblast krátkodobých pobytů v kompetenci Ministerstva zahraničních věcí České republiky, je vázána evropskou legislativou a mezinárodními smlouvami. Konkrétně se tématem krátkodobých pobytů zabývá nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 2018/1806 a nařízením Evropského parlamentu a Rady EU č. 810/2009, která upravují podmínky pro vstup a pobyt osob na území a vymezují také které země podléhají vízové povinnosti a které jsou od ní osvobozené.

Cizinci pocházející ze zemí osvobozených od vízové povinnosti tedy na základě dohody států nepotřebují pro krátkodobé cesty vízum. I tyto bezvízové dohody jsou však pro každou zemi individuální a mohou být výjimečně omezeny. Tato omezení se mohou týkat například občanů kteří nejsou držiteli pasů obsahujících biometrické údaje nebo pasů neobsahujících číslo průkazu či další formální náležitosti, restrikce se dále mohou týkat pasů vydaných v určité době či oblasti, vždy je tedy třeba posuzovat individuálně a dle aktuální legislativní úpravy.¹⁰

¹⁰ ČESKO. § 16 – 21 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 25. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p16>

Významným omezením pro cizince cestující na základě bezvízového styku je zákaz pracovní činnosti, která je v případě porušení tohoto zákazu posuzována jako nelegální práce. Cizinci plánující cestovat např. za účelem sezónní práce tedy musí zažádat o krátkodobé vízum i v případě, že jsou občany státu bez vízové povinnosti.¹¹

Krátkodobá víza, známá též jako Schengenská víza či mezinárodně jako Uniform Schengen Visa (USV) jsou, omezena lhůtou 90 dnů. Do této lhůty se však nezapočítává pouze pobyt na území republiky, nýbrž pobyt na celém území Schengenského prostoru. Žádost o tento typ pobytu je třeba podat na zastupitelském úřadu státu, v místě svého aktuálního pobytu.

Konkrétní vízum pak může být upraveno dalšími náležitostmi např. počtem povolených vstupů na území Schengenského prostoru, omezenou územní platností, délkou povoleného pobytu či dobou platnosti víza. Držitel víza se tak kromě pravidla 90/180 musí řídit i individuálními náležitostmi svého vlastního víza.¹²

Spolu s žádostí o krátkodobé vízum se mimo jiné dokládá také účel, za kterým daný cizinec přijíždí. V praxi jsou nejčastější cesty za účelem zaměstnání, návštěvy rodiny či přátel nebo turistika. Dalšími možnostmi může být také cesta za účelem léčby nebo lázeňského pobytu, obchodní cesty, konference, semináře, studia či vědeckého výzkumu, kulturních a sportovních akcí.¹³

Mezi krátkodobými pobyty lze zaznamenat i několik výjimek. Jednou z těchto výjimek je například letištní průjezdní vízum, určené pro cizince čekající na další letecký spoj za předpokladu pobytu v oblasti tranzitního prostoru mezinárodního letiště. Dalším specifickým případem jsou pak dodavatelské práce vykonávané zaměstnanci zahraničních firem a zácvk zaměstnanců zahraničních firem.¹⁴ Naprosto specifickou kapitolou jsou pak zvláštní držitelé diplomatických, služebních a speciálních pasů, na které se mohou vztahovat zcela zvláštní podmínky.

¹¹ČESKO. § 16 – 21 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 25. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p16>

¹² SCHENGEN VISA INFO. *Schengen Visa Types & Validity* [online]. 12. února 2020 [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://www.schengenvisa.info/schengen-visa-types/>

¹³ *Krátkodobé pobyty – účel pobytu* [online]. [cit. 2021-5-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/chengdu/cz/konzularni_informace/vizove_informace/kratkodoba_viza_schengenska_do_90_dnu/ucel_pobytu/index.html

¹⁴ *Krátkodobá víza – zvláštní případy* [online]. [cit. 2021-5-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/chengdu/cz/konzularni_informace/vizove_informace/kratkodoba_viza_schengenska_do_90_dnu/zvlastni_pripady/index.html

1.3.2. Dlouhodobá víza

Dlouhodobá víza jsou určena pro cizince, jejichž účel pobytu předpokládá nutnost zůstat v zemi déle než tři měsíce, ne však více než jeden rok. Tento typ víza, je vydáván za konkrétním účelem, dle kterého je stanovena doba, na kterou je pobytové oprávnění vydáno.

Oproti vízům do 90 dnů již dlouhodobá víza nejsou v kompetenci Ministerstva zahraničních věcí, nýbrž v pravomoci Ministerstva vnitra, které také rozhoduje o jeho udělení, či zamítnutí. Žádost o toto tento typ víza podává cizinec na zastupitelském úřadě v místě svého aktuálního pobytu v zahraničí, a to vždy osobně, s výjimkou dětí a nezletilých, za které žádost podává jejich zákonný zástupce nebo pečující osoba.

Nejvíce omezené vízum z této kategorie je za účelem podání žádosti nebo vyzvednutí oprávnění k vyšší formě pobytu. Obě formy jsou vydávány s platností na půl roku, přičemž vízum za účelem podání žádosti je omezeno na pouhých 30 pracovních dnů, vízum za účelem převzetí pobytového oprávnění je pak omezeno na 60 dnů. Při tomto typu víza je přitom naprosto klíčové mít na paměti účel, kterým je jednání s orgány v ČR, které by mělo začít v co nejkratší možné době po příjezdu cizince, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům v řízení.

Další výrazně omezená kategorie jsou dlouhodobá víza za účelem sezónního zaměstnání. Jak je patrné z názvu, je určen pro profese výrazně ovlivněné nebo dokonce závislé na ročním období. Nejčastěji jde o práci v oblasti rostlinné a živočišné výroby, zemědělství a lesnictví. V těchto oblastech lze navíc dlouhodobě zaznamenat nedostatek zájmu na domácím pracovním trhu, některá odvětví jsou tedy na pracovní síle ze zahraničí doslova závislá, a to především v sezóně kde je v běžně nedostatkových odvětvích třeba naopak navýšení pracovních sil. Do kategorie sezónních zaměstnání však spadají i pracovní pozice závislé na turismu.

Mezi dlouhodobými vízy lze nalézt ještě jeden typ reagující na akutní nedostatek pracovních sil v určitém odvětví, kterým jsou mimořádná pracovní víza. Jde o typ víza, který se řídí aktuální situací v zemi, vláda přitom stanoví, která odvětví jsou nedostatková a lze u nich požádat o tento typ víza. Lze přitom stanovit i další restriktce pro získání tohoto pobytového oprávnění jako například státní příslušnost žadatele, zařazení zaměstnavatele v ČR do konkrétního vládního programu či termín ve kterém musí být žádost podána.¹⁵

¹⁵ ČESKO. § 30 - § 41 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 23. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p30>

Dalšími možnými důvody pro žádost o dlouhodobé vízum mohou být sportovní nebo kulturní účel kterého mohou využít například profesionální sportovci či umělci. Dále je pak možné žádost podat za účelem vědeckého výzkumu či studia. Vzhledem k tomu, že dlouhodobé vízum nepokryje celou délku studia, je to vhodnou volbou například pro účastníky výměnných studijních programů nebo studenty vykonávající stáž v zahraničí.

Zvláštním typem tohoto pobytového oprávnění je vízum za účelem strpení, které se od ostatních liší již v samotném počátku, jelikož žádost o něj se podává na území naší republiky. Toto vízum je určeno pro osoby, jejichž vycestování není z nějakého důvodu v danou chvíli možné, přičemž vízum pokrývá dobu pobytu cizince do té doby, kdy bude možné a bezpečné, aby se navrátil vlasti. Tento účel se mimo jiné volí také v případech, kdy je daná osoba svědkem nebo poškozeným v trestním řízení, a to po dobu kdy je jeho účast na řízení nezbytná. Absolutní lhůtou, po kterou může být toto vízum prodlužováno je však 1 rok, jako u ostatních typů víz.

Závěrem této části pak nutno zmínit, že mezi dlouhodobá víza se řadí i přechodné pobyty pro diplomatické pracovníky a zvláštní víza, opět určené pro držitele diplomatických, služebních a speciálních pasů.¹⁶

1.3.3. Dlouhodobý pobyt

Dlouhodobý pobyt se od předchozích typů pobytových oprávnění v mnohém odlišuje, jak již vystihuje název tohoto oprávnění je určen pro osoby, jež plánují v zemi pobývat delší dobu. Jde o osoby, které nepřijeli do země na dovolenou, či z důvodu sezónního zaměstnání, sportovního nebo kulturního angažmá, výměnného studijního programu či stáže, ale o cizince, kteří v zemi plánují žít výhledově několik let a být součástí společnosti.

Žádost o tento typ pobytu je možné podat na území ČR, na pracovišti OAMP MV ČR, takto lze učinit v případech, kdy cizinec na území tou dobou již legálně pobývá na základě dlouhodobého víza. V těchto případech se předpokládá, že účel pobytu, za kterým daná osoba žádala o dlouhodobé vízum stále trvá a na základě stejného účelu nyní žádá o dlouhodobý pobyt.¹⁷

¹⁶ ČESKO. § 30 - § 41 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 23. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p30>

¹⁷ ČESKO. § 42a zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 24. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p42a>

Podání žádosti na zastupitelském úřadu v zahraničí je možné v případě účelu pobytu, který nepředpokládá aktuální vízum žadatele na území státu. Dlouhodobé pobyty tedy nemusí nutně navazovat na předchozí vízum žadatele. Žádost o ně může být podána i v případě prvního vstupu na území, předpokládá-li účel pobytu setrvání žadatele v zemi dobu delší než jeden rok. V případě podání žádosti v zahraničí je však třeba vzít v potaz, že rozhodnutí o schválení dlouhodobého pobytu je nutné převzít na území ČR. Pro účely tohoto převzetí je nutné do země přicestovat na základě dlouhodobého víza za účelem převzetí pobytového oprávnění.¹⁸

Doklad, který je cizinci při schválení dlouhodobého pobytu vydán se také významně odlišuje od schváleného víza. Zatímco pobytová oprávnění do jednoho roku se v podobě štítku lepí do cestovního pasu žadatele, který mu byl vydán státem původu, držitelé oprávnění k dlouhodobému a dále pak trvalému pobytu obdrží povolení k pobytu ve formě biometrické karty vydávané Českou republikou.¹⁹ Doba, na kterou je dlouhodobý pobyt schvalován jsou zpravidla dva roky, přičemž držitel tohoto oprávnění může opakovaně zažádat o jeho prodloužení. Prodloužení bývá schváleno v případech, kdy účel pobytu stále trvá, případně když žadatel splnil podmínky pro změnu účelu pobytu.

Jedním z nejčastějších typu dlouhodobého pobytu je zaměstnanecká karta. Jde o typ pobytu, který v sobě kombinuje pobytové oprávnění a právo k výkonu zaměstnání. Nutno upozornit, že zaměstnanecké karty jsou vázány na konkrétní pracovní místo, na které byla podána žádost a toto pracovní místo není možné po určitou dobu změnit. V případě porušení této podmínky zaniká spolu s pracovním povolením i oprávnění k pobytu. I přes omezení vážící se k zaměstnaneckým kartám však zůstávají prakticky jedinou možností pro cizince, kteří přijíždí do země primárně za účelem života a práce v zemi. Obdobou zaměstnaneckých karet jsou pak modré karty, které jsou určeny pro pracovní místa vyžadující vysokou kvalifikaci.

Dalším typem dlouhodobého pobytu přímo vázaného na výdělečnou činnost v ČR jsou oprávnění vydaná za účelem podnikání nebo investování v zemi. V případě plánovaného podnikání se posuzují finanční prostředky nutné pro realizaci tohoto účelu. U investic se pak navíc posuzuje o jak významnou investici se jedná a jaký bude tato mít pro Českou republiku.¹⁶

¹⁸ ČESKO. § 42–49 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 24. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p42a>

¹⁹ MV ČR. *Vzory dokladů vydávaných cizincům* [online]. 5. října 2020 [cit. 2021-5-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/vzory-dokladu-vydavanych-cizincum.aspx>

Studenty a vědecké pracovníky také zmiňovala již předchozí kapitola. O dlouhodobý pobyt na rozdíl od víza žádají studenti, kteří neplánují pouhou krátkou stáž, nýbrž studium dlouhodobějšího charakteru v akreditovaném studijním programu. Vědečtí pracovníci mohou požádat o pobytové oprávnění za účelem vědeckého výzkumu, pokud uzavřeli dohodu o hostování s významnou vědeckou organizací. Mezi vědecké pracovníky se pak řadí také akademičtí pracovníci a hostující profesori na univerzitách. Po úspěšném absolvování studia či skončení dohody o hostování mohou držitelé tohoto oprávnění požádat o změnu účelu na hledání zaměstnání či zahájení podnikání v případě, že plánují v zemi setrvat.

Dalším velmi populárním typem je dlouhodobý pobyt za účelem sloučení rodiny. Je určen pro nejbližší rodinné příslušníky cizinců, kteří již v ČR pobývají na základě platného pobytového oprávnění. Nejčastěji je využíván pro přicestování manžela nebo manželky, případně nezletilého dítěte osoby zde pobývajících. Je důležité upozornit, že žádost podává vždy žadatel v zahraničí na zastupitelském úřadu, nikoli cizinec pobývajících v ČR, v tomto ohledu dochází často k nepochopení ze strany cizinců. V této kategorii lze nalézt také méně obvyklé varianty sloučení, je tak například možné, aby se na osobu starší 65 let, která vyžaduje péči, sloučil rodinný příslušník v první linii (tedy potomek či rodič) za účelem pečování o tuto osobu.

Zcela jiná je situace občanů třetích zemí, jejichž manžel či manželka jsou občané České republiky nebo Evropské unie. Tito nespádají pod dlouhodobé pobyty za účelem sloučení, nýbrž pod přechodné pobyty rodinných příslušníků občanů EU. O této kategorii bude více popsáno dále v této práci v kapitole zaměřené na občany Evropské unie.

Předchozí kapitola se dále zabývala osobami pobývajících na území na základě dlouhodobého víza za účelem strpení, určeného pro osoby, jejichž vycestování ze země není v danou chvíli možné či bezpečné. Toto vízum je možné vydat maximálně na dobu 1 roku. V případě, že i po této době zůstává situace nezměněná, lze podat žádost o dlouhodobý pobyt za účelem strpení. Pokud po třech letech celkového pobytu za účelem strpení (tedy 1 roku víza a 2 let dlouhodobého pobytu) nedojde ke změně situace, mohou držitelé tohoto víza zažádat o dlouhodobý pobyt za účelem ochrany na území, jelikož se má za to, že nepříznivá situace je dlouhodobějšího charakteru.²⁰

²⁰ ČESKO. § 42–49 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2021 [cit. 24. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p42a>

Pobyty dlouhodobého charakteru určené pro zaměstnance zastupitelských úřadů na území ČR a pracovníky mezinárodních vládních organizací akreditovaných Českou republikou a jejich rodinným příslušníkům. Tento typ oprávnění k pobytu se opět řídí zvláštními předpisy a je kompetenci MZV ČR. Tento typ pobytového oprávnění je dle toho nazván dlouhodobý pobyt vydaný Ministerstvem zahraničních věcí.²¹

1.3.4. Trvalý pobyt

Trvalý pobyt je nejvyšším stupněm pobytového oprávnění, které může cizince na území České republiky získat. Je určen primárně pro dlouhodobé rezidenty, u kterých se již předpokládá určitý stupeň integrace do společnosti a zvládnutí českého jazyka. Právní postavení cizinců, jež v zemi pobývají na základě trvalého pobytu se až na několik výjimek v mnohém blíží postavení českých občanů.

O trvalý pobyt lze žádat jak na základě předchozího pobytu, tak v určitých případech i bez této podmínky. Nejčastějšími žadateli jsou však právě cizinci, kteří již v zemi delší dobu pobývají a žádají tím o vyšší stupeň pobytového oprávnění. Žádost lze podat po 5 letech oprávněného pobytu na území ČR (v případě cizinců ze třetích zemí), přičemž do této doby lze zahrnout jak předcházející dlouhodobý pobyt, tak i dlouhodobé vízum.

K žádosti o trvalý pobyt jako nejvyššímu pobytovému oprávnění pro cizince je, kromě splnění dalších náležitostí, také nutné zvládnout zkoušku z českého jazyka. Požadovaná úroveň jazykové zkoušky bude od září 2021 zvýšena na úroveň A2. První pokus o vykonání zkoušky je pro žadatele zdarma, případné další pokusy již musí hradit sám.

V případě že se držitel povolení k trvalému pobytu na území Česka narodí dítě, je třeba po jeho narození do 60 dnů podat žádost na příslušné pracoviště MVČR, přičemž toto dítě má automaticky nárok na stejný typ pobytového oprávnění, jako jeho rodič. Pokud má cizinec s povolením k trvalému pobytu dítě v zahraničí, je pro toto dítě možné podat žádost o trvalý pobyt za účelem společného soužití. Toto jsou dva z případů, kdy se u žádosti o trvalý pobyt nepožaduje splnění podmínky předchozího pobytu na území.²²

²¹ ČESKO. § 49 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 24. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p42a>

²² ČESKO. § 65–87 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 25. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p65>

Dalšími výjimečnými případy, kde se neposuzuje délka předchozího pobytu jsou v případech kdy je pobyt cizince v zájmu České republiky a u žádostí z důvodů hodných zvláštního zřetele. Takovým důvodem mohou být například žádosti českých krajanů, tedy cizinců, kteří mohou prokazatelně doložit svůj český původ.²³ Výrazné reemigrační vlny lze zaznamenat v návaznosti na významné události jako je válka či její konec, občanské a politické nepokoje nebo změna politického režimu, kdy je zvýšený zájem o tento typ pobytu.

Cizinci s trvalým pobytem mají práva a povinnosti blízcí se občanům ČR. Výjimku z práv lze najít v oblasti volebního práva a možnosti být zaměstnán v ozbrojených silách ČR. Na držitele tohoto pobytového oprávnění je však i nadále pohlíženo jako na cizince. Zůstává povinnost součinnosti s orgány MV ČR. I nadále je třeba hlásit změnu bydliště, osobního stavu, příjmení či výměnu pasu. Trvalý pobyt je dále omezen na 10 let, po kterých je třeba podat žádost o prodloužení pobytu, je tedy nutné si toto hlídat. Při přiznání trvalého pobytu je pak cizinci vygenerováno české rodné číslo. Spolu s žádostí o pobyt je také možné zažádat o přiznání statutu dlouhodobě pobývajícího rezidenta, na základě kterého je na něj v rámci Evropské unie nahlíženo velmi podobně jako například na rodinné příslušníky občanů EU.²⁴

1.4. Osoby požívající mezinárodní ochrany

Azylem či mezinárodní ochranou se rozumí pomoc cizinci, jež kvůli nepříznivým okolnostem, které ho bezprostředně ohrožují nemůže setrvat ve své zemi. Takovouto osobu nazýváme uprchlíkem, přesnou definici tohoto termínu nalezneme v Ženevské konvenci z roku 1951. Tato úmluva, ač vznikala v kontextu poválečné situace a pro aktuální otázky již není zcela aktuální, je stále jedinou komplexní mezinárodní dohodou svého druhu.²⁵

Otázku ochrany uprchlíků nalezneme již v době Antiky. V dnešní době se však pouhé poskytnutí původní pouhá pomoc cizinci v nouzi následkem legislativní zátěže stala podstatně komplikovanějším procesem. O oblasti poskytování azylu a mezinárodní ochrany rozhoduje každý stát samostatně, Česká republika, jakožto člen Evropské unie se však zavázala ke

²³ ČESKO. § 65–87 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 25. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p65>

²⁴ MVČR. *Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR* [online]. listopad 2016, 19 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/index.cfm?action=media.download&uuid=299ED463-AED9-E239-AD6E687D0595502E>

²⁵ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0. (str. 333–335)

spolupráci v této oblasti. V rámci české legislativy je otázka azylantů řešena zákonem č. 325/1999 Sb. o azylu. I přesto, že legislativa týkající se mezinárodní ochrany zůstává i nadále v kompetencích jednotlivých států, existuje zde snaha o sjednocení, nebo alespoň přiblížení politiky jednotlivých zemí v této oblasti. Českému zákonu o azylu je nadřazeno mezinárodní a evropské právo např. Úmluva o právním postavení uprchlíků (OSN, 1951) nebo Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Rada Evropy, 1950)²⁶ Od roku 2011 pak funguje agentura EU Evropského podpůrného azylového úřadu, jejímž cílem je pomáhat členským státům při plnění mezinárodních závazků a provádění společného evropského azylového systému.²⁷

Pomocí uprchlíků na celosvětové úrovni se dále zabývá Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, známý též pod zkratkou UNHCR (the United Nation Refugee Agency). Hlavním úkolem komisaře je dohled nad dodržováním základních práv uprchlíků a zajištění možnosti požádat o mezinárodní ochranu pro každého.²⁸

1.4.1. Proces žádosti o mezinárodní ochranu v ČR

Proces žádosti o mezinárodní ochranu začíná po vstupu cizince na naše území při jasně projevené vůli o tuto ochranu požádat. Neexistuje standardizovaný postup či formulář, za dostačující se považuje verbální projev takové vůle, a to například pouze vyslovením slov jako azyl, pomoc či bojím se vrátit. Od okamžiku takového projevu vůle se k dané osobě přistupuje jako k žadateli o mezinárodní ochranu.²⁷

Uprchlík je následně přemístěn do přijímacího střediska, kde je identifikován, podstoupí lékařskou prohlídku, je mu vydán průkaz žadatele o mezinárodní ochranu a následně musí určitou dobu přetrvat v karanténě. Klíčovou částí azylového řízení bývá pohovor s žadatelem, ze kterého se vyhotovuje protokol, který se přikládá k žádosti. Tento pohovor může mít zásadní vliv na finální rozhodnutí o udělení či zamítnutí ochrany. Prostor přijímacího střediska nesmí cizinci opouštět a v průběhu procesu shromažďování podkladů k žádosti jsou povinni poskytnout součinnost.²⁹

²⁶ OAMP, MV ČR. *Školení – Zákon o azylu a zákon o pobytu cizinců z pohledu nelegální migrace*. 19. srpna 2020., online

²⁷ MVČR. *Mezinárodní ochrana: Azyl v Evropské unii* [online]. 29. ledna 2015 [cit. 2020-05-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/nase-hlavni-temata-mezinarodni-ochrana-mezinarodni-ochrana.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

²⁸ *O nás | Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky* [online]. 19. prosince 2016. [cit. 2020-05-02]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/161-czo-nas-html.html>

²⁹ OAMP, MV ČR. *Školení – Řízení o mezinárodní ochraně v České republice*. 7. září 2020., Praha

V době pobytu žadatele v přijímacím středisku probíhá kromě ověření totožnosti žadatele také tzv. Dublinské řízení, které posuzuje, zda je ČR státem zodpovědným za poskytnutí ochrany danému cizinci, nebo je to v daném případě v kompetenci jiného členského státu EU. Tato příslušnost v pomoci se posuzuje nejčastěji na základě toho, zda žadatel v některé členské zemi v minulosti či současnosti obdržel vízum či pobyt, případně má v zemi rodinné vazby.

Po úspěšném ověření totožnosti a spádovosti pod ochranu ČR je žadatel přesunut z přijímacího střediska, do střediska pobytového, kde setrvá až do doby kdy bude v jeho věci vydáno rozhodnutí. V pobytovém středisku je k dispozici veškeré materiální zabezpečení, aktivity pro využití volného času a v případě potřeby i sociální a psychologická pomoc.

V posledním kroku před vydáním rozhodnutí je žadatel vyzván, aby se seznámil s podklady, jež byly v průběhu řízení shromážděny. Tato složka podkladů obvykle obsahuje samotnou žádost o udělení mezinárodní ochrany, záznam z lékařské prohlídky provedené v přijímacím středisku, protokol z pohovoru, případně jakékoliv dokumenty dokládající situaci ohrožení uprchlíka v jeho zemi původu. V této chvíli bývá již obvykle rozhodnuto, jde o poslední moment, kdy má žadatel možnost případné zamítnutí žádosti ještě zvrátit. Po tomto seznámení s podklady bývá v krátké době vydáno rozhodnutí.³⁰

V případě schválení žádosti může být dané osobě přiznán buď azyl, nebo doplňková ochrana, přičemž zásadním rozdílem je doba, na kterou je ochrana poskytnuta. Zatímco azyl je formou trvalého pobytu a je udělen na dobu neomezenou, doplňková ochrana bývá zpravidla časově omezená. V případě udělení doplňkové ochrany bylo uznáno, že i přesto, že žadatel nespĺňuje podmínky pro udělení azylu, jeho situace je natolik vážná, že by návrat do země původu opravdu znamenal nebezpečí. Z toho důvodu je žadateli na určitou dobu udělena tato forma mezinárodní ochrany, přičemž po uplynutí této doby je situace přezkoumána a v případě přetrvávajícího ohrožení je ochrana prodloužena.³¹

V případě zamítnutí žádosti následuje návrat žadatele do země původu. V případě nesouhlasu s rozhodnutím má daná osoba ještě možnost podat žalobu ke krajskému soudu s žádostí o odkladný účinek a to do 15 dnů od vydání rozhodnutí. V případě negativního rozhodnutí soudem je možnost podat kasační stížnost, která je již poslední možnou instancí.³⁰

³⁰ OAMP, MV ČR. *Školení – Řízení o mezinárodní ochraně v České republice*. 7. září 2020., Praha

³¹ OAMP, MV ČR. *Školení – Zákon o azylu a zákon o pobytu cizinců z pohledu nelegální migrace*. 19. srpna 2020., onll

1.4.2. Státní integrační program pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou

Jako podporu pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou, a to jak azylem, tak doplňkovou ochranou stát připravil „Státní integrační program pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou v České republice“. Účast v tomto programu není ani povinná, ani automatická, avšak azylantům je nabídnuta spolu s předáním rozhodnutí o udělení ochrany, o zařazení do programu pak mohou požádat v průběhu prvního roku od vydání rozhodnutí.

Azylantům zařazeným do tohoto programu je vypracován individuální integrační plán (IIP), jehož cílem je pomoci těmto osobám při integraci v klíčových oblastech života jako je zajištění bydlení, sehnání práce či zařazení dětí do školy a pomoc při adaptaci na nové prostředí. Ve spolupráci s MŠMT je také organizován bezplatný kurz českého jazyka pro osoby s IIP. Součástí programu je také pomoc v komunikaci s úřady a lékaři v místě bydliště a v případě potřeby zprostředkování sociální či právní pomoci.³²

1.5. Občané ostatních států Evropské unie

Spolu se vstupem České republiky do Evropské unie roku 2004 se kategorie cizinců, které doposud právní řád ČR rozeznával rozšiřují o skupinu občanů států EU. Jejich postavení je oproti cizincům ze třetích zemí značně příznivější a v mnohém se již od samého začátku blíží trvalému pobytu pro občany třetích zemí. Naprosto zásadním rozdílem v postavení euroobčanů a cizinců ze třetích zemí je povinnost být držitelem pobytového oprávnění k možnosti pobývat na území Česka, kterou občané Evropské unie nemají.

Do této kategorie spadají pochopitelně občané jiných členských států Evropské unie, ale také jejich prvostupňoví rodinní příslušníci. Patří sem tudíž i občané třetích zemí v blízkém příbuzenském vztahu k občanům EU, zpravidla to bývají manželé a manželky, registrovaní partneři, ale také druhové a družky žijící ve společné domácnosti s občany EU. Zákon myslí i na rodičovský vztah, zahrnuje tedy také děti euroobčanů do 21 let věku, případně rodiče občana EU do 21 let v případě, že je jeho primárním pečovatelem. Ve zvláštních případech může tato kategorie zahrnovat i osoby ze třetích zemí závislé na péči osoby blízké která je euroobčanem.³³

³² OAMP, MV ČR. *Školení – Státní integrační program pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou v České republice*. 8.září 2020, Praha

³³ ČESKO. § 87 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 26. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p18>

Naprostu bezprecedentní je pak situace občanů Spojeného království Velké Británie a Severního Irska po Brexitu. Po referendu roku 2016 došlo k rozhodnutí, že Spojené království opustí Evropskou unii, k čemuž došlo 31. ledna 2020, přičemž od 1. února 2020 do konce téhož roku byly vztahy mezi Spojeným královstvím a EU v tzv. přechodovém období. Bylo tedy rozhodnuto, že konec tohoto přechodového období bude také datem dělícím občany Spojeného království na dvě skupiny a sice příchozí před tímto datem a po něm. Všichni cizinci, kteří v zemi pobývali ke konci roku 2020 byli povinni zažádat o pobytové oprávnění určené pro euroobčany v případě, že plánovali v Česku nadále setrvat. Pokud měl být nově příchozí občan Spojeného království posuzován jako občan státu Evropské unie, pak musel stihnout podat žádost o pobytové oprávnění do konce roku 2020. Všichni občané Spojeného království, kteří přicestovali od 1. ledna 2021 dále, jsou posuzováni jako občané třetích zemí a dle toho je k němu přistupováno ve všech oblastech od povinnosti být držitelem pobytového oprávnění přes veškerá práva a povinnosti vázící se k danému pobytovému oprávnění.³⁴

Povinností občanů Spojeného království podat žádost o pobytové oprávnění byla učiněna mezi euroobčany výjimka, občané ostatních zemí Evropské unie totiž tuto povinnost běžně nemají. V rámci Schengenského prostoru, jehož je Česká republika součástí, totiž platí volnost pohybu a došlo ke zrušení hraničních kontrol na vnitřních hranicích. Benefitem tedy je, možnost cestování napříč zeměmi EU bez jakékoliv kontroly. Platí sice ohlašovací povinnost pro euroobčany plánující pobyt v ČR delší než 30 dnů, kteří by tuto skutečnost měli nahlásit na cizinecké policii, v praxi je však nesplnění této povinnosti reálně nedohledatelné a nepostižitelné. Vzhledem ke zrušení hraničních kontrol na vnitřních hranicích neexistují záznamy o překročení těchto hranic a vstupu daného cizince na území. Situace by však nebyla příznivější ani v případě kdy by takový záznam existoval, pouhým překročením Českých státních hranic na území jiného členského státu je totiž tato lhůta narušena a při doba pobytu na území ČR se počítá opět od začátku.

Významným problémem této nedohledatelnosti je praktická nemožnost reálně odhadnout počet občanů EU, kteří jsou dlouhodobými či dokonce trvalými rezidenty na našem území. Oficiální statistiky se v tomto ukazateli mohou od reality v desítkách procent.³⁵

³⁴ MV ČR. *BREXIT* [online]. [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/brexit.aspx>

³⁵ OAMP, MV ČR. *Školení – Problematika pobytu cizinců v ČR v praxi*. 7. září 2020., Praha

1.5.1. Pobytová oprávnění pro občany Evropské unie

Jak již bylo popsáno výše, euroobčané nejsou povinni o tato pobytová oprávnění žádat, být jejich držiteli je však v mnoha ohledech výhodou. Ač tato oprávnění nejsou povinná, v každodenním životě se občané EU často setkají se situacemi, kdy je po nich požadováno doložení pobytového oprávnění, a to nejčastěji při sjednávání smluv dlouhodobějšího charakteru či jednání se státními institucemi. V případě schváleného pobytu může tímto cizinec doložit své faktické bydliště na území země, které by jinak musel zdlouhavě dokládat různými dalšími doklady (od výpisu ze zdravotního pojištění, přes nájemní smlouvu až po účtenky z českých obchodů za delší období).

Prvním stupněm pobytového oprávnění, které mohou občané států Evropské unie získat je přechodný pobyt občana EU. Tento typ pobytu může euroobčan získat na základě žádosti podané na OAMP MV ČR, při doložení základních požadavků jako je zajištění ubytování a zdravotního pojištění. Se schválením zpravidla nebyvají problémy ani průtahy a po ukončení řízení si žadatel vyzvedne zelenou papírovou kartičku dokládající schválený přechodný pobyt.

Po pěti letech přechodného pobytu je pak jeho držitel oprávněn zažádat o pobyt trvalý. K této žádosti se opět dokládají pouze základní požadavky. Podmínky pro žadatele z řad euroobčanů jsou snazší než pro občany třetích zemí, není například třeba doložit jazykové schopnosti či finanční prostředky.³⁶

V případě žádostí podávaných rodinnými příslušníky občanů EU je k těmto přístupováno obezřetněji. Oproti žádostem podávaným samotnými euroobčany je třeba navíc doložit, že žadatel je opravdu rodinným příslušníkem euroobčana. Doporučuje se podložit tuto skutečnost co nejvíce možnými doklady od oddacího listu / rodného listu dítěte, přes společné fotografie zahrnující delší časové období, až po čestná prohlášení společných známých či sousedů. V průběhu řízení pak euroobčan i žadatel prochází odděleným pohovorem, při kterém je taktéž zkoumán a posuzován tento vztah. U těchto žádostí se totiž posuzuje tzv. účelovost, tedy zda nejde o fiktivní vztah za účelem získání pobytového oprávnění pro cizince třetí země. Je to především z toho důvodu, že jako rodinný příslušník občana EU, má daný cizinec výrazně výhodnější postavení, než kdyby si o pobyt žádal jako občan třetí země.

³⁶ ČESKO. Část 1 Hlava 4a zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 26. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#cast1-hlava4a>

1.6. Národnostní menšiny

V oblasti národnostních menšin byl v Českém prostředí naprosto zlomový rok 1968, kdy ústavní zákon č. 144/1968 zaručil českým občanům svobodnou volbu národnosti. Toto právo je klíčové pro dnešní definici národnostních menšin. Každý občan České republiky se tedy může přihlásit k české národnosti, či k jakékoliv jiné národnosti, přičemž tato volba národnosti nijak neovlivní jeho statut občana ČR.³⁷

Konkrétní vymezení národnostní menšiny se nachází v zákoně č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. Přesná definice dle tohoto zákona zní takto: „*Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti*“.³⁸ Dále se národnostními menšinami zabývá také hlava třetí listiny základních práv a svobod.

Oba výše zmíněné legislativní dokumenty přiznávají národnostním menšinám oproti většinové populaci specifická práva. Mezi těmito právy je například: právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny, užívání jména a příjmení v jazyce menšiny, užívání jazyka menšiny v úředním styku, dále také právo na rozvoj kultury menšiny a právo na účast na řešení věcí týkající se národnostních menšin.³⁹ Kromě těchto specifických práv je také všem národnostním menšinám uznána rovnost a je právně zakotven zákaz jakékoliv diskriminace, další práva a ochrana jsou pak specifikována v Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin (sdělení MZV č. 96/1998 Sb.)⁴⁰

Příslušníkem národnostní menšiny je, tedy občan ČR hlásící se k jiné než české národnosti. V této skupině se nejčastěji nachází cizinci, jež po dlouhodobém pobytu v ČR získali české státní občanství, mohou to být také druhé a další generace cizinců, které se již narodily s českým státním občanstvím. Určitou skupinu národnostní menšiny pak tvoří etničtí Češi, jež pojali za manžela či manželku cizince a přejí si být spolu s ním součástí menšiny. V poslední řadě pak Češi, které k přání být součástí národnostní menšiny vedou další důvody.

³⁷ PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU, ed. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. ISBN isbn978-80-87284-00-1 (str. 23–25; 148–152; 229 - 267)

³⁸ ČESKO. § 2 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. In: <i>Zákony pro lidi</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 26. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273#p2>

³⁹ *Listina základních práv a svobod: Hlava třetí*. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

⁴⁰ *Sdělení MZV č. 96/1998 Sb.: Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin*. In.: Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-96>

1.6.1. Nabývání českého státního občanství udělením

Mezi příslušníky národnostních menšin tvoří neopomenutelnou skupinu cizinci, jež se narodili s jiným státním občanstvím a v průběhu svého života zažádali o občanství české, přičemž toto jim bylo uděleno. Českým státním občanstvím i procesem jeho nabývání se podrobně zabývá zákon č. 1862/2013 Sb., o státním občanství České republiky.

O udělení státního občanství rozhoduje MV ČR, přičemž neexistuje žádný právní nárok, který by žadateli schválení jeho žádosti zaručil, každý cizinec je však po splnění všech podmínek oprávněn podat žádost v této věci. Vzhledem k vážnosti a trvalosti přidělení státního občanství je k celému procesu přistupováno s velkou vážností, od žadatele je požadováno velké množství podkladů a každá žádost je důkladně projednána a zhodnocena vzhledem k individuální situaci každého žadatele.⁴¹

Minimální doba oprávněného pobytu na území, po které je cizinec oprávněn podat žádost o české státní občanství je stanovena na 5 let pro cizince ze třetích zemí a 3 roky pro občany států Evropské unie, přičemž žadatel musí prokázat, že se po celou tuto dobu zdržoval na území.

Dále je posuzována finanční situace dané osoby, výše a zdroje příjmů, a to, zda z těchto příjmů řádně odváděl daň. Zkoumá se také, zda nepřiměřeně nezatěžoval systém státní sociální podpory či podpory v hmotné nouzi. Je také třeba doložit trestní bezúhonnost za posledních 10 let ve všech státech, kde se v tomto časovém období dlouhodobě zdržoval. Ve vztahu k České republice se pak dále dokládá, že nebyla závažným způsobem porušena povinnost vyplývající z právních předpisů, což může zahrnovat např. řádné placení veřejného zdravotního pojištění, odvádění daní a cla, součinnost s orgány MV ČR a hlášení veškerých změn v řádném termínu nebo také plnění povinností vůči obci (např. placení poplatků za odpad).⁴²

Kromě výše zmíněného je třeba prokázat znalost českého jazyka, a to složením zkoušky na úrovni B1. Tato zkouška se skládá z písemného přezkoušení, které ověřuje porozumění psanému textu a poslechu a část určenou pro psaní a dále z části ústní, kdy kandidát prokazuje schopnost vést rozhovor i monolog na zadané téma. Další zkouška pak na žadatele čeká v podobě písemného testu z českých reálií, kde se ověřuje dostatečná orientace v českém socio-kulturním prostředí.

⁴¹ OAMP, MV ČR. *Školení – Zákon č.186/2013 Sb., o státním občanství České republiky*. 21. října 2020., online

⁴² ČESKO. Část 1 Hlava 2 Díl 6 zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 26. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-186#cast1-hlava2-dil6>

U žádostí o české státní občanství se předpokládá, že žadatel je tou dobou již dostatečně integrován do české společnosti. K žádosti je proto vhodné přiložit veškeré možné materiály dokládající tento stupeň integrace. Integrovanost na rodinné úrovni je možné doložit například v případech kdy má žadatel v příbuzenstvu české občany, nebo pokud o občanství žádá celá rodina společně. Pomoci mohou také doklady prokazující integrovanost na úrovni pracovní, sociální či volnočasové. Pokud je žadatel členem organizace, spolku, či se jakkoliv jinak účastní na veřejném či kulturním životě, i toto je možné přiložit k žádosti.

V případě kladného vyřízení žádosti je daný cizinec vyzván, aby na krajském úřadu dle místa svého trvalého bydliště složil tzv. státoobčanský slib. Složení tohoto slibu probíhá veřejně a slavnostním způsobem. Po složení slibu je nyní již českému občanu předána Listina o udělení státního občanství České republiky a od této chvíle je na něj již pohlíženo jako na českého státního občana.⁴³

Nabytí českého státního občanství však nemusí nutně znamenat ztrátu občanství svého rodného státu. Změnu v této oblasti přinesl právě zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky, který uzákonil dvojí občanství. Od roku 2014 tedy cizinci, jimž bylo uděleno české státní občanství automaticky nepozbývají své původní občanství, ale mohou si ponechat dvojí občanství.⁴⁴

Na základě této změny lze zaznamenat významné zvýšení zájmu o české státní občanství. Statistiky vykazují více podaných žádostí ze strany cizinců a přímou úměrou k tomu i vyšší počty schválených žádostí. Statistiky ČSÚ o nabytých státních občanstvích zaznamenaly s rokem 2014 nárůst z několika desítek ročně na řádově přes dvě stě schválených žádostí každý rok.⁴⁵ Toto lze zdůvodnit tím, že cizinci s podáním žádostí vyčkávali právě do doby uzákonění dvojího občanství, aby se nemuseli vzdávat svého stávajícího občanství. Důvody, které je k tomu vedli mohli být praktické, sentimentální či jiné, nárůst počtu žádostí po této legislativní změně je však neopomenutelný.

⁴³ ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY, ODDĚLENÍ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ A MATRIK. *Udělení státního občanství České republiky* [online]. 2014 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

⁴⁴ *Nový zákon o státním občanství – možnost dvojího státního občanství* [online]. 01. října. 2013 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/london/cz/konzularni_a_vizove_informace/statoobcanska_agenda/dvoji_statni_obcanstvi.html

⁴⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. R91 Státní občanství ČR nabytá během let 2001–2019 - podle předchozího státního občanství [online]. [cit. 26.05.2021] Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/29578258/c09R91_2019.pdf/4af835a5-3d6e-4d6b-900a-7d58b66f51da?version=1.0

1.7. Orgány a organizace zabývající se cizineckou problematikou

Spolu s nárůstem počtu cizinců na našem území, kdy v některých oblastech republiky tvoří cizinci významnou část tamních obyvatel, narůstá i potřeba pomoci s integrací a interkulturní komunikací. Zatímco některé orgány a organizace mají již v této oblasti tradici, stále je potřeba nejen rozšiřování služeb ale také zřizování nových zařízení zabývajících se touto problematikou. Na poptávku po těchto službách reaguje jak samotné ministerstvo vnitra, tak také různé nestátní neziskové organizace či další státní orgány vzdělávající své zaměstnance v této problematice, aby byli schopní pomoci této skupině obyvatel v rámci svých resortů.

1.7.1. Zařízení ministerstva vnitra

Státem zřizované instituce, které se zabývají cizineckou problematikou nebo zaměřují na pomoc cizincům jsou v kompetenci Ministerstva vnitra. Tato zařízení lze rozdělit do několika významných skupin, kterými jsou správa uprchlických zařízení, odbor azylové a migrační politiky a samozřejmě také služba cizinecké policie.⁴⁶

Prvním a v některých případech i posledním orgánem, se kterým cizinec po příchodu na naše území přichází do kontaktu je cizinecká policie. Jde o odbor policie ČR zabývající se výkonem státní správy v oblasti cizinecké problematiky, přičemž při výkonu činnosti se řídí zákonem 273/2008 Sb., o Policii České republiky, dále pak cizineckým zákonem, správním řádem a aktuálními nařízeními vlády, nařízeními a vyhláškami MV ČR.⁴⁷ V průběhu řízení udělení pobytu hraje cizinecká policie především roli kontrolní, kdy posuzuje pravost osobních dokladů a ověřuje originalitu listin, potvrzení, pozvání a dalších dokumentů přikládaných k žádosti o pobytová oprávnění a provádí pobytové kontroly. Prvním úkonem, při kterém se nově příchozí setkají s cizineckou policií, je splnění ohlašovací povinnosti, což je povinnost do tří dnů od překročení státních hranic nahlásit na místní pobočce cizinecké policie adresu, kde se daná osoba plánuje dlouhodobě zdržovat. V případě ukončení pobytového oprávnění vydává výjezdní příkaz a při jeho nedodržení dohlíží na proces vyhoštění dané osoby z území ČR.⁴⁸

⁴⁶ LEVOVÁ, Jana, ed. *Metodika pro práci s cizinci žijícími v České republice, kteří jsou ohroženi domácím násilím*. Brno: Spondea při ČČK Brno, 2010. ISBN isbn978-80-254-8499-9. (str. 60–63)

⁴⁷ DVOŘÁČEK, Zdeněk. *Základy činnosti policejních služeb: služba kriminální policie a vyšetřování: cizinecká a pohraniční policie*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2004. ISBN isbn80-7251-163-7. (str. 183 – 185)

⁴⁸ ČESKO. § 164 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 27. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p164>

Samotnou pobytovou agendu pak cizinci řeší na pobočkách Odboru azylové a migrační politiky, zkráceně OAMP. Zde cizinci podávají žádosti o pobytová oprávnění, které lze podat na území ČR, žádají zde také o prodloužení právě běžících pobytů případně o vyšší stupeň oprávnění, než kterého jsou doposud držiteli. Při schválení těchto žádostí se zde dále provádí biometrika pro výrobu biometrického pobytového průkazu, který si zde žadatel po jeho vyhotovení převezme. V neposlední řadě zde pak cizinci hlásí veškeré změny veškerých významných skutečností např. osobních údajů, bydliště, změnu rodinného stavu, narození dítěte, změnu zaměstnavatele či výměnu cestovního dokladu. V případě jakýchkoliv dotazů k cizinecké problematice nebo průběhu konkrétního řízení je možné využít informační telefonní linku OAMP, která je k dispozici každý všední den. Průběh řízení je také možné zkontrolovat na vládních webových stránkách - <https://frs.gov.cz/cs/ioff/application-status>.⁴⁹

Významnou organizací zřizovanou taktéž Ministerstvem vnitra je Správa uprchlických zařízení, která má mimo jiné na starost pobytová zařízení pro cizince, přičemž větší část těchto zařízení je určena pro osoby zahrnuté v systému mezinárodní ochrany. Tato zahrnují příjímácká střediska, pobytová střediska a integrační azylová střediska, která jsou koncipována tak, aby na sebe navazovala a cizinec jenž se v rámci jejich systému přesouvá a za jejich pomoci postupně asimiloval natolik, že bude po jejich opuštění schopen samostatného fungování ve společnosti. Kromě výše zmíněných zařízení provozuje také detenční zařízení se zaměřuje na cizince, kteří se svým pobytem na území republiky dostali do rozporu se zákonem a regionální Centra na podporu integrace cizinců.⁵⁰

Centra na podporu integrace cizinců jsou jedinými zařízeními pod Správou uprchlických zařízení, která poskytují svým klientům ambulantní, nikoliv pobytové služby. Byla zřízena jako informační rozcestník v otázkách cizinecké problematiky a poskytuje především služby v oblasti poradenské a vzdělávací. Cílovou skupinou těchto zařízení jsou cizinci dlouhodobě legálně pobývajících v České republice. Svým klientům Centra nabízí služby sociálního poradenství, právního poradenství a zprostředkování tlumočnických služeb. Ze vzdělávacích aktivit mohou v prostorách Center klienti využít služeb knihovny s nabídkou knižních titulů v různých jazycích, vybrat si mohou z nabídky socio-kulturních kurzů na rozmanitá témata dotýkající se každodenního života cizinců i odborných přednášek např. na pobytová témata.

⁴⁹ OAMP, MV ČR. *Školení – Problematika pobytu cizinců v ČR v praxi*. 7. září 2020., Praha

⁵⁰ SUZ, MV ČR. *Školení – Úvodní školení zaměstnanců Správy uprchlických zařízení*, 6. června 2020., Praha

Dále pak tato Centra organizují kurzy českého jazyka pro děti i pro dospělé od začátečnických úrovní až po pokročilé, jelikož zvládnutí jazyka je klíčovým předpokladem pro dobrou integraci cizinců. Od začátku roku 2021 pak jako novinku také Adaptačně-integrační kurzy, jejichž absolvování je od začátku tohoto roku zákonnou povinností všech nově příchozích cizinců.

Cílovou skupinou a klienty CPIC jsou pouze cizinci jako fyzické osoby, činnost Center však zahrnuje i spolupráci s širokým množstvím organizací a právnických osob. V rámci terénní práce navštěvují pracovníci Center zastupitele měst, sociální pracovníky působící v dané oblasti, školy a školská zařízení a obecně veškeré organizace, které se při své práci mohou s cizinci setkat. Dále také spolupracuje s velkými zaměstnavateli v regionu a firmami zaměstnávajícími větší množství cizinců. Se všemi těmito subjekty diskutuje problémy s cizinci, se kterými se potýkají a nabízí možnou součinnost při řešení těchto problémů. Tato spolupráce se dlouhodobě ukazuje jako oboustranně prospěšná, vzhledem k tomu, že pomáhá šířit povědomí o službách Centra i mezi cizince, kteří o tomto zařízení mezi veřejnost i cizince, kteří o tomto zařízení doposud nevěděli, zaměstnanci Centra se naopak dozvídají o problémových oblastech, které je v regionu třeba řešit a kde je možné nabídnout pomoc.

1.7.2. NNO zaměřené na pomoc cizincům

Mimo státem zřizovaných institucí pro pomoc migrantům mohou cizinci nalézt silnou oporu i u mnoha nestátních organizací. V neziskové sféře může cizinec volit mezi obecně zaměřenými organizacemi, dále organizacemi cílícími přímo na pomoc cizincům, a národnostně zaměřenými organizacemi jejichž posláním je pomoc cizincům konkrétní národnosti či národnostní menšině. Mezi obecně prospěšnými organizacemi s širokým spektrem působnosti jsou například – Český červený kříž, Člověk v tísni, Český helsinský výbor, In Iustitia, a mnohé další.⁵¹

Dále mohou cizinci využít rovněž služeb různých občanských poraden, občansko-právních poraden, sociálně-právních poraden a podobných zařízení zaměřených na základní či odborné poradenství. Službu těchto zařízení využijí spíše cizinci dlouhodobě žijící v zemi, kteří si již na určité úrovni osvojili český jazyk, jelikož primárním jazykem jednání je zde čeština.

⁵¹ *Nestátní neziskové organizace (NNO)* [online]. [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/nestatni-neziskove-organizace-nno->

Vedle obecně zaměřených organizací se neustále rozvíjí síť nestátních neziskových organizací jejichž cílovou skupinou jsou primárně cizinci. Výhoda neziskových organizací oproti státnímu sektoru je především ve větší pružnosti vůči potřebám klientů a také větší efektivitě v péči, jejich nevýhodou je však nestabilita organizace, časté problémy s finančním pokrytím příliš širokého portfolia služeb.⁵²

Významný podíl na péči o cizince má také Charita České republiky, mnoho jejíchž poboček se specializuje přímo na pomoc cizincům. Charita poskytuje komplexní pomoc cizincům od ambulantní péče podobné činnosti CPIC, přes poskytnutí pomoci osobám v nouzi ve formě ubytování či materiální pomoci. Významnou pomocí jsou pak infolinky pro cizince, které slouží jako telefonické poradenství a tlumočnictví, které fungují ve třech jazycích – ukrajinštině, vietnamštině a mongolštině a je možné je využít ve všední dny.⁵³

Pomocí uprchlíků a žadatelů o mezinárodní ochranu se v České republice věnuje organizace pro pomoc uprchlíků, známá též pod zkratkou OPU. Za cíl si organizace klade kromě přímé pomoci cizincům i boj proti xenofobii a rasismu v české společnosti. OPU poskytuje pomoc nejen uprchlíků, ale všem cizincům, a to jak ze třetích zemí, tak ze zemí EU. Kromě poradenství se zaměřuje především na integraci cizinců, a to formou podporovaného ubytování pro mladé a programy pro pomoc při hledání zaměstnání.⁵⁴

Podporu v oblasti pracovní integrace a vzdělávání naleznou cizinci u obecně prospěšné společnosti Meta či u InBáze. Tyto se kromě samotného vzdělávání cizinců a další podpory při integraci zaměřují i na další vzdělávání pedagogických pracovníků a dalších profesí pracujících s cizinci. Zaměřují se na informování o tématu vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem, organizují semináře a školení, poskytují poradenství v této oblasti a vydávají metodické a výukové materiály s touto tematikou.⁵⁵ InBáze dále pořádá také rekvalifikační vzdělávací kurzy pro výkon povolání interkulturního pracovníka což je v Česku nově se rozvíjející a perspektivní obor zabývající se vztahy mezi cizinci a majoritní společností.⁵⁶

⁵² ČERVINKA, Radek. Vše, co jste kdy chtěli vědět o neziskových organizacích (ale nevěděli kde se zeptat). *Bulletin CENTRA DON BOSCO SKM* [online]. listopad 2011 [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: http://dozivota.cz/sites/dozivota.cz/files/letak_2_barvy.pdf

⁵³ *Integrace cizinců* [online]. [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/jak-pomahame/doma/integrace-cizincu/>

⁵⁴ *Organizace pro pomoc uprchlíků* [online]. [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://www.opu.cz/cs/>

⁵⁵ *Meta* [online]. [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://www.meta-ops.cz/>

⁵⁶ PALAŠČÁKOVÁ, Dita, ed. *Formování profese interkulturní pracovník/pracovnice: zahraniční zkušenosti, praxe a vzdělávání v ČR*. Praha: InBáze, 2014. ISBN isbn978-80-905759-0-5. (str. 276-277)

Kromě výše zmíněných existuje i množství poraden cílících primárně na migranty jako například Poradna pro integraci (PPI), Sdružení pro integraci a migraci (SIMI), Mezinárodní organizace pro migraci (IOM), Centrum pro integraci cizinců (CIC), Integrační centrum Praha (IC), a mnohé další. Vzhledem k vysoké koncentraci cizinců v hlavním městě není překvapením, že se zde nachází nejvíce organizací cílících na tuto skupinu. Existuje však i mnoho dalších organizací v různých koutech země např. Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE) v Brně, Most pro lidská práva v Pardubicích či Centrum multikulturního vzdělávání v Jihlavě.⁵⁷

V neposlední řadě pak migranti mohou hledat pomoc v organizacích určených pro podporu konkrétní národní diaspory či národnostní menšiny v Česku. Organizací tohoto typu existuje velké množství a jejich cílová skupina je obvykle zřejmá již z názvu např. Fórum Ukrajinců, Ruský institut, Bulharská kulturně osvětová organizace v ČR, Hlub Hanoi a další. Obvykle se zabývají podporou krajanů, ale také činnostmi zaměřenými na majoritu. Často pořádají osvětové akce, jejichž cílem je seznámení české společnosti s kulturou dané země.

1.7.3. Interkulturní práce a komunitní tlumočení

Interkulturní práce jako samostatný obor je v českém prostředí stále ještě poměrně nový. Ač se v současné době jedná o samostatně se rozvíjející obor, ve své podstatě vychází ze sociální práce. V rámci interkulturní práce funguje profesionál – specialista. Interkulturní pracovník, který má obvykle vzdělání v oblasti sociální práce či příbuzném oboru, ovládá na velmi dobře český jazyk skvěle se orientuje v českém prostředí, zná českou historii a kulturu a je seznámen s fungováním státní správy i nestátního sektoru. Zároveň bývá také odborníkem pro práci s jednou konkrétní národnostní skupinou, velmi dobře ovládá její jazyk a chápe sociální a kulturní specifika země ze které cizinci pochází.⁵⁸

Díky detailní znalosti specifík obou skupin může kvalifikovaně jednat při zprostředkování kontaktu a vzájemném porozumění. Hlavním posláním interkulturní práce je zprostředkování komunikace mezi majoritní skupinou a migranty, vyjednávání mezi těmito dvěma skupinami a prevence konfliktů. Primární cílovou skupinou jsou jednotlivci, obvykle

⁵⁷ MVČR. *Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR* [online]. listopad 2016, 19 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/index.cfm?action=media.download&uuid=299ED463-AED9-E239-AD6E687D0595502E>

⁵⁸ PALAŠČÁKOVÁ, Dita, ed. *Formování profese interkulturní pracovník/pracovnice: zahraniční zkušenosti, praxe a vzdělávání v ČR*. Praha: InBáze, 2014. ISBN isbn978-80-905759-0-5. (str. 45-64)

cizinci. Mezi nejčastěji poskytované služby patří tlumočení a asistenci při jednání s úřady. Další významnou oblastí, na kterou se tento obor zaměřuje je práce s komunitou, podpora sbližování majoritní skupiny s minoritami a harmonického soužití.⁵⁹

Toto zprostředkování komunikace tvoří významnou část práce interkulturního pracovníka a odborně se nazývá komunitním tlumočením. Samotná činnost tlumočení přitom může být natolik časově náročná, že jí lze vnímat i jako zvláštní odbornost a osobu poskytující takovou službu lze zaměstnat i pouze za tímto jedním účelem, tedy ne na pozici interkulturního pracovníka poskytujícího tlumočnické služby, ale přímo jako komunitního tlumočnicka. Pracovní náplň těchto dvou osob se liší především v míře účasti na komunikaci, zatímco interkulturní pracovník je jejím přímým účastníkem, komunitní tlumočnick by měl fungovat pouze jako jakýsi komunikační kanál a překládat vyřčené v nezměněné formě. Komunitní tlumočení však nelze zaměňovat s pozicí soudního tlumočnicka či soudního překladatele. Při jednání se soudy a policií či v rámci správního řízení se nelze spoléhat na komunitní tlumočnicky (jejichž přizvání je možné, avšak pouze v podpůrné roli), ale je nutné využít služeb soudních tlumočnicků, které lze vyhledat za pomoci Komory soudních tlumočnicků České republiky. Obdobně pak při zajišťování překladů oficiálních dokumentů je ve většině případů nutné využít služeb soudních překladatelů, tuto službu obvykle zajišťují schválení soudní tlumočnicki.⁶⁰

Vzhledem k tomu, že interkulturní práce jako obor se teprve rozvíjí, prozatím není možné studovat tuto specializaci samostatně. Díky mnoha společným tématům jsou však oblasti působnosti interkulturního pracovníka vyučovány například v rámci oborů sociální práce, migrační studia, psychologie, kulturní antropologie a dalších. Kromě těchto studijních oborů je možné se pro výkon povolání interkulturního pracovníka specializovat na odborných konferencích, seminářích či kurzech. Vzděláváním v tomto oboru se zabývá například InBáze, která kromě pořádání kvalifikačních kurzů, organizuje i mnohé zajímavé akce určené pro pedagogy a pomáhající pracovníky a věnuje se publikační činnosti na toto téma.⁶¹

⁵⁹ GUILHERME, Maria Manuela, Evelyne GLASER a María del Carmen MÉNDEZ-GARCÍA. *The Intercultural Dynamics of Multicultural Working: Languages for Intercultural Communication and Education*. Multilingual Matters, 2010. ISBN-13: 978-1-84769-286-3 (str. 1-10, 21-40, 77-79)

⁶⁰ *Chápete člověče, co vám říkám? aneb, Komunitní tlumočení u nás: (návod, jak se domluvíme s uprchlíkem, pacientem, neslyšícím...)*. Praha: JTP – Jednota tlumočnicků a překladatelů ve spolupráci s Generálním ředitelstvím pro překlady Evropské komise a Komorou soudních tlumočnicků ČR, 2014. ISBN 978-80-7374-096-2. (str. 4 – 15)

⁶¹ PALAŠČÁKOVÁ, Dita, ed. *Formování profese interkulturní pracovník/pracovnice: zahraniční zkušenosti, praxe a vzdělávání v ČR*. Praha: InBáze, 2014. ISBN isbn978-80-905759-0-5. (str. 251 – 279)

1.7.4. Cizinci v praxi sociálního pracovníka

V neposlední řadě nelze opomenout, že spolu s narůstajícími počty cizinců trvale žijícími v České republice se stále větší množství z nich v rámci svého každodenního života obrací na sociální pracovníky s různou oblastí působnosti. Ač cizinecká problematika často není oblastí, ve které by se tito pracovníci v průběhu studia či zaškolování na danou profesi významně specializovali, sociální pracovník jako profesionál by měl být na takové setkání připraven a vědět, jak správně reagovat, případně kam se obrátit pro pomoc či asistenci při jednání.

Je třeba upozornit, že podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře patří mezi osoby oprávněné o tuto podporu zažádat všichni cizinci oprávněně pobývající na území České republiky již 1 rok od příchodu do země.⁶² V praxi to dále znamená, že na sociálního pracovníka se mohou obracet cizinci s různým stupněm jazykových znalostí i integrace a také rozmanitými pobytovými oprávněními které je mohou v určitých oblastech života (např. pracovního života) různým způsobem omezovat. Je proto dobré, když má sociální pracovník alespoň základní povědomí o cizinecké problematice a je v kontaktu s místními organizacemi specializujícími se na pomoc cizincům, se kterými může v případě komplikovanějšího případu spolupracovat.

Jako dobrá praxe se také ukazuje aktivní kontaktování místních ÚP, OSPOD, sociálních pracovníků v nemocnicích a dalších, kteří se mohou v rámci své profese setkat s cizinci ze strany pracovníků regionálních Center na podporu integrace cizinců či dalších organizací zaměřených na pomoc cizincům a nabídka případné pomoci. Pozitivní výsledky přináší také regionální platformy na specifické odborné téma, které dvakrát ročně pořádá každé z Center na podporu integrace cizinců. Účelem těchto platform je setkání odborníků pracujících v dané oblasti (např. sociální pracovníci, školy, zdravotnická zařízení apod.) a organizace přednášek zabývajících se cizineckou problematikou a jejím prolínáním s konkrétním oborem. Součástí těchto platform bývá i diskuze účastníků na toto téma a vzájemné sdílení zkušeností v oblasti.

Na narůstající význam alespoň základní orientace v cizinecké problematice reagují také školy připravující budoucí sociální pracovníky pro výkon profese a stále častěji zahrnují do studijních plánů i předměty s touto tematikou. Stále častěji se tedy studenti setkávají s předměty jako – Problémy menšinových skupin, Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce, rozvojová studie či kulturní antropologie, které mohou významně pomoci při orientaci v problematice.

⁶² ČESKO. § 3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 28. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117#p3>

1.8. Cizinecké komunity a diaspory

Komunitou rozumíme skupinu osob žijících v určité oblasti, uvnitř které existují sociální vazby. Jako cizineckou komunitu pak obvykle chápeme uskupení cizinců, splňujících tuto definici. V ČR je významným mezníkem pro rozvoj etnických komunit začátek 90. let 20. století, kdy především po roce 1989 došlo k významnému nárůstu imigrace do naší země. Spolu se rozšiřujícími se řadami cizinců rostla také jejich koncentrace v určitých oblastech a na základě společného jazyka, socio-kulturních prvků, pocitu národní identity i dalších spojujících prvků začalo přirozeně docházet ke vzniku národnostních skupin a komunit.⁶³

Tyto komunity jsou obvykle lokalizovány ve městech, je tomu tak z toho důvodu že převážná část cizinců u nás je ekonomickými migranty, a tedy místo které zvolí jako své bydliště je často determinováno možností uplatnění na pracovním trhu. Nejvíce cizineckých komunit tak lze zaznamenat ve velkých městech a také průmyslových městech rozvíjejících se po 2. světové válce. Prim v počtu cizinců přihlášených k pobytu pak pochopitelně hraje Praha, kde je v porovnání se zbytkem republiky nesrovnatelně více cizinců, předpokládá se při tom, že data oficiálních statistik jsou neúplná a reálná čísla jsou tak mnohem větší.⁶⁴

V rámci etnických a cizineckých komunit je typické výrazné spoléhání na informace získané od ostatních členů komunity, ke kterým mají cizinci často větší důvěru než k majoritní společnosti, která je pro ně mnohdy vzdálená. Především nově příchozí imigranti na těchto informacích často naprosto závisí, čímž může docházet k jejich dezinformaci v mnoha oblastech. Spolu se zdokonalováním se v českém jazyce a větším pronikáním a chápáním místních socio-kulturních zvyklostí se postupně rozšiřuje sociální kapitál daného jedince a jeho možnost získat informace i ze zdrojů mimo komunitu. I u cizinců s dostatkem informací z ostatních zdrojů však převládá nedostatečná informovanost v oblasti formálních informačních zdrojů a státních institucí určených pro podporu cizinců. Dokonce i v případě informovanosti o těchto zdrojích často převládá nedůvěra vůči nim, jako nejvěrohodnější zdroj se cizinci i po mnoha letech života v zemi často jeví právě komunita krajanů a jejich osobní zkušenosti.⁶⁵

⁶³ BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed. *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti*. Praha: FHS UK, 2010. Agora (Univerzita Karlova). ISBN isbn978-80-87398-08-1. (str. 9–11)

⁶⁴ UHEREK, Zdeňek. Cizinecké komunity a městský prostor v České republice. *Sociologický časopis*. 2003 č.2 (str. 195–199)

⁶⁵ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN isbn978-80-7419-023-0. (str. 44 – 47)

1.9. Přístup cizinců na trh práce

To, jaké má daný jedinec možnosti uplatnění na pracovním trhu naprosto zásadně ovlivňuje jeho pozici ve společnosti ale i vlastní sebepojetí a sebenaplnění. Práce má v životě člověka nezastupitelnou roli, není totiž pouhým prostředkem pro zajištění základních životních potřeb, ale odráží se ve všech stupních Maslowovy pyramidy. Finanční zajištění, které práce poskytuje naplňuje potřebu bezpečí a jistoty. Fakt, že jedinec je samostatným a produktivním členem společnosti se zase odráží na uspokojení potřeby přijetí a sounáležitosti. V ideálním případě pak jedince naplňuje jeho zaměstnání natolik, že sytí i potřeby uznání a úcty a také seberealizace, tedy potřeby na samé špičce pyramidy.

Je třeba si uvědomit, že práce je pro člověka naprosto přirozenou a samozřejmou součástí života. V historii byla dokonce nezbytnou podmínkou života, bez práce si totiž člověk nemohl zajistit potravu ani nasytit další základní životní potřeby. V dnešní vyspělé společnosti nejsou obdobné fatální následky nezaměstnanosti běžné, práce je však stále chápána jako prostředek pro zajištění potřeb. Důsledky nezaměstnanosti lze vysledovat na zhoršení kvality života nepracujícího hned v několika oblastech života. Ztráta zaměstnání se může odrazit na fyzickém i psychickém zdraví jedince a sociálních návycích, má však neblahý vliv také na životní úroveň nezaměstnaného i jeho rodinu.⁶⁶ V případě cizinců však může ztráta zaměstnání skrývat ještě jednu hrozbu, a sice ztrátu pobytového oprávnění na danou pracovní pozici vázaného a spolu s tím povinnost opustit zemi. Jde o hrozbu týkající se výhradně cizinců, pobývajících v zemi za účelem zaměstnání, ve chvíli, kdy tento účel pomine, dané pobytové oprávnění propadá.

Nezaměstnanost jako taková může být samotným důvodem, proč daný cizinec opustil svou rodnou zem a rozhodl se hledat práci jinde, ekonomická migrace je totiž v současnosti nejčastějším důvodem k emigraci. Samotná nezaměstnanost bývá push faktorem, motivujícím ke změně, cílovou destinaci pak jedinec volí nejčastěji na základě kombinace pull faktorů, kterými mohou být např. předchozí návštěva země, dřívější migrace členů rodiny, kontakty na komunitu krajanů, jazyková blízkost apod.). V případě kvalifikovaných profesí bývají zaměstnanci oslovováni s konkrétními pracovními nabídkami, na základě kterých přijíždí.⁶⁷

⁶⁶ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN isbn978-80-247-4282-3. (str. 11-14, 49-50)

⁶⁷ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN isbn978-80-7419-023-0. (str. 48 – 60)

Významnou roli v zaměstnání hraje také pracovní kolektiv. Vzhledem k času, kterou člověk v práci tráví jde o skupinu osob, která společně tráví podstatnou část života. Vzhledem k faktu, že člověk je tvorem společenským, práce ve skupině mu poskytuje potřebný kontakt s dalšími lidmi, kromě toho také nabízí prostředí, kde člověk hodnotí a srovnává sám sebe a může být motivačním faktorem pro sebezdokonalování.⁶⁸ Vliv na integraci cizinců má také národnost ostatních členů pracovního kolektivu, ve kterém jsou zaměstnáni. Pracovní skupina složená výhradně cizinci poskytuje kontakt s blízkým prostředím a je jistou formou cizinecké komunity. Oproti tomu zaměstnání v rámci národnostně heterogenního kolektivu může být prospěšné v procesu integrace a přizpůsobení se novému prostředí a společenskému prostředí.

Uplatnění na pracovním trhu má však kromě zajištění naplnění potřeb a rozšíření sociálního pole jednotlivce vliv také na postavení ve společnosti. Roli hraje, zde je jedinec zaměstnán na vysoce či méně kvalifikované pracovní pozici, roli také hraje obor zaměstnání a v neposlední řadě také finanční ohodnocení dané pracovní pozice. Lze zaznamenat nárůst příjmové nerovnosti a spolu s tím i nerovnosti společenské.⁶⁸

Cizinci se na pracovním trhu uplatní v širokém spektru zaměstnání, lze však vysledovat jejich koncentraci spíše na pólech tohoto spektra. Část cizinců přichází kvůli vysoce kvalifikovaným pozicím, pro které zpravidla nebývá dostatečná nabídka uchazečů na domácím trhu práce. Na druhém konci spektra jsou pak pracovní pozice nevyžadující zvláštní kvalifikaci. Celosvětově lze vysledovat vysokou poptávku po pracovnících z ciziny právě na sekundárním trhu práce, a to především u méně placených pracovních pozic, které se zpravidla netěší velké popularitě mezi majoritní společností. Jako problematické se ukazuje, že ač je v daných oborech trvalý nedostatek zaměstnanců a jedinou udržitelnou cestou je využití pracovníků ze zahraničí, tyto obory dále získávají nálepkou „zaměstnání pro migranty“ a naprosto nevhodného pro majoritu, což jen více zvyšuje potřebu pracovní migrace a uzavírá začarovaný kruh.⁶⁹

Zaměstnání na méně kvalifikovaných či placených pozicích řadí tyto cizince mezi nízkopříjmové obyvatele, což nijak nepomáhá procesu integrace a začlenění do společnosti vzhledem ke vzrůstající společenské nerovnosti, jejich pozice je tak rozhodně nelehká.

⁶⁸ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN isbn978-80-247-4282-3. (str. 11-14, 49-50, 91-93)

⁶⁹ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN isbn978-80-7419-023-0. (str. 86)

1.9.1. Přístup na trh práce v závislosti na pobytovém oprávnění

Možnosti cizinců v přístupu na pracovní trh se liší v závislosti na typu pobytového oprávnění, jehož jsou držitelé. Jsou zde v zásadě tři možná postavení vůči trhu práce, ve kterých se daná osoba může nacházet, v prvním případě nemá žádný přístup na trh práce a v rámci svého pobytu taková osoba nesmí na našem území vykonávat výdělečnou činnost, druhý případ zahrnuje cizince, kteří získali pobytové oprávnění s účelem zaměstnání a jejich přístup na trh práce je omezen jen na určitá pracovní místa, poslední možností je pak naprosto volný přístup na pracovní trh bez jakýchkoliv restrikcí.

Naprostá většina osob, které přicestovali na základě krátkodobých a dlouhodobých víz nemá v rámci svého pobytového oprávnění povolen přístup na trh práce. Vychází to z logiky věci, kdy oba typy víz jsou vydávána na krátké časové období a nejčastěji se využívají k turistickým účelům či kvůli návštěvám. V případě že cizinec cestující na tento typ víza plánuje v Česku pracovat, potřebuje kromě schváleného víza také pracovní povolení vydané Úřadem práce ČR. Pokud by při náhodné kontrole bylo zjištěno, že se osoba s pobývajícím zde na základě víza věnuje výdělečné činnosti bez pracovního povolení, bude tato činnost posuzována jako nelegální práce. Jedinou výjimkou v rámci krátkodobých a dlouhodobých víz jsou ta, která byla vydána za účelem sezónního zaměstnání či mimořádná pracovní víza, která už dle samotného názvu byla schválena přímo za účelem výkonu výdělečné činnosti.⁷⁰

Nejsložitější situace v oblasti přístupu na pracovní trh je u kategorie dlouhodobých pobytů občanů třetích zemí, kde nalezneme všechny tři druhy postavení na pracovním trhu v závislosti na účelu pobytu. Dlouhodobé pobyty vydané za účelem podnikání, investování, strpění pobytu a rodinný v sobě neobsahují přístup na trh práce. V případě, že tedy jeho držitelé chtějí pracovat, musí na Úřadu práce zažádat o pracovní povolení. Naprosto volný vstup na druhé straně mají studenti, vědečtí pracovníci a osoby které získaly pobyt za účelem sloučení rodiny, tito mohou využívat všech pracovních nabídek na trhu bez potřeby dalšího povolení nebo omezení ve výběru konkrétního pracovního místa. Kompletní výčet kategorií cizinců s volným přístupem na trh práce a těch, jež potřebují pro výkon práce povolení lze nalézt v § 98 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti⁷¹

⁷⁰ OAMP, MV ČR. *Školení – Problematika pobytu cizinců v ČR v praxi*. 7. září 2020., Praha

⁷¹ ČESKO. § 89 - 98 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 29. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435#p98>

Zvláštní postavení v kategorii dlouhodobých pobytu mají zaměstnanecké karty. Jde o jediné pobytové oprávnění vydávané za účelem dlouhodobého zaměstnání v zemi, z toho důvodu je také první volbou pro ekonomické migranty. Jako omezující však mohou cizinci v případě volby tohoto typu pobytu vidět omezení při volbě pracovního místa i významné ohrožení pobytového oprávnění v případě ztráty zaměstnání.

Zaměstnanecká karta je vydávána na konkrétní pracovní místo zpravidla na 2 roky. Již k prvotní žádosti o pobyt musí být přiložena pracovní smlouva, případně smlouva o smlouvě budoucí na pracovní pozici na plný úvazek, která je zařazena v centrální evidenci volných pracovních míst jako vhodná pro držitele zaměstnaneckých karet. Po schválení pobytu a příjezdu do země musí daný cizinec na toto pracovní místo nastoupit a setrvat na něm minimálně 6 měsíců.

V případě, že si držitel zaměstnanecké karty z jakéhokoli důvodu přeje změnit zaměstnavatele, je k tomu třeba povolení od OAMP. První změnu zaměstnavatele lze přitom až na výjimečné případy (výpověď podle §52 nebo §56 Zákoníku práce) provést nejdříve 6 měsíců od začátku platnosti karty. Po prvním odpracovaném půl roce je tedy možné podat žádost o změnu zaměstnavatele, přičemž je třeba počítat s tím, že OAMP má na rozhodnutí až 30 dní a žádost lze podat nejpozději 60 dnů od ukončení zaměstnání. Jedincům, plánujícím změnu zaměstnavatele se proto doporučuje vyhledání vhodného pracovního místa ještě před ukončením stávajícího pracovního poměru. Pokud totiž žadatel o změnu zaměstnavatele ukončí pracovní poměr a z jakýchkoliv důvodů během 60 dnů nenajde nové zaměstnání, jeho účel pobytu již dále netrvá a končí platnost zaměstnanecké karty. Naopak v případě trvání pracovního poměru může její držitel před uplynutím její platnosti požádat o její prodloužení.⁷² Skrytou hrozbu může ztráta zaměstnání znamenat nejen pro samotného držitele karty, ale i jeho rodinné příslušníky, kteří zde pobývají za účelem rodinným nebo sloučení rodiny právě s držitelem karty, zánik jeho pobytového oprávnění totiž znamená i konec účelu jejich pobytu.

Nová pracovní pozice přitom musí splňovat stejná kritéria jako při prvotním schvalování, tedy musí jít o práci na plný úvazek z centrální evidence vhodnou pro držitele zaměstnanecké karty. Nabídka vhodných pracovních míst se však neustále proměňuje, a ne vždy nabízí

⁷² ČESKO. § 42g – h,44, 46, 63 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 29. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p42g>

rozmanitý výběr pozic. V případě, že držitel zaměstnanecké karty o práci přijde, nebo je z jakéhokoliv důvodu nucen změnit zaměstnavatele, v následném omezeném čase, který má na zajištění nového zaměstnání nemusí sehnat vhodnou pracovní pozici. Toto může vést k tomu, že je vysokoškolsky vzdělaný člověk zaměstnán na nekvalifikované pozici, či pozici která neodpovídá stupni jeho kvalifikace. Cizinci dále narážejí také na neochotu zaměstnavatelů některých zaměstnávat cizince z důvodu vyšší administrativní zátěže (kvůli nutnosti schválení změny zaměstnavatele na OAMP) a průtahům před možným nástupem do zaměstnání. Tento přístup zaměstnavatelů je další komplikací při hledání zaměstnání odpovídajícího kvalifikací, což může vést k tomu, že se cizinec nakonec uchýlí k méně kvalifikované profesi, kde je zaměstnavatel ochoten k součinnosti s administrativou nutnou pro změnu zaměstnání.

Schválení trvalého pobytu může některým kategoriím cizinců z řad občanů třetích zemí, významně ulehčit orientaci na pracovním trhu, přináší s sebou totiž volný přístup na trh práce. Cizincům, jejichž pobytové oprávnění nezahrnovalo možnost práce odpadá povinnost pracovního povolení od úřadu práce. Bývalým držitelům zaměstnaneckých karet zase povinnost vybírat z pracovních míst v centrální evidenci a také stres, který s sebou změna zaměstnavatele přinášela. Cizinci s trvalým pobytem mají v oblasti zaměstnanosti stejné postavení, jako čeští občané, mohou využívat všech pracovních míst, včetně těch mimo evidenci a nezaměstnanost již více neznamená ohrožení pobytového oprávnění. Obdobnou pozici jako držitelé trvalého pobytu ze třetích zemí mají občané Evropské unie od samotného začátku. Jejich přístup na trh práce není nijak omezen bez ohledu na stupeň pobytového oprávnění, jehož jsou držiteli. Toto výsadní postavení se dále vztahuje také na jejich rodinné příslušníky.⁷³

1.9.2. Agentury práce

Agentury práce jsou právnické osoby, které se zabývají zprostředkováním zaměstnání. Jejich legislativní zakotvení nalezneme v zákoně č. 435/2004 o zaměstnanosti, jež se opírá o Úmluvu mezinárodní organizace práce č. 181. Jako člen Evropské unie je v této oblasti Česká republika dále vázána směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/104/EU o agenturním zaměstnání.⁷⁴

⁷³ ČESKO. § 98 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 29. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435#p98>

⁷⁴ *Agentury práce - mýty a fakta: metodická pomůcka*. Praha: ČMKOS, 2018. ISBN isbn978-80-86809-69-4. (str. 13-14)

Hlavními činnostmi agentur práce je tedy vyhledávání zaměstnání pro uchazeče o práci a zároveň zprostředkování zaměstnanců firmám hledajícím pracovníky. Touto činností se smí zabývat na základě povolení ke zprostředkování zaměstnání, vydávané generálním ředitelstvím Úřadu práce. Činnost agentur přitom není omezena výhradně na území České republiky, může tedy zahrnovat i zprostředkování zaměstnanců z ČR do zahraničí, nebo naopak zahraničních pracovníků do ČR.⁷⁵ Právě poslední zmíněná varianta je mezi cizinci poměrně častá. Je běžnou praxí, že náboráři pracovní agentury vyhledávají potenciální zaměstnance již v zemi původu a pomohou jim v procesu zajišťování dokumentů a podání žádosti, odměnou za to jim je rozšíření portfolia zaměstnanců, které mohou firmám dodat a samozřejmě odměna za zprostředkování.

Proces zprostředkování zaměstnání funguje následovně. Agentura práce zaměstnává určitý počet zaměstnanců za účelem zprostředkování práce. Tito mají pracovní smlouvu přímo s pracovní agenturou, která je zodpovědná za veškeré povinnosti zaměstnavatele v tomto pracovně právním vztahu. Firma hledající zaměstnance osloví danou agenturu s požadavkem na určitý počet zaměstnanců, případně s dalšími specifiky například ohledně jejich kvalifikace. Agentura vyšle své zaměstnance do dané firmy, aby danou práci vykonali. Firma následně zaplatí agentuře práce sjednanou částku a agentura dále vyplatí zaměstnanci smlouvenou mzdu.⁷⁶

Tento systém je hojně využíván především firmami poptávajícími zaměstnance na méně kvalifikované pozice, a to především z důvodu rychlého zařazení zaměstnanců do provozu bez nutnosti zdlouhavého zaškolování. Firmy využívající služeb personálních agentur často kladně hodnotí nižší zatížení v oblasti personální, kterou přebírá agentura. I přesto, že zaměstnanci přiřazení na konkrétní práci mohou na dané pozici zůstat i poměrně dlouhou dobu, pro firmu je jistě komfortnější situace, kdy s konkrétním zaměstnancem nemá žádný smluvní závazek a v případě jakýchkoliv problémů může zadat agentuře požadavek na výměnu zaměstnance na dané pozici bez nutnosti dodržovat výpovědní lhůtu. Jde také o výhodné řešení pro firmy, jejichž potřeba zaměstnanců v průběhu roku kolísá podle sezóny, vzhledem k tomu, že požadavek na počet zaměstnanců lze snadno změnit.

Právě díky výše zmiňovaným výhodám pro firmy jde o systém, který v posledních letech celosvětově stále nabývá na popularitě. Spolu s narůstající oblibou agenturního zaměstnávání

⁷⁵ ČESKO. Část 2 Hlava 4 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 29. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435#cast2-hlava4>

⁷⁶ *Agentury práce – mýty a fakta: metodická pomůcka*. Praha: ČMKOS, 2018. ISBN isbn978-80-86809-69-4. (str. 14-16)

také roste tlak na zvyšování kvality a bezpečí tohoto systému, zpřísňují se podmínky získání povolení ke zprostředkování zaměstnání a častější jsou i sankce a odebrání licencí. I přes zlepšující se podmínky v tomto sektoru pracovního trhu však v České republice nedosahuje takové popularity, jako v mnoha západních zemích, situace se však mění každým dnem.⁷⁷ Stále více firem přechází na systém agenturního zaměstnání a některé již s výjimkou několika kmenových zaměstnanců přešly na tento způsob zajištění zaměstnanců úplně.⁷⁶ Volba tohoto systému má však i své zápory. Chybí například výhody dlouhodobé zkušenosti organizace s pracovníkem, daného zaměstnance s konkrétní pozicí a možnost zdokonalování se v dané činnosti. V případech oboustranné spokojenosti se jako ideální řešení nabízí, zaměstnání takového zaměstnance přímo u firmy a tím pádem zajištění budoucí spolupráce. Toto nebývá problém vzhledem k tomu, že agentury práce s pracovníky uzavírají nejčastěji smlouvy na dobu určitou, po jejich skončení je daný zaměstnanec volný a je možné uzavřít pracovní smlouvu s konkrétní firmou.

I přes nesporné výhody pro firmy nelze v celém procesu opomenout lidský faktor a fakt, že zaměstnání pod agenturou práce zaměstnanci nepřináší takové pracovně-právní jistoty, jako přímé zaměstnávání. Spolu s nárůstem popularity tohoto systému je také v některých oborech stále těžší sehnat zaměstnání na klasický pracovní poměr pod přímým zaměstnavatelem.⁷⁸

V kontextu cizinecké problematiky existuje pro agentury práce určitá omezení, a to v případě držitelů zaměstnaneckých karet a mimořádných pracovních víz. Skutečnost, že agentury vysílají do zahraničí své zaměstnance, aby verbovali cizince pro práci zde je obecně znám. I přesto, že je možné získat zaměstnaneckou kartu na pracovní smlouvu sjednanou s personální agenturou, při pozdější změně zaměstnavatele již není tato možnost přípustná. Agentura tedy může být prvním zaměstnavatelem daného cizince, není však možné v rámci žádosti o změnu zaměstnavatele uzavřít smlouvu s agenturou práce, při této změně musí jít vždy pouze o zaměstnání pod přímým zaměstnavatelem. Mimořádná pracovní víza pak nemohou být na smlouvu s agenturou schválena vůbec.⁷⁹

⁷⁷ KACZOR, Pavel. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*. Praha: Oeconomica, 2013. ISBN isbn978-80-245-1930-2. (str. 214-2015)

⁷⁸ *Agentury práce – mýty a fakta: metodická pomůcka*. Praha: ČMKOS, 2018. ISBN isbn978-80-86809-69-4. (str. 16)

⁷⁹ ČESKO. § 31a, 42g zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 29. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p31a>

1.10. Cizinci v rámci vzdělávacího systému ČR

Výchova a vzdělávání hrají v životě člověka nezastupitelnou roli a od pradávna jsou součástí života lidské společnosti. Zatímco výchova bývá spojována s usměrňováním lidského chování, vzděláním se spojuje spíše se získáváním nových znalostí a dovedností. Jak výchova, tak vzdělávání na člověka záměrně působí a hrají významnou roli v osvojování adaptační dovednosti i integraci v lidské společnosti. Na dítě v tomto ohledu působí veškeré systémy, ve kterých se nachází, přičemž jedním z těchto systémů je právě škola.⁸⁰

V rámci vzdělávacího systému v ČR je k žákům uplatňován především rovný přístup bez ohledu na původ, každý žák by měl být vnímán jako jedinečná osobnost. Škola by měla být pro všechny žáky bezpečným prostorem k rozvíjení znalostí a dovedností ale také místem, kde se děti seznámí s normami společenského chování. V rámci výuky se žáci seznamují s českou historií, přírodou, jazykem ale základními informacemi o státu, ve kterém žijí. Pokud dítě navštěvuje školu, na níž je hlavním jazykem výuky čeština, pomáhá to v osvojení jazyka, jehož zvládnutí hraje v integračním procesu nemalou roli. V neposlední řadě pak sociální interakce, ke kterým ve školním prostředí dochází přispívají k formování postojů vůči druhým lidem i společnosti obecně. Přítomnost žáka jiné národnosti ve třídě je přitom benefitem i pro jeho spolužáky, které multikulturní prostředí třídy otevírá ke snadnější adaptaci na jinakost. Ač je multikulturní výchova v dnešní době již běžnou součástí vzdělávacích osnov, osobní zkušenost a vedení dětí k toleranci v praxi dodá těmto principům nový rozměr.⁸¹

Ač hraje školní prostředí významnou roli v integraci dítěte – cizince na české prostředí, může být výzvou pro učitele a další pedagogické pracovníky, kteří budou s dítětem a jeho rodinou pracovat. Oporou v oblasti péče o děti s odlišným mateřským jazykem mohou poskytnout místní organizace zaměřené na podporu cizinců, využít služeb organizací Meta a InBáze, nebo požádat o součinnost Národní pedagogický institut. Zatímco zmíněné orgnizace se specializují na další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti vzdělávání dětí cizinců, Národní pedagogický institut může zajistit tlumočníka či překlady výukových materiálů čehož je vhodné využít především na samotném začátku práce s dítětem a rodinou.

⁸⁰ KOHOUT, Karel. *Základy obecné pedagogiky*. Vyd. 2., dopl. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN isbn978-80-7452-009-9. (str. 19-24, 37-39)

⁸¹ ILJUK, Boris a Eva ŠVARCOVÁ, ed. *Děti cizinců a reemigrantů na školách: etický rámec interakce: [sborník z konference]*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN isbn978-80-7041-466-8. (str. 7-9, 19-20)

V kapitole zaměřené na žáky cizince na českých školách nelze nezmínit pojem žák s odlišným mateřským jazykem (žák s OMJ). Jde o širší kategorii zahrnující všechny děti, jejichž primárním dorozumívacím jazykem není čeština. Nejde však pouze o děti cizince, ale také o děti s českým státním občanstvím, které z jakéhokoliv důvodu jako hlavní jazyk nevyužívají češtinu, může tomu být například proto, že jejich primární pečovatelem je cizinec či cizinka, ale také například v situaci, kdy dítě vyrůstalo či delší dobu žilo v zahraničí. Děti s OMJ se bez ohledu na jejich státní občanství při nástupu do české školy nachází v nelehkém postavení, a je třeba jim poskytnout dostatečnou podporu a pomoc při zvykání si na nové prostředí a osvojování si českého jazyka.⁸²

U dětí cizinců hraje v procesu integrace do českého prostředí významnou roli věk, ve kterém do země přišli, přičemž se ukazuje, že čím mladší dítě při příchodu do země je, tím lépe se adaptuje na nové prostředí. V pozici nejpříznivější pro snadnou integraci jsou děti předškolního věku, i přes značnou výhodu v podobě věku, kdy je pro dítě adaptace na nové prostředí snazší však nesmí být přístup k těmto dětem v předškolních zařízeních zanedbán. Nástup do mateřské školy je novou situací pro většinu dětí, často je to poprvé, kdy se ocitají delší dobu bez rodičů a musí se s touto novou skutečností vyrovnat. Situace dětí s OMJ je však podstatně komplikovanější, vzhledem k tomu, že se bez této jistoty v podobě rodičů ocitají sami v prostředí, kde nikomu a ničemu nerozumí. Pochopení a pomoc dítěti v oblasti adaptace na nové prostředí, osvojování si českého jazyka, začleňování do kolektivu a účasti dítěte na aktivitách třídy přináší skvělé výsledky. Děti, kterým byla tato podpora poskytnuta mohou ve většině případů bez odkladu zahájit školní docházku a pokračovat ve vzdělávání.⁸³

Otázku vzdělávání dětí cizinců řeší Školský zákon, který těmto dětem garantuje stejná práva v přístupu ke vzdělání jako dětem s českým státním občanstvím. Spolu s tím se také pojí povinnost školní docházky, která se vztahuje na všechny děti, které mají na území povolen pobyt na dobu delší než 90 dní. Tato povinnost se pak vztahuje i na povinný poslední ročník v mateřské škole. Děti pocházející ze třetích zemí musí při zápisu do školského zařízení doložit platné pobytové oprávnění, občané Evropské unie tuto povinnost nemají, doporučuje se však tento dokument s sebou mít.⁸²

⁸² RADOSTNÝ, Lukáš. *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011. ISBN isbn978-80-254-9175-1. (str. 4-5, 11-12, 16-17)

⁸³ LINHARTOVÁ, Tereza a Barbora LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ. *Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách*. Praha: Meta - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. ISBN 978-80-88171-18-8. (str. 1-7)

V nejlepší pozici při nástupu do základní školy se nachází dítě, které nastupuje do první třídy se zahájením školního roku, tedy na začátku září. Je tomu tak proto, že školní prostředí i samotná výuka pro něj je nová, stejně jako pro jeho spolužáky, a i přes nevýhodu v podobě jazykové bariéry a jiné výchozího socio-kulturního prostředí, alespoň neznalost školního prostředí je pro všechny prvňáčky stejným výchozím bodem.

Při přijímání dítěte jiné národnosti do základní školy je vždy třeba zhodnotit jeho situaci individuálně. Dítě se nezařazuje do třídy slepě pouze na základě věku, naopak se bere v potaz i doba pobytu v Česku a aktuální znalost a pochopení socio-kulturního prostředí, samozřejmě úroveň jazykových dovedností ale i předchozích jazykových zkušeností. Před příchodem dítěte do třídy je třeba práce s oběma stranami, tedy jak rodinou dítěte, tak školní třídou. Při jednání s rodinou je vhodná přítomnost budoucího třídního učitele, případně výchovného poradce, sociálního pedagoga či dalších podpůrných osob. V případě, že rodina neovládá český jazyk, je dobré pro tento první kontakt zajistit tlumočnicka, aby byla jistota porozumění všemu řečenému, ale také aby měli rodiče i dítě možnost se na cokoli doptat. S třídou, do které bude dítě zařazeno je dobré plán budoucích událostí probrat a připravit kolektiv na příchod nového člena. Spolužáci by měli být seznámeni s obtížemi, se kterými se nové dítě bude pravděpodobně potýkat i možnostmi, jak mohou pomoci.⁸⁴

Již při nástupu dítěte do školy by měl být pro žáka vypracován plán pedagogické podpory. Školský zákon se v §16 zabývá tématem podpůrných opatření pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, kterými děti s OMJ jistě jsou. Tato podpůrná opatření jsou organizována v systému 5 stupňů, přičemž žáci z řad cizinců bývají zařazeni v jednom z prvních tří stupňů v závislosti na úrovni zvládnutí českého jazyka. První, tedy nejnižším stupeň opatření je určen pro děti s pokročilou češtinou, které potřebují podporu k dalšímu rozvoji a tento stupeň opatření může škola na základě vlastního uvážení. Druhý stupeň je zamýšlen pro děti s nedostatečnou znalostí českého jazyka a třetí pak pro děti bez znalosti vyučovacího jazyka. Pro druhý a třetí stupeň je již třeba doporučení školského poradenského zařízení a souhlas rodičů, což ve většině případů nebývá problém pro zřejmost problému, který s sebou jazyková bariéra ve vzdělávacím procesu přináší.⁸⁵

⁸⁴ RADOSTNÝ, Lukáš. *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011. ISBN isbn978-80-254-9175-1. (str. 22-37)

⁸⁵ LINHARTOVÁ, Tereza a Barbora LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ. *Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách*. Praha: Meta - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. ISBN 978-80-88171-18-8. (str. 1-7)

U dětí cizinců je třeba vzít v potaz, že jejich setrvání na území nemusí být trvalého charakteru. Mezi dlouhodobě setrvávajícími cizinci lze vysledovat dvě hlavní skupiny a sice asijskou a slovanskou. Děti z těchto zemí obvykle nepředstavují v integračním procesu problém v z důvodu přístupu ke vzdělávání či školským institucím, naopak mají většinou proaktivní přístup a jedinou bariéru tedy představuje nedostatečná úroveň českého jazyka. I mezi dětmi cizinců však lze i před podpůrná opatření zaznamenat problémy se školení neúspěšností. U nedávných migrantů lze za tímto problémem hledat právě jazykovou bariéru, je však třeba zmínit i teorii socio-kulturního handicapu, dle které je důvodem této školní neúspěšnosti lpění na kultuře a hodnotách své vlasti i po letech pobytu v zemi. V případě cizinců z asijských a slovanských zemí, tedy nejsilněji zastoupených cizineckých komunitách, však lpění na původní kultuře nepředstavuje významný problém, vzhledem k tomu, že obě skupiny mají tradičně pozitivní vztah ke školským institucím a vzdělávání dětí.⁸⁶

V ideálním případě jsou nastavený plán pedagogické podpory a zvolená podpůrná opatření dostatečná na to, aby dítěti pomohla při adaptaci na nové prostředí i zvládním výuky. Při zařazení dětí bez jakékoliv znalosti jazyka do běžné třídy dle věku však bývá běžné, že je nutné, aby si žák zopakoval jeden ročník. První rok ve škole se pozornost nejčastěji soustředí právě na osvojení jazyka a seznámení s českým socio-kulturním prostředím. Z tohoto důvodu se nabízí dvě možné strategie, při volbě vhodného ročníku, kam dítě zařadit. První možností je, zařadit dítě do ročníku odpovídajícího jeho věku a dosavadním školním zkušenostem. V tomto případě musí být jak rodiče, tak dítě seznámeni s tím, že navázání na předchozí studium nemusí být snadné a je možné, že bude třeba aby dítě ročník opakovalo. Jako druhá možnost se nabízí zařazení žáka o ročník níže, neunikne mu tím pádem učivo, se kterým se v některých předmětech setkal již v zemi původu a může se soustředit na osvojení českého jazyka a adaptaci na nové prostředí s tím, že v dalším roce spolu se stejnou třídou naváže v učivu tam, kde v zemi původu skončil. Rozhodnutí, který typ zvolit se vždy dělá individuálně s ohledem na situaci daného dítěte i jeho rodiny, přičemž stanovisko rodiny i dítěte je vždy vítáno. Vzhledem k obtížné situaci rodičů se doporučují konzultace aktuální situace v průběhu roku individuálně a v případě, že je k tomu rodina souhlasná také blízká spolupráce rodiny s pedagogickými pracovníky, aby byla situace přechodu pro dítě co nejlépe zvládnutelná.

⁸⁶ BITTNEROVÁ, Dana, ed. *Vzdělávací potřeby sociokulturně znevýhodněných: případ SIM - Středisek integrace menšin*. Praha: Ermat, 2009. ISBN isbn978-80-87178-06-5. (str. 24-46)

Kromě využití veřejných základních škol mají rodiče možnost využít také školy církevní či soukromé. Církevní školy mohou být vhodnou volbou například pro děti pocházející z více religiózně zaměřeného prostředí, kterým mohou nabídnout bezpečný prostor. Školy soukromé zpravidla nabízí něco navíc oproti školám veřejným ať už jde o alternativní způsoby vzdělávání či vícejazyčnou výuku. Především školy s výukou v angličtině či jiném světovém jazyce bývají oblíbené mezi rodiči z řad cizinců. U tohoto typu škol je však třeba počítat s nemalými částkami, které budou muset rodiče zaplatit na školném a dalších poplatcích spojených se zapsáním dítěte na danou školu.

Dalšími možnostmi, které školský zákon rodičům dává je plnění školní docházky na školách zřízených při konzulárním úřadu nebo diplomatické misii a také na Evropských či zahraničních školách působících na území ČR.⁸⁷ Volba tohoto typu škol je vhodná zejména v případě cizinců, kteří neplánují v zemi setrvat dlouho. V případě cizinců, kteří se plánují v České republice usadit dlouhodobě či trvale však tuto variantu nelze doporučit. Tyto školy zpravidla neposkytují dětem dostatek podnětů a motivace k integraci a osvojení si českého jazyka, což bývá v budoucnu pro dítě limitující při výběru navazujícího studia a uplatnění na českém trhu práce.

Při přijímání řízení na střední školy, stejně jako v případě škol základních platí rovnost přístupu ke vzdělání. Cizinci se smí ke studiu se smí přihlásit při splnění stejných podmínek, jako studenti s českým státním občanstvím, v přijímacím řízení pak mají nárok o prominutí zkoušky z českého jazyka, která může být nahrazena pohovorem. V průběhu studia pak mohou na základě doporučení z pedagogicko-psychologické poradny dále žádat například o prodloužení doby konání zkoušky či použití překladového slovníku. Školský zákon také připouští přijetí žáka do vyššího ročníku střední školy s přihlédnutím k předchozímu vzdělání, rozhodnutí je v tomto případě v kompetenci ředitele dané školy, přičemž může při rozhodování přihlédnout ke znalosti českého jazyka uchazeče či jako podmínku přijetí stanovit složení rozdílové zkoušky. Při skládání závěrečné či maturitní zkoušky pak může být studentovi prodloužen čas na přípravu či čas samotné zkoušky.⁸⁸

⁸⁷ ČESKO. § 8 + § 38 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 30. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#p38>

⁸⁸ OAMP, MV ČR. *Školení – Vzdělávání v ČR*. 21. října 2020, Praha

Na vysokých školách a univerzitách nalezneme několik rozdílných skupin studentů s jiným než českým státním občanstvím. První skupina, která se nejčastěji vybaví při pod pojmem zahraniční student jsou studenti výměnných programů, kteří v rámci svého studia na zahraniční vysoké škole přijeli na určitou dobu studovat na školu do České republiky. V našich podmínkách je jedním z nejznámějších výměnných programů Erasmus, který se těší velké oblibě i mezi českými studenty, kterým dává možnost vyjet v rámci studia do zahraničí.

Na českých vysokých školách však nalezneme i další cizince, například ty, kteří do České republiky přicestovali přímo za účelem studia. Ti museli již k samotné žádosti o pobytové oprávnění doložit potvrzení o přijetí na české škole. Lákadlem pro mnohé z těchto studentů je fakt, že v České republice je studium na veřejných vysokých školách v českém jazyce bezplatné. Většina vysokých škol a univerzit však v rámci přijímacího řízení požaduje doložení určité jazykové úrovně, a to nejčastěji složením jazykové zkoušky alespoň na úrovni B2. Studenti, kteří danou úroveň nemají či se potřebují před zahájením studia ještě zdokonalit mohou využít intenzivního placeného kurzu českého jazyka určeného právě pro budoucí studenty vysokých škol, který nabízí Ústav jazykové a odborné přípravy UK.⁸⁹

Mezi studenty českých vysokých škol a univerzit nalezneme také ty, popsané v úvodu této kapitoly, tedy ty, kteří přicestovali v průběhu dětství či dospívání za jiným účelem a v zemi zůstali. Tito již zpravidla absolvovali část svého vzdělávání na českých školách a navázání v podobě vysoké školy nebývá problém. Výhodou těchto studentů v průběhu studia je často plynulé ovládnutí dalšího jazyka a přehled o socio-kulturních zvyklostech jiného státu, což může studenty motivovat ke studiu specifických oborů, ve kterých mohou tyto znalosti uplatnit.

Souhrnně však lze říci, že cizinci, kteří v ČR absolvovali studium na vysoké škole bývají v oblasti integrace dále. Jejich jazykové schopnosti a vyjadřování bývá na velmi vysoké úrovni. Nepřehlédnutelným faktorem je také sociální kapitál získaný v průběhu studia. V neposlední řadě pak bývají absolventi českých škol mnohem lépe vnímáni na pracovním trhu a jejich možnosti v uplatnění jsou podstatně vyšší než v případě cizinců, kteří obdobné vzdělání získali na zahraniční škole.⁹⁰

⁸⁹ OAMP, MV ČR. *Školení – Vzdělávání v ČR*. 21. října 2020, Online

⁹⁰ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN isbn978-80-7419-023-0. (str. 134-138)

1.11. Možnosti zdravotní péče

Přístup ke zdravotní péči a její kvalita je jedním ze základních determinantů kvality života. To je také jedním z důvodů, proč je se tímto tématem zabývá cizinecký zákon, který stanovuje, že mít sjednané zdravotní pojištění je pro cizince pobývající v České republice déle 3 měsíce povinností, nikoliv pouhou volbou. Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění stanovuje, kteří cizinci mají nárok na přístup do systému veřejného zdravotního pojištění, všichni ostatní jsou pak povinni sjednat si komerční zdravotní pojištění.

Pod systém veřejného zdravotního pojištění spadají všichni občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci, dále pak všichni cizinci s trvalým pobytem a osoby jimž byla udělena mezinárodní ochrana, kromě nich pak ještě ti, jež v zemi pobývají za účelem strpění. Komplikovanější je situace u cizinců s dlouhodobými pobyty a vízy, ti mají k veřejnému pojištění přístup pouze v případě, že jsou zaměstnání u zaměstnavatele se sídlem v ČR.⁹¹ Všichni tito cizinci mají v rámci zdravotního systému právo na stejnou lékařskou péči za obdobných podmínek jako občané ČR. Od pojišťovny obdrží modrou kartičku zdravotního pojištění (EHIC), kterou se u lékaře dále prokazují.

Ostatní cizinci, kteří nespádají do výše vyjmenovaných kategorií jsou pak povinni si sjednat komerční zdravotní pojištění. Tento typ zdravotního pojištění lze v ČR sjednat např u pojišťoven VZP, Slavia, Uniqua, Ergo, Maxima či Axa. Rozsah krytí plateb za zdravotní péči se liší v závislosti na zvolené pojišťovně i konkrétním sjednaném programu pojištění. Komerční pojišťovny zpravidla nabízí pojištění základní a komplexní, přičemž komplexní dále dělí na různé varianty podle poskytované péče. Doporučuje se tedy důkladné prostudování uzavřené smlouvy, aby pojištěnec věděl, na jaké ošetření má na základě svého pojištění nárok, zvláštní pozornost by pak měl věnovat kapitole o výlukách z pojištění. Rozsah pojištění je obvykle také limitován maximálním plněním v různých oblastech, které pojišťovna poskytne. Cena pojištění se liší především podle míry krytí nákladů na zdravotní péči, kterou poskytuje, vliv na cenu může mít také věk pojištěnce a doba na kterou je pojištění sjednáno. Komerční pojišťovny obvykle vydávají pojištěncům kartičky podobné EHIC průkazům, pokud to však u dané pojišťovny není standardní praxí, prokazuje se pojištěnec sjednanou pojistnou smlouvou.⁹²

⁹¹ KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV. *Zdravotní pojištění cizinců* [online]. prosinec 2020 [cit. 2021-5-31]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/Letaky/Zdravotni-pojisteni-cizincu.pdf>

⁹² OAMP, MV ČR. *Školení – Zdravotní pojištění cizinců v roce 2020*. 7. září 2020, Praha

V rámci zdravotnického systému pak cizinci často tápou, nejčastějším zdrojem informací jsou jim přitom rodina, přátelé případně komunita krajanů, což nejsou zdroje příliš spolehlivé. Institut registrujícího praktického lékaře, zubaře a v případě gynekologa nebývá příliš známý a z toho důvodu mnoho cizinců svého ošetřujícího lékaře nemá. Vzdálený je pro cizince často také systém referencí od praktického lékaře ke specialistům, či preventivní prohlídky. V případě vyhledání praktického lékaře či zubaře v mnoha oblastech republiky naráží na problém s plnými kapacitami ordinací. Cizinci využívající komerčního pojištění jsou navíc limitováni smlouvami, které má jejich pojišťovna uzavřené, přičemž nabídka bývá zpravidla výrazně menší než u pojištěnců veřejného pojištění.

Při samotném jednání s lékařem se cizincům dostává obvykle rovného zacházení jako Čechům. Jazyková bariéra může hrát také významnou roli v kvalitě poskytnuté péče, z toho důvodu mnoho cizinců volí doprovod tlumočící osoby.⁹³ Do hry mohou dále vstoupit také zvláštní přání pacienta z náboženských důvodů či kvůli socio-kulturním specifikům. Problém může být například vyšetřování pacientky lékařem mužského pohlaví, lékařské úkony jako je transplantace krve, ale také samotné zkoumání rodinné anamnézy vzhledem k tomu, že v některých kulturách nejde o téma v rámci rodiny běžně sdílené.

Komplikovaná je v současné době problematika pojištění dětí narozených na území ČR. V případě, že jejich rodič má přístup do zdravotního pojištění na základě svého pobytového oprávnění, dědí tento i dítě. V případě že je však rodič v systému veřejného zdravotního pojištění skrz zaměstnání, nebo vůbec, dítě nemá na veřejné pojištění nárok. Pokud má matka dítěte v rámci svého pojištění zajištěnou péči v těhotenství a při porodu, pak je péče o dítě do doby, kdy opustí porodnici hrazena z pojištění matky. Po propuštění z nemocnice však musí rodiče sjednat pro dítě komerční pojištění, jehož součástí je i posouzení zdravotního stavu dítěte lékařem pojišťovny. Pojišťovna přitom není reálně povinna dítě pojistit. V případě, že se dítě narodí předčasně, má zdravotní problémy nebo je dokonce chronicky nemocné, může být ze zdravotního pojištění defacto vyloučeno, nebo je mu sjednáno pouze minimální pojištění.⁹⁴

⁹³ KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Naděžda. Podpora integrace cizinců v ČR: obsahová analýza hloubkových rozhovorů s cizinci a s odborníky, kteří s cizinci přicházejí při své práci do styku. *IPZE* [online]. 2002 [cit. 2021-5-31].

⁹⁴ KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY. *TISKOVÁ ZPRÁVA: Poslanci mohou vyřešit zoufalou situaci nepojistitelných novorozenců a chronicky nemocných dětí cizinců* [online]. 27. května. 2021 [cit. 2021-5-31]. Dostupné z: <https://migracnikonsorcium.cz/cs/tiskova-zprava-poslanci-mohou-vyresit-zoufalou-situaci-nepojistitelnych-novorozencu-a-chronicky-nemocnych-deti-cizincu/?fbclid=IwAR30mKhS0qvVfvBm2xGSy5IXNGYrbS5NPhMsaxlHsXtyEsanmHYnewH5to8>

1.12. Integrace cizinců v ČR

Migrace je jevem pro lidská společenství přirozeným a historicky zakotveným. Základním motivem pro migraci je přitom nepřízeň prostředí, ve kterém se daná společnost nacházela. Nedostatek potravy či nepříznivé přírodní podmínky byly důvodem pro přesun na nové místo. Spolu s postupem globalizace přibývalo důvodů pro cestování např. šíření víry, průzkumnické výpravy, kolonizování, mezinárodní obchod, války či války. Spolu s vědeckým pokrokem přišly také nové způsoby dopravy, díky kterým se cestování stalo rychlejší, pohodlnější a dostupnější a spolu s tím narůstá i migrace.

Globalizace na úrovni, na které se v současné době nachází díky moderním technologiím propojuje svět na dříve nepředstavitelné úrovni. Telefony, televize a internet s sebou přináší globální kulturu, a především vlivem westernizace se zvláště u mladé generace zplošťují kulturní rozdíly. Informace dostupné v dnešní době umožňují potenciálním migrantům srovnání regionu, ve kterém žijí se zbytkem světa. Cestovatelé mají možnost se ještě před cestou seznámit se specifiky plánované destinace, s místním jazykem a zvyklostmi ještě, než se rozhodnou pro tak zásadní krok jako je stěhování do zahraničí.⁹⁵

Je však třeba si uvědomit, že i přesto, že migrace je nyní snazší než kdy dříve, přináší s sebou zásadní změny ve společnosti, a to nejen v zemi kam migrant míří, ale také v domovské zemi již opustil. V obou zemích dochází k demografickým změnám, většinu migrace tvoří lidé v produktivním věku, často kvalifikovaní a motivovaní. Státy s vysokou mírou emigrace se tak potýkají se snížením lidského kapitálu, nedostatkem odborníků a kvalifikovaných osob (tzv. brain drain) a často také narůstajícími příjmovými a společenskými nerovnostmi. Cílová destinace migrantů naopak zaznamenává nárůst v řadách produktivního obyvatelstva a příliv pracovní síly, objevuje se však také ohrožení stability společnosti v případě, že s imigranty nebude dostatečně pracováno. I přesto, že národ sám o sobě není homogenní jednotkou, jedná se o odlišnosti uvnitř jedné společnosti, migranti však představují odlišnost přicházející zvenčí. Je proto třeba pracovat jak s majoritní společností, tak s nově přichozími, aby se v ideální situaci dosáhlo klidného a mírového soužití.⁹⁶

⁹⁵ LIĐÁK, Ján. *Mezinárodní migrace a Evropa*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2010. ISBN isbn978-80-86879-24-6. (str. 37-42)

⁹⁶ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN isbn978-80-7419-023-0. (str. 14)

V případě nezvládnutí práce se společností se mohou cizinci dostat do velmi nepříznivé situace. Majoritní společnost může migranty vytlačit do nižších společenských tříd a marginalizovat je (stratifikace), případně je ze společnosti zcela vyčlenit (segregace). Nejhorším stupněm, který je z modelů soužití znám je vypuzení (anihilace), které může vést až k fyzické likvidaci dané skupiny obyvatel. Naopak při úspěšném zvládnutí práce s oběma skupinami lze dosáhnout multikulturní společnosti, tedy vedle sebe žijících kultur, které spolu nesoupeří, ale jsou si vzájemně obohaceny. V některých případech může být následkem dlouhodobého harmonického soužití kultur také asimilace, tedy jev, při kterém postupně dochází ke stírání rozdílů mezi jednotlivými kulturami.⁹⁷

Zatímco v mnoha zemích je v oblasti přistěhovalectví tradice a multikulturní společnost je výsledkem dlouhodobé práce s migranty i samotnou společností, jako je tomu například v USA, Česká republika takovou historickou zkušenost nemá. Je nutné si uvědomit, že Česko (potažmo Československo) bylo před světem po dlouhou dobu uzavřeno v rámci východního bloku. Generace mezi lety 1950–1990 tak vyrůstali v jakési uzavřené bublině občanské společnosti kde národnostní menšiny a cizinci byli spíše vzácností. Po roce 1989, se pak situace začala postupně měnit a spolu s rostoucí migrací se začalo měnit také etnické klima. Spolu s každoročním přílivem nových imigrantů a zvyšujícími se čísly ve statistikách zabývajících se cizinci se tak i v ČR začínají postupně budovat komunity krajanů a etnické skupiny se postupně emancipují.⁹⁸ Na tyto změny se snaží reagovat také legislativa, která se průběžně proměňuje v reakci na aktuální problémy a česká společnost si na přítomnost cizinců postupně zvyká.

Jako přirozený projev existence etnické menšiny se chápe i její kulturní osobitost. Možnost udržování tradic a zvyklostí je dokonce z legislativního hlediska vnímáno jako důkaz uznání dané menšiny. Kultura národnostní menšiny přitom není stálá, proměňuje se v čase a prostoru a také v závislosti na společenském prostředí. Kulturní zvyklosti v diaspoře se tedy mohou postupem času vzdálit od zvyklostí v zemi původu. Jde o přirozený proces v kulturně pluralitní společnosti.⁹⁹

⁹⁷ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN isbn978-80-7419-023-0. (str. 14-15)

⁹⁸ BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis, 2005. ISBN isbn80-902785-8-2. (str. 5 – 7)

⁹⁹ BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed. *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha: Ermat, 2008. ISBN isbn978-80-87178-01-0. (str.11 - 14)

Úspěšná sociální integrace nově příchozích však není pouze v rukou cizinců, ale celé společnosti. Ze strany majoritní společnosti je třeba otevřenost a vstřícnost, neodsouvání cizinců do okrajových sfér, ale naopak umožnění začlenění se do společnosti. Cizinci mají v procesu integrace za úkol učetní se zvykům a kultuře v nové zemi, osvojování si jazyka, proaktivní přístup při včleňování se do společnosti a navazování vztahů i s majoritní společností. Stát pak hraje roli prostředníka, který by měl zaručit ve společnosti rovnost a spravedlnost, měl by také aktivně zajistit imigrantům v procesu integrace pomoc a podporu.

Stupeň integrovanosti do společnosti se pak posuzuje v několika dimenzích. Strukturální dimenze posuzuje práva, která majoritní společnost cizincům a národnostním menšinám přiznává. Kulturní dimenze zkoumá úroveň orientace v socio-kulturních specifikách státu a stupeň zvládnutí místního jazyka. Interaktivní dimenze posuzuje stupeň zapojení cizince v oblasti sociálních kontaktů, vytvoření sociálních sítí a navázání vztahů s majoritní společností. Dimenze identifikační je pak nejvíce subjektivní oblastí zabývající se pocitem sounáležitosti s majoritní společností.¹⁰⁰ Ani jedna z těchto dimenzí přitom nepožaduje, aby cizinec zavrhl své kulturní zvyklosti či komunitu krajanů a plně se místním socio-kulturním prostředím. Za úspěch v procesu integrace se považuje stav, kdy se jedinec orientuje v prostředí společnosti, je schopen se alespoň na komunikační úrovni domluvit místním jazykem a má v zemi vytvořené pevné sociální vazby.

Při celkovém důrazu na hladké začlenění nově příchozích do majoritní společnosti a tím předcházení patologickým jevům však zůstává často opomíjená otázka vnitřního prožívání celé situace samotnými cizinci a jejich sebereflexe, dále také sebeidentifikace jak příchozích, tak i dalších generací, které se již na území narodili, byli však vychováni v tradicích v tradici svých rodičů. Zásadní je v této oblasti fakt, že „*identita není věcí individuální. Nezávisí na přání a psychických dispozicích jedince, ale naopak, je jedincem přijímána a osvojována z kultury, v průběhu enkulturace, případně akulturace.*“ V životě člověka hraje identita zásadní roli, na základě své identity člověk především rozpoznává příslušnost k určité skupině ale i chápe sebe sama, z toho důvodu by oblasti sebeidentifikace měla být věnována náležitá pozornost.¹⁰¹

¹⁰⁰ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN isbn978-80-7419-023-0. (str. 14-15, 25)

¹⁰¹ BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis, 2005. ISBN isbn80-902785-8-2.(str. 5 – 7)

Při formování identity hrají roli dvě základní oblasti. První z nich je identita deklarovaná, tedy to, co se vztahuje k určité národnostní či etnické skupině z níž jedinec pochází. Druhou z těchto oblastí je identita žitá tedy jak daného člověka ovlivňuje život v České republice a jak sám sebe vnímá v rámci české společnosti. Konflikt mezi identitou etnickou a žitou pak výrazně ovlivňuje přístup daného člověka ke společnosti. Na základě důležitosti deklarované identity v rámci žebříčku osobních priorit se pak projevuje míra identifikace s národnostní menšinou, nebo s majoritní společností. V případě vysokého postavení etnické identity v hodnotovém žebříčku, která je ve výrazném konfliktu s identitou žitou to může vést k vnitřnímu konfliktu, který bude daný jedinec prožívat. Takovýto vnitřní konflikt může být významnou překážkou při integraci daného jedince do společnosti.¹⁰²

Oproti tomu lidé, kteří své etnické identitě nepřikládají takovou váhu bývají tímto konfliktem méně zasaženi a zpravidla jsou více otevření přijetí norem společnosti hostitelské země. V průběhu usazování se a zakořeňování v nové zemi, je-li vztah mezi jedincem a sociálním systémem dostatečně silný, dochází k identifikaci s majoritní společností. Jde o výsledek dlouhodobého procesu, při kterém postupně dochází k významnějšímu vnímání identity žité oproti identitě etnické.¹⁰³

Mohlo by se zdát, že druhé a další generace cizinců, tedy děti narozené na území České republiky se s problémy v oblasti identity a identifikace potýkat nebudou, jelikož jsou již od raného věku formováni českým prostředím. I v případě těchto dětí jsou však přítomny obě složky identity. Tyto děti se často potýkají s rozporuplnými pocity a snaží se vyřešit palčivý problém, která kultura je lepší a kam vlastně patří. Problémem bývá s identifikací s jednou či druhou skupinou, což může vést k pocitům, že nepatří nikam. Zatímco majoritní společnosti jsou stále vnímány jako cizinci, rodina se neztotožňuje s prostředím, ve kterém vyrůstají a postoj, které přebírají od svých vrstevníků. V případě inklinace ke kultuře svých předků se pak i tyto děti mohou ocitnout ve vnitřním konfliktu mezi etnickou a žitou identitou a cítit se v zemi kde se narodili nešťastně a nepatřičně, což může vést až k emigraci do země předků.¹⁰⁴

¹⁰² BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím? identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis, 2005. ISBN 80-902785-8-2. (str. 7–11)

¹⁰³ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-023-0. (str. 32–34)

¹⁰⁴ GARCIA, Maria. *CROSS-CULTURAL IDENTITY OF SECOND-GENERATION IMMIGRANT YOUTH* [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <https://www.slu.edu/pre-college-access-trio/trio-program/mcnair-scholars-program/pdfs/journal-articles/mariagarcia.pdf>

1.13. Česká společnost a její vztah vůči cizincům

Zatím co předcházející kapitoly se zaměřovaly především na cizince samotné, případně na legislativu a sociální práci zaměřenou na téma migrace a migrantů, tato kapitola se soustředí na vztahy mezi cizinci a českou společností, mediální obraz cizinců, který ovlivňuje veřejné mínění a sociální práci se společností. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, na výsledku procesu integrace se podílí celá společnost, nikoliv pouze migranti samotní. Význam práce se společností a veřejným míněním je tedy stejně podstatný jako samotná podpora jednotlivců.

1.13.1. Sociální práce se společností

Kromě přímé pomoci cizincům s jejich každodenními problémy je pro úspěšnou integraci cizinců nutná i práce se samotnou společností. Na tuto se zaměřuje makroúroveň sociální práce, přičemž činnosti na této úrovni spočívají v práci s velkými skupinami a komunitami, působení na veřejné mínění a ovlivňování politiky a legislativy v dané oblasti.¹⁰⁵ V případě, že vytyčeným cílem je pomoc migrantům při jejich integraci a asimilaci nejčastějšími aktivitami bude práce s komunitou ve které cizinci žijí, dále pak práce s médii a veřejným míněním a v neposlední řadě i podněty a připomínkování legislativy týkající se cizinecké problematiky a tématu migrace.

V rámci komunitní práce je cílem práce sociálního pracovníka aktivizace společnosti, podněcování ke kolektivnímu řešení problémů a pomoc komunitě při organizaci tohoto řešení. V první fázi práce je třeba seznámit se s komunitou, jejími členy a vztahy uvnitř komunity, získat vzájemný respekt a důvěru. Následuje mapování potřeb a vypracování plánu další práce. Po zpracování analýzy a plánování přichází na řadu samotná práce s komunitou. V tomto bodě je důležité, aby plán řešil podněty, vzešlé přímo od komunity nikoliv od pracovníka či zadavatele služby, jelikož právě fakt že lidé budou řešit problémy se kterými se potýkají v každodenním životě je bude motivovat ke spolupráci a pokračování v budoucnu. Před ukončením každé komunitní práce je pak nutná evaluace a reflexe odvedené práce a dosažených úspěchů.¹⁰⁶

¹⁰⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN isbn978-80-262-0213-4. (str. 14-15)

¹⁰⁶ DELGADO, Melvin. *Community Social Work Practice in an Urban Context.: The Potential of a Capacity-Enhancement Perspective* [online]. 26. května 2014. Oxford University Press, 1999 [cit. 2020-05-12]. ISBN 0-19-512546-0. (str. 17-37, 131- 215)

Kromě podněcování společnosti k řešení dílčích problémů se komunitní práce zaměřuje i na začleňování všech členů komunity a prevenci sociální exkluze.¹⁰⁷ Obzvláště tato náplň komunitní práce je velmi významná při práci s cizinci, kteří se často nachází na okraji společnosti kvůli jazykové bariéře či nepochopení socio-kulturních kontextů. V rámci komunitní práce se klade důraz nejen na to, aby se cizinec přizpůsobil společnosti, ale především na to, aby společnost cizince přijala a pomohla mu překonat překážky se kterými se potýká. Právě přijetí komunitou, ve které migrant žije může být v procesu integrace klíčové, jelikož zapojení se do života města motivuje k aktivnímu využívání jazyka i účasti na pořádaných akcích a oslavách, což pomáhá v pozvolné a přirozené asimilaci.

Samotná komunitní sociální práce navazuje na komunitní plánování, které jí musí předcházet. Jde o činnost, ve které tým profesionálů analyzuje situaci v dané lokalitě a stanoví problémové oblasti, na základě těchto informací pak začíná samotná práce s komunitou. Komunitní plánování je od roku 2015 ze zákona povinností všech krajů, a to ve formě střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb. Pro jednotlivá města a obce sice není povinné komunitní plán vytvářet, je to však doporučováno.¹⁰⁸

V minulosti se v rámci komunitních plánů cizinecká problematika nejčastěji zahrnovala do kategorie „osoby ohrožené sociálním vyloučením“. Samostatná kategorie cizinců je však stále častěji zařazována, a to nejen na úrovni krajů, ale i v komunitních plánech jednotlivých měst. Jako příklad lze uvést např. jeden z cílů komunitního plánu města Pardubice – spolupráce na projektu „Podpora integrace cizinců – Pardubice 2020“, mapování potřeb cizinců v komunitním plánu města Plzně, či spolupráce organizace Žebřík jejímž posláním je pomoc cizincům na komunitním plánování v Prostějově.¹⁰⁹ Realizace projektů pracujících s komunitou a veřejným míněním lze vysledovat nejvíce ve městech kde je nebo v minulosti byla v této oblasti vyhrocená situace např. v Plzni či Pardubicích kde byl v minulosti problém se skupinami mládeže s extremistickými projevy chování vůči cizincům.¹¹⁰

¹⁰⁷ GOJOVÁ, Alice. *Teorie a modely komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2006. ISBN isbn80-7368-154-4. (str. 22)

¹⁰⁸ CIMRMANNOVÁ, Tereza. *Management a komunitní sociální práce v neziskovém sektoru* [online]. Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: https://htf.cuni.cz/HTF-103-version1-cimrmannova_management.pdf (str. 17–26)

¹⁰⁹ Informace z komunitních plánů jednotlivých měst

¹¹⁰ DEDEROVÁ, Kateřina a Eva ČECH VALENTOVÁ. *Hledání vhodných způsobů integrace cizinců na lokální úrovni* [online]. 26. května 2014. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/hledani-vhodnych-zpusobu-integrace-cizincu-na-lokalni-urovni-2>

V rámci přímé práce s komunitou lze organizovat mnoho zajímavých akcí, které pomohou sblížení majoritní společnosti s cizinci žijícími v dané oblasti. Jako příklady dobré praxe lze uvést např. různě zaměřená interkulturní setkání (interkulturní čajovna, interkulturní setkání k náboženství, interkulturní setkání v kavárně v centru Prahy apod.), příběhy z krabičky, konverzační klub češtiny, jazykové lekce naruby, minifestival filmů o migraci Migifilm, interkulturní ples na Nuselské radnici, kulturní večery apod. Tyto akce jsou nejčastěji pořádány neziskovými organizacemi zaměřujícími se na práci s cizinci a jejich cílem je přiblížit majoritní společnosti život cizinců a předcházet xenofobii a rasismu.

1.13.2. Mediální prezentace cizinců

Předávání informací je neodmyslitelnou součástí života lidské společnosti od dob prvopospolných společností a ústně tradované tradice, až do dnešních dní, kdy se informace šíří především díky masovým médiím a internetu. Je však třeba zdůraznit, že veškeré předávané informace jsou pouhé interpretace skutečnosti, v případě médií jde o novinářskou interpretaci, která se však na rozdíl od ústně předávané tradice, dostane k širokému okruhu lidí.

V dnešní době jsou média jedním z významných prostředků k šíření sociálních norem a hodnot, k ovlivňování veřejného mínění a formování společnosti, v tom tkví největší moc médií.¹¹¹ V oblasti informací se v určitém tématu orientujeme do hloubky až ve chvíli, kdy se na téma zaměříme a věnujeme čas a úsilí tomu, abychom se v tomto směru vzdělali. O tématech, o která se daný člověk nijak specificky nezajímá má pak většinu informací zprostředkovaných právě druhými lidmi, školou a v neposlední řadě také masovými komunikačními prostředky.

Média jsou však v zásadě komerční, a právě proto je nabídka informací které poskytují značně determinována poptávkou. V dnešním konzumním světě více než po informativních a vzdělávacích člancích lze zaznamenat určitou touhu po senzacích a skandálech, proto je velká část obsahu prezentovaného médií zaměřena právě tímto směrem. Je to také hlavní důvod proč se většina článků s cizineckou tematikou věnuje negativním, konfliktním či kontroverzním tématům, jen malá část článků si pak klade za cíl zprostředkovat hluboké lidské příběhy, s cílem informování o bezproblémovém životě cizince však nevychází téměř žádné články.¹¹²

¹¹¹ BURTON, Graeme. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-85947-67-6. (str. 13–25, 88-96, 115-123, 183-190)

¹¹² *Nečitelní cizinci: Hard to make out foreigners: jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. Praha: Multikulturní centrum, 2003. ISBN 80-239-1137-6. (str. 7-9)

Napříč různými typy mediální komunikace převládá tendence ke stereotypizaci a vykreslování určitých sociálních skupin opakovaně stejným způsobem, což vede k reprezentaci dané skupiny v určitém světle. Právě opakování zpráv v podobném naladění vede k zažívání tohoto pohledu na danou skupinu obyvatel do myšlenek veřejnosti a vzniku stereotypního myšlení a předsudků. náhledu na určitá témata.¹¹¹

Mezi negativně zaměřenými články a reportážemi s cizineckou tematikou zaujímají výsadní postavení témata prezentující nelegální či kriminální jevy spojené s cizinci obecně, uprchlíky a nelegální migrací. Články zaměřené na toto téma ukojí poptávku po skandálních článkách, mohou však výrazně negativně ovlivnit pohled majoritní společnosti na cizince. Média se také často soustředí na prezentaci problémů s cizinci, chybí však obrácená perspektiva a zprostředkování problémů se kterými se cizinci potýkají ve snaze o integraci a začlenění do společnosti.¹¹³ Tento fenomén pravděpodobně způsobuje fakt, že čtenáři je milejší číst kritiku kterou nemůže nijak vztáhnout k sobě samému.

Pojem cizinci je ve vztahu k mediální prezentaci příliš široký. Většina informací zprostředkovaných masmédií ať už v podobě článků, rozhovorů či reportáží se také nevěnuje cizincům jako jedné homogenní skupině, nýbrž se soustředí na jednotlivé národnosti či etnické skupiny. Toto rozdělování migrantů na základě národnosti vede ke zvýšené tendenci veřejnosti kategorizovat lidskou společnost.¹¹⁴ Zvláště negativní pozornost se pak dostala skupině uprchlíků, která byla především v posledních letech médií silně negativně vykreslena v souvislosti s migrační krizí.¹¹⁵

Mediální obraz cizinců a uprchlíků však lze do určité míry ovlivnit navázáním spolupráce s žurnalisty. S jejich pomocí je možné veřejnost informovat o úspěšných projektech a akcích s cizineckou a multikulturní tematikou, či touto formou rozšířit informace o chystané akci a pozvat co nejširší spektrum lidí. Mimořádně přínosná může být spolupráce s lokálním tiskem, jehož pomocí lze lidem zprostředkovat konkrétní životní příběhy cizinců žijících v dané lokalitě, což má potenciál ve větší otevřenosti společnosti vůči cizincům.

¹¹³ *Nečitelní cizinci: Hard to make out foreigners: jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku.* Praha: Multikulturní centrum, 2003. ISBN 80-239-1137-6. (str. 7-9)

¹¹⁴ DUBSKÝ, Josef, Karol MURDZA a Lukáš URBAN. *Sociologie médií a veřejného mínění.* Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006. ISBN 80-7251-234-x. (str. 112–116)

¹¹⁵ KRÍŽKOVÁ, Martina. *Cizinci, naši a média: mediální analýzy.* Praha: Multikulturní centrum ve spolupráci s UNHCR, 2007. ISBN 80-239-8475-6.

2. Empirická část

2.1. Metodologie

Cílem empirické části této diplomové práce je obsažení problematiky integrace cizinců v České republice. Oslovením rozmanitého vzorku respondentů ukázka toho, že migranty nelze pojímat jako homogenní skupinu, nýbrž jako rozmanitou kategorii s rozdílnými životními příběhy a socio-kulturními specifiky a je třeba ke každému jednotlivci přistupovat individuálně. S přihlédnutím k tématům rozebraným v teoretické části přiblížení každodenního života cizinců a upozornění na oblasti, ve kterých se tento liší od života majoritní společnosti. V souhrnu pak posouzení aktuální situace v oblasti integrace cizinců do české společnosti.

Jako hlavní výzkumná otázka byla zvolena: „Je dle cizinců poskytována dostatečná podpora v průběhu integračního procesu?“. K této pak byly jako doplňující zvoleny dvě vedlejší výzkumné otázky a sice „Které faktory nejvíce ovlivňují každodenní život cizinců v ČR?“ a „Co jsou z pohledu cizinců nejzásadnější překážky v integračním procesu“.

Výzkum pro empirickou část byl zaměřen kvalitativně. Tato forma výzkumu byla zvolena proto, že na rozdíl od výzkumu kvantitativního umožňuje vytvořit podrobný popis jedince v jeho prostředí a vystihnout jeho jedinečný životní příběh. Pro sběr dat je třeba delšího a intenzivnějšího kontaktu s participanty výzkumu, díky čemuž má výzkumník možnost lépe pochopit životní situace respondentů a proniknout hlouběji do tématu. V neposlední řadě je výhodou kvalitativního výzkumu také jeho pružnost a možnost vyplynutí dalších témat hodných zřetele v průběhu výzkumu.

Technikou při sběru dat byl rozhovor. S jednotlivými participanty byl veden polostrukturovaný rozhovor zaměřený na narativní vyprávění. Všem respondentům byly postupně položeny předem připravené otázky, jejichž cílem bylo udání směru rozhovoru, primárně však byli participanti povzbuzováni k volnému vyprávění o vlastním životě. Otázky pokládané participantům byly zaměřeny na různé oblasti a vztahovaly se ke demografii, názorům, pocitům, vnímání, znalostem a zkušenostem participantů. Pořadí otázek nebylo stálé, ale odvíjelo se vždy od aktuálního rozhovoru.¹¹⁶

¹¹⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN isbn978-80-262-0219-6. (str. 47-50, 166-169, 176-177)

Informace z jednotlivých rozhovorů byly následně zpracovány do kazuistik. Tato forma prezentace získaných dat totiž umožňuje sumarizaci informací a vhodná pro prezentaci jednotlivých případů a narativních příběhů. Je také vhodným nástrojem pro zprostředkování zkušenosti, což je obzvláště v případě výzkumu pohledu migrantů na dané téma neocenitelné. Původním účelem kazuistik přitom bylo vystižení netradičních či jiným způsobem zajímavých případů, přičemž obzvláště v cizinecké problematice je každý životní příběh do určité míry jedinečný a zpracování touto formou si zaslouží.¹¹⁷

Před samotným zahájením dotazování, bylo stanoveno 50 otázek, rozdělených do 4 okruhů. První z okruhů se zabývá rodinnou anamnézou, zajímá se o prostředí, ze kterého pochází rodiče respondenta, jejich vzdělání, zaměstnání, sociální statut a typ rodiny ve které participant vyrůstal. Druhý okruh se zajímá o život jedince před příchodem do Česka, mapuje dětství a život až do doby emigrace, důvod k migraci a samotnou cestu. Ve třetím okruhu jsou otázky mapující život po příjezdu do ČR. Od prvních dojmů nového migranta, přes obtížné chvíle v adaptaci na nové prostředí, a neobvyklé situace do kterých se participant dostal až po současný život. Tento okruh obsahoval též otázky zaměřené na zkušenost s českými úřady a oficiálními institucemi a také na projevy rasismu ze strany Čechů, se kterými se respondenti setkali. Poslední okruh se pak zaměřuje na integrovanost participanta, jeho postoj vůči České republice a Čechům a otázku sebeidentifikace.

Následovalo samotné oslovení potenciálních participantů výzkumu, přičemž z přímo oslovených 28 osob souhlasilo s účastí celkem 9. Potenciální respondenti byli osloveni na několika různých místech. V první řadě jsem oslovila cizince z řad svých známých, kteří byli požádáni o spolupráci při vyhledávání dalších možných participantů, touto cestou se podařilo získat pět respondentů. Dále byli osloveni vybraní klienti Centra na podporu integrace cizinců, kde jsem působila na pozici sociální pracovnice. Oslovení těchto osob bylo se souhlasem vedoucí Centra. Z řad klientů CPIC Benešov je jeden z participantů výzkumu. V poslední řadě pak byla na sociální síť do skupiny „Language Exchange in Prague“ umístěna výzva pro případné zájemce o účast ve výzkumu, na kterou odpovědělo 13 osob, z čehož se třemi z nich byl nakonec rozhovor uskutečněn.

¹¹⁷ CHRASTINA, Jan. *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu: Case study - a method of qualitative research strategy and research design*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN isbn978-80-244-5373-6. (str. 15 – 16)

Před samotným zahájením rozhovoru byli všichni participanti seznámeni s tématem práce, cílem výzkumné části a plánovaným průběhem rozhovoru i následným anonymním zpracováním a analýzou dat. Účastníci výzkumu byli též seznámeni s možností neodpovídat na otázky, které jim budou nepříjemné případně v kterékoli části rozhovor ukončit, případně po ukončení rozhovoru svou účast ve výzkumu odvolat načež by byla nahrávka smazána a získaná data by v práci nebyla publikována. Tuto možnost nevyužil nikdo z participantů, pouze jedna dotazovaná osoba si přála zaslat zpracovanou kazuistiku k posouzení před zveřejněním, čemuž bylo vyhověno. Publikování této kazuistiky bylo schváleno bez jakýchkoliv výtek.

U všech rozhovorů byl se souhlasem dotazovaných pořízen zvukový záznam, tento záznam bude uchován po dobu 3 let. Rozhovory probíhaly osobně nebo formou videohovoru, který byl zvolen jako vhodná varianta vzhledem k aktuální epidemiologické situaci, menší časové náročnosti a vyššímu pohodlí pro participanty. Všichni dotazovaní před zahájením rozhovoru vyjádřili ústní souhlas se zpracováním dat a uchováním zvukového záznamu z rozhovoru. V případě jednoho participanta, který se obával o osud nahrávky a případné narušení anonymity byla situace po domluvě s, vedoucí práce vyřešena podepsáním čestného prohlášení o uchování nahrávky po dobu 48 hodin pro účely zpracování dat. Po uplynutí této lhůty došlo ke druhé osobní schůzce s participantem, kde byl před zraky participanta tento zvukový záznam smazán.

Participantům bylo před zahájením rozhovoru dáno na výběr, zda jako komunikační jazyk preferují češtinu, nebo angličtinu, přičemž český jazyk zvolilo 5 participantů, zbývající 4 preferovali konverzaci v angličtině. Délka trvání jednotlivých interview se pohybovala od 44 minut do 2 hodin 14 minut v závislosti na otevřenosti a sdílnosti jednotlivých respondentů. Datum a čas schůzky byl vždy přizpůsoben časovým možnostem účastníků výzkumu, přičemž většina preferovala podvečerní až večerní hodiny. Nejčastějšími volenými platformami pro spojení formou videohovoru byly Facebook Messenger a Skype.

Pro zachování anonymity účastníků byly jednotlivé kazuistiky psány pod smyšlenými jmény. Vždy byla vybrána jména genderově odpovídající, která jsou v rodné zemi respondentů obvyklá. S touto skutečností byli participanti seznámeni před zahájením rozhovoru a nikdo proti tomu nic nenamítal. Několik účastníků výzkumu vyjádřilo, že svou anonymitu nepovažují za důležitou a kazuistika může být sepsána i pod jejich pravým jménem. Z etických důvodů a vzhledem k předem přislíbené anonymitě však bylo ve všech případech použito fiktivní jméno.

V empirické části následuje po zpracování jednotlivých kazuistik analýza získaných dat. V této části jsou komparovány odpovědi participantů v jednotlivých tematických okruzích a předem stanovených otázkách. Mezi získanými daty jsou hledány podobnosti nebo naopak kontrastní příběhy či názory. Po analýze získaných dat pokračuje výzkum zhodnocením výsledků výzkumu a pokusem o odpověď na předem stanovené výzkumné otázky.

Výzkumná část práce je pak uzavřena kapitolou diskuze, která je zahájena obecným pojednáním o cizinecké a migrační problematice. Následuje argumentace ohledně zdrojů využitých při psaní práce a zužitkovaných zkušenostech z praxe, na základě jejichž kombinace byla sepsána teoretická část práce. Dále se kapitola zaměřuje na tři tematické okruhy vybrané z použité literatury, které byly dále zkoumány v rámci rozhovorů s jednotlivými respondenty.

Prvním z těchto okruhů byla otázka identity etnické a žité, kdy byli účastníci výzkumu dotazováni ohledně kompatibility nebo naopak konfliktu v této oblasti, a také osobního hodnotového žebříčku v porovnání s hodnotami vyznávanými většinovou společností. Další zkoumanou oblastí byla diskriminace, xenofobie a rasismus, to, zda se s těmito jevy participanti setkali, případně v jakém kontextu. Poslední otázkou v kapitole diskuze pak byla míra podpory dostávající se migrantům ze států Evropské unie. Tuto poslední oblast jsem zvolila především proto, že v literatuře stále ještě není dostatečně zmapovaná a celkově se mi již v praxi sociální pracovnice, ale i následně při studiu literatury zdálo téma neprávem opomíjené. Vzhledem k tomu, že účastníky výzkumu byli osoby s bohatým spektrem původu, pouze 3 z participantů se mohli k této poslední oblasti vyjádřit z osobní zkušenosti, jelikož ostatní byli původem občané třetích zemí.

2.2. Získaná data

Respondent	Fiktivní jméno	Věk	Země původu	Typ pobytového oprávnění
R1	Mohamed	36	Tunisko	Trvalý pobyt
R2	Ivan	41	Makedonie	České státní občanství
R3	Krystyna	36	Polsko	Trvalý pobyt
R4	Alexi	34	Kazachstán	Trvalý pobyt
R5	Thomas	48	Kanada	Zaměstnanecká karta
R6	Georgi	30	Bulharsko	Trvalý pobyt
R7	Alexandra	26	Rusko	Dlouhodobý pobyt
R8	Juliette	27	Francie	Přechodný pobyt
R9	Aliyah	43	USA	Dlouhodobý pobyt

2.2.1. Kazuistika 1 – Mohamed ¹¹⁸

Mohamed je 36letý muž, původem z Tuniska. Rodina, ze které pochází vyznávala tradiční rodinné hodnoty. Oba rodiče mají základní vzdělání, v brzkém věku uzavřeli manželství. Otec se dále věnoval práci v obchodu či na stavbě, matka zůstala v domácnosti se šesti dětmi, z nichž jedno je právě respondent. Rodina žila v rodinném domě ve městě a ekonomicky lze zařadit přibližně do střední třídy.

Ač mají sami rodiče participanta pouze základní vzdělání, při výchově dětí kladli školu v žebříčku hodnot velmi vysoko a všechny jejich děti dosáhly vysokoškolského vzdělání. Mohamed studoval chemii ve které dosáhl bakalářského titulu. Po ukončení univerzity pracoval jako kontrolor kvality v textilní továrně. Tou dobou se přes internetovou sociální síť Taget seznámil se ženou z České republiky, se kterou si začal dopisovat. Přátelství se po určité době vyvinulo v náklonost, a nakonec vztah na dálku. Po půl roce se domluvili na prvním osobním setkání a sice v Tunisku, kam se Mohamedova přítelkyně vydala na dovolenou.

V době domlouvání prvního setkání byl již vztah velmi rozvinutý a oba partneři zvažovali společnou budoucnost. Před samotnou cestou tedy po vzájemné domluvě přítelkyně respondenta vyřídila v ČR dokumenty, které by byly třeba v případě, že by se rozhodli uzavřít sňatek. Po osobním setkání se vzájemná náklonost ještě prohloubila a Mohamed se rozhodl představit svou milou rodičům a zbytku rodiny. Jeho, dnes již manželka prý do současnosti ráda vypráví, že právě setkání s rodinou Mohameda pro ni bylo rozhodující, chtěla především posoudit jeho vztah a chování vůči sestře a matce. Setkání rodiny s přítelkyní dopadlo dobře a bylo oboustranně pozitivně hodnoceno. Krátce poté se pár rozhodl uzavřít manželství, což učinili ještě v průběhu této návštěvy Tuniska.

Následně musela Mohamedova přítelkyně odcestovat zpět do rodné země a zde zařídit uznání uzavřeného manželství českými úřady. Po vyřízení všech potřebných náležitostí, které trvalo přibližně dva měsíce, se vrátila do Tuniska opět navštívit manžela a zároveň s dokumenty prokazujícími sňatek požádat o pobytové oprávnění pro respondenta. Na českém zastupitelském úřadě tedy podal žádost o dlouhodobé vízum za účelem rodinným. Následoval zjišťovací rozhovor s každým z manželů samostatně a následné řízení. Po půl roce zajišťování dokumentů tak měl Mohamed konečně možnost přiletět za svou manželkou do České republiky.

¹¹⁸ Rozhovor probíhal v angličtině

Po příjezdu do země se nastěhoval k manželce, která tou dobou bydlela v bytě na vesnici. V době krátce po příjezdu byl nadšen především českou přírodou a zelení všude v okolí. Prvního půl roku měl problém sehnat práci, zpočátku pokrýval nezbytné náklady z úspor, které si s sebou přivezl, ty však brzy došly a domácnost musela po určitou dobu finančně zajistit manželka. Již od samého začátku hledal na doporučení ženy práci ve městě, s tím, že bude za práci dojíždět. Po čase se manželé rozhodli přestěhovat se do města, aby měl Mohamed více pracovních možností a strávil méně času na cestě do zaměstnání.

Při pracovních pohovorech se často setkával s nedodržením etických i zákonných podmínek ze strany personalistů a dotazy ohledně víry. Obvykle právě byl krátce po přiznání muslimské víry rozhovor ukončen s informací, že se personalista ozve, což se zpravidla nestalo. Práci sehnal respondent až v síti kebabu, jejímž vlastníkem byl Syřan, který s původem ani vyznáním Mohameda neměl žádný problém, na dané pozici přitom zůstal do současnosti. Ke vzdělávacím institucím v Česku nemá důvěru a nechce s nimi mít nic společného, z toho důvodu si nikdy nezažádal o nostrifikaci vzdělání. Dle svých slov je v současné práci spokojen, pracuje mezi cizinci, nikdo ho neodsuzuje a žije v klidu a míru.

Již při zařizování zdravotní prohlídky a potravinářského průkazu nutného pro nástup do zaměstnání pak Mohamed narazil na nedostatečnost komerčního zdravotního pojištění, které po příjezdu měl a nutnost hradit jako samoplátce naprostou většinu vyšetření a zdravotních úkonů. Ke zlepšení došlo až po udělení trvalého pobytu, se kterým Mohamed získal přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění. Při samotném kontaktu se zdravotnickým personálem často narážel na problém v komunikaci a nutnost přítomnosti manželky kvůli tlumočení z češtiny do angličtiny. Lepší schopnost komunikace v angličtině zaznamenal Mohamed mezi lékaři, zdravotní sestry jsou na tom prý podstatně hůře.

Alarmující situaci respondent zažil, když byl akutně hospitalizován. V průběhu hospitalizace na něj i přes opakované předchozí upozornění ze strany manželky že pacient česky nerozumí zdravotnický personál mluvil výhradně česky. Pacientovy byly opakovaně sdělovány informace o jeho zdravotním stavu v českém jazyce a na základě toho po něm byl vyžadován souhlas s další léčbou. Manželka participanta musela opakovaně apelovat, aby jí byly informace sděleny a mohla je manželovi přeložit, přičemž se často setkala s odpovědí, že informace již byly předány manželovi, rozuměl jim a s dalším navrhovaným postupem souhlasí. Tato situace se i přes stížnosti opakovala po celou dobu hospitalizace.

V Česku Mohamed do dnešního dne oceňuje krásnou přírodu a výhled do zeleně. Již od samého začátku však zaznamenává problémy s integrací. Češtinu vnímá jako velmi složitý jazyk, především pro jeho bohatství a barvitost. Při učení mu nejvíce problémů dělalo množství výrazů pro jednu a tu samou věc a dále skloňování a pády. Jako první si zapamatoval nadávky a neslušné výrazy, první věta, jež si osvojil byla „*ty zlobíš a dostaneš na prdel*“ kterou doma slýchal od manželky, do kuriozní situace se pak dostal v obchodě, kde, aniž by větě rozuměl použil jí na prodavačku, jelikož jí chtěl předvést nově nabytou schopnost komunikovat v češtině. Pokusy o osvojení českého jazyka však vrzy vzdal a v současnosti používá ke komunikaci převážně angličtinu, češtině do určité míry rozumí a je schopen každodenních problémech reagovat jednoduchými krátkými odpověďmi.

Angličtina je také hlavním komunikačním jazykem mezi Mohamedem a jeho manželkou, která byla dlouhou dobu jediným člověkem, kterého v Česku měl. Postupem času si našel přátele, z nichž většina pochází ze zemí středního a blízkého východu, mezi migranty z Tuniska přitom mnoho přátel nemá a nijak po tom netouží. Při komunikaci a navazování vztahů s Čechy hraje významnou roli komunikační bariéra a kulturní odlišnost, která často brání navázání bližšího přátelství.

S rodinou v zahraničí udržuje pravidelný kontakt formou telefonických hovorů a videohovorů. Do rodné země se vrací pravidelně každé léto vždy minimálně na tři týdny, sám uvádí, že se ke konci pobytu vždy již těší zpět do Čech. Po několika letech pobytu Mohamed pomohl zajistit pobytové oprávnění i pro mladšího bratra, kterému zde zajistil práci a pomohl zařídit žádost o zaměstnaneckou kartu. Bratr nyní bydlí spolu s ním a jeho manželkou, což často způsobuje nedorozumění a neshody. Mohamed přiznává, že kdyby předem věděl, jaký negativní vliv bude mít příjezd jeho bratra na jeho manželství a rodinný klid, zřejmě by vše ještě jednou promyslel. Bratrovi by pomoc jistě neupřel, pravděpodobně by však vše zorganizoval jinak. V tuto chvíli však cítí vůči bratrovi odpovědnost a plánuje mu jako starší sourozenec poskytnout pomoc a oporu, kterou jako nově příchozí imigrant potřebuje.

V každodenním životě upřednostňuje arabskou kulturu před českou. Spolu s příchodem bratra do domácnosti se tato inklinace ještě posílila. Dává přednost poslechu hudby a sledování televize v rodném jazyce. Při vyhledávání informací v literatuře nebo na internetu preferuje rodnou řeč, případně angličtinu.

V české kuchyni našel několik jídel, které si oblíbil, zejména kuřecí řízek s bramborovým salátem, většinu jídel však shledává chuťově nepřilíš výraznými. Dává přednost kuchyni arabské především proto, že je pikantnější a chuťově výraznější. Při výběru jídla si dává především pozor na to, aby jako muslim neporušil tradici a nejedl nic s obsahem vepřového nebo alkoholu. Ohledně tzv. haram (tedy škodlivých či zakázaných) potravin se napříč muslimy žijícími v Česku šíří sounáležitost a informace varující ostatní před skrytými hrozbami v podobě např. želatinových výrobků, ale také housek a rohlíků, které často obsahují vepřové sádlo. V otázce jídla Mohamed bezmezně důvěřuje jídlu připravenému jeho manželkou, která se v tématu orientuje a při pečení dokáže v receptu nahradit haram suroviny a připravit tzv. halal (tedy povolené či přípustné) jídlo.

Jako muslim Mohamed dodržuje velké náboženské svátky a tradice a také se postí při Ramadánu. Doma má k dispozici Korán, ze kterého čte, nejčastěji právě v období svátků. Ví o mešitách v Praze, za celou dobu pobytu však možnosti návštěvy nevyužil ani nevyhledal. Immáma, je však rád, že ta možnost je, v případě, že by v budoucnu cítil potřebu tak učinit. V každodenním životě nepraktikuje salaaty (tedy denní modlitby muslimů) ani další demonstrování víry, k islámu se však hrdě hlásí.

Obecně Mohamed uvádí, že se necítí být rovnoprávným členem společnosti, což není příliš motivující k integraci. Čechy vnímá jako velmi rasistický a xenofobní národ, obzvláště pak v kontaktu s osobami zřetelně odlišného etnika či víry. Vnímá diskriminaci v téměř všech oblastech života od komplikovaného shánění bydlení po naprosto citelnou diskriminaci. V přímém kontaktu se dle Mohameda většina Čechů pokouší zachovat dekorum a nedat své názory otevřeně najevo, ve výsledku však při rozhodování v různých oblastech bude cizí původ na přítěž. S přímou diskriminací se setkal nejčastěji ze strany vyhraněných jedinců či jednotlivců pod vlivem alkoholu, tuto konfrontaci však nevnímá jako vypovídající o celkové situaci. Nejčastější formou diskriminace, se kterou se setkal je ta skrytá.

Ohledně integrace si všimá, že podpora cizinců se postupně zlepšuje, dle jeho názoru je však stále nedostatečná. Byla by prý třeba více práce se společností, která je k migrantům stále odmítavá což způsobuje problémy v hledání bydlení, práce i dalším začlenění do společnosti. Tyto oblasti by podle Mohameda měly být podporovány, jelikož mají významný vliv na každodenní život cizinců a také pravděpodobnost, že se stanou produktivní součástí společností.

Jako nejzásadnější překážku v integraci migrantů vnímá nepřijímající postoj společnosti, jelikož je dle jeho názoru pro nově příchozí až příliš demotivující. Češi prý nedocení snahu cizinců a drobné úspěchy, ale požadují úplnou integraci a perfektní zvládnutí jazyka, aby cizince akceptovali, což je dle Mohameda nereálné očekávání. Právě fakt, že snaha o alespoň částečnou integraci a první pokusy o vyjadřování v češtině nemají u české společnosti dodatečně pozitivní odezvu prý často vede cizince k tomu, že svou snahu o začlenění se úplně vzdají a ve výsledku se neintegrují vůbec.

V současnosti žije v Česku na malém městě spolu s bratrem a manželkou, většinu jeho přátel tvoří cizinci a jeho schopnost domluvit se česky velmi omezená. Do budoucna zvažuje se ve stáří vrátit zpět do rodné země spolu s manželkou, která s tím souhlasí. Podzim života by rád prožil v klidu, míru a prostředí vyznávajícím stejné hodnoty jako on. V neposlední řadě také ve společnosti vážící si seniorů, což je jedna ze zásadních oblastí kde se s českým systémem nemůže ztotožnit. Z Tuniska zná respekt k seniorům a péči o starší příbuzné v rodině, nedokáže pochopit „odkládání“ seniorů do domovů důchodců a ageismus stále sílící v české společnosti, což je jedním z důvodů, proč si nepřeje toto období prožít zde.

2.2.2. Kazuistika 2 – Ivan

Ivanovi je 41 let a je původem ze Severní Makedonie. Oba rodiče respondenta jsou vysokoškolsky vzdělaní a Ivan je jejich jediné dítě. Otec respondenta studoval právo, jeho matka stomatologii a oba se po ukončení studia svému oboru v praxi věnovali. Rodiče Ivana se rozvedli, když mu byli pouhé dva roky a od té doby vyrůstal s matkou, přičemž s otcem byl dále v kontaktu. Jako dítě byl zvědavý, ač se nehodnotí jako výborného studenta, škola ho bavila, přednost dával především společenským vědám, naopak neměl rád přírodní vědy a matematiku. Z dětství prožitého v Makedonii nejraději vzpomíná na večery trávené hrou venku. Zde upozorňoval na rozdílnost prostředí oproti Česku, kdy v naší zemi jsou večery častěji tráveny v domácnosti odpočinkem, v Makedonii tou dobou život teprve začíná a je proto běžné, že děti tráví čas hrou venku až do pozdních hodin.

Již v průběhu dětství a dospívání si uvědomoval, že do Makedonské společnosti příliš nezapadá. Typického Balkánce popisuje jako temperamentní, sebestřednou, hlučnou osobu, domnívající se, že právě jeho názor je jediný pravdivý a jeho osobní existence by měla být v podstatě oslavována. Jako charakteristické pro oblast Balkánu vnímá vyjadřování vlastních

ničím nepodložených názorů jako neotřesitelnou pravdu a místo konstruktivní diskuze a možné polemiky spíše vyvolání konfliktu až hádky s každým oponentem tohoto názoru. Také typické nerespektování pravidel a nařízení, která jsou v Makedonii, ale i dalších Balkánských zemích vnímána spíše jako výzva k tomu, jak je obejít nebo porušit Ivana v průběhu celého dětství a dospívání iritovalo. Sám sebe definuje jako klidnějšího a racionálního člověka respektujícího pravidla. Tuto povahu prý pravděpodobně zdědil po mamince, která se také od většinové společnosti v tomto odlišovala. Již v mládí si uvědomoval, že se povahově a hodnotovým žebříčkem blíží spíše společností jiných států a pohrával si s myšlenkou emigrace, ve které byl ze strany rodičů podporován.

Po základní škole nastoupil na gymnázium a po jeho zdárném ukončení byl přijat na univerzitu, kde ve stopách svého otce začal studovat právo. Již v průběhu prvního semestru vysokoškolského studia si však uvědomil, že systém na Makedonských univerzitách mu nevyhovuje, studium tedy prvním semestrem ukončil. V té době situaci diskutoval s kamarádem, který studoval na vysoké škole v Praze a lákal ho, aby přijel a zkusil studium zde. Právě touha pokračovat ve studiu jinde byla pro Ivana poslední pomyslnou kapkou, aby se rozhodl pro odchod do jiné země. Při plánování se rozmýšlel mezi Prahou a Soluní v Řecku. Vzhledem k tomu, že však mnoho studentů ze Severní Makedonie odcházela za studiem právě do Řecka, obával se, že tato změna by mu neumožnila vymanit se ze stávajícího socio-kulturního prostředí a dosáhnout kýžené změny. Dalšími faktory, které hráli při volbě roli byla cena studia, která tou dobou vycházela v ČR až třikrát levněji. Toto byli důvody, které Ivana vedli právě k volbě studia na české vysoké škole.

Ivan nejprve podal přihlášku na vybranou soukromou vysokou školu ekonomického zaměření na studijní obor v angličtině. Po přijetí si skrze školu dále domluvil ubytování na studentské koleji. Tímto získal dokumenty potřebné k zažádání o pobytové oprávnění za účelem studia, tedy potvrzení o přijetí ke studiu a potvrzení o zajištění ubytování. Problém však nastal ve chvíli, kdy byla dané škole odebrána akreditace a tím pádem nebylo možné o pobyt za účelem studia požádat, jelikož ten je možné získat pouze v případě akreditovaného studijního programu. Ivan však nechtěl studium oddalovat a čekat do dalšího roku, rozhodl se proto požádat o krátkodobé vízum na 90 dní a ke studiu nastoupit. Přijel tedy na začátku akademického roku a po celé tři měsíce se aktivně účastnil výuky.

V této době se škole podařilo vyřídit si akreditaci a bylo tedy již možné zažádat o pobyt za účelem studia. Ivan se s jednotlivými profesory dohodl, že si nastuduje látku dopředu, oni ho vyzkouší ještě před koncem semestru, aby se mohl vrátit spolu s koncem krátkodobého víza zpět do Makedonie a vyřídit si nové pobytové oprávnění. Toto učinil a bez problému mu byl udělen dlouhodobý pobyt za účelem studia, na základě kterého se spolu se začátkem dalšího semestru do Česka vrátil.

Ivan přiznává, že v době studia v jeho případě o žádnou velkou integraci do společnosti nešlo, vzhledem k tomu, že se pohyboval nejčastěji ve společnosti ostatních studentů, kde převládalo poměrně multikulturní prostředí. O této době říká: *„Byla to bublina, na sto procent to byla bublina z toho důvodu, že tam byla spousta studentů ze zahraničí, každý komunikuje s každým v angličtině a vůbec se neintegruješ do té společnosti a ani u toho moc nevnímáš tu společnost kolem“*.

Ze svých prvních dojmů z Česka vzpomíná na překvapení nad trávením večerů v Česku. Již na začátku rozhovoru vzpomínal na dětství a dospívání strávené hrou a večery trávenými s přáteli venku, proto pro něj byl po příjezdu nejvíce zarážející klid, ticho a nízká míra aktivity venku v podvečerních a večerních hodinách. Dalším výrazným rozdílem oproti Ivanově rodné zemi bylo to, že lidé v Česku důsledně dodržovali pravidla, a to nejen zákony, ale společenské normy, zásady slušného chování a nepsaná pravidla (např. že lidé nejdříve vychází ze dveří a až poté vchází další, postavení na eskalátorech apod.). Rozdíl zaznamenal také ve zvycích ohledně placení, uvádí například dělení účtu v restauracích.

Kulturní šok prožil ve chvíli, kdy v Praze poprvé viděl homosexuální pár, jak se na veřejnosti drží za ruce, což by bylo tou dobou v jeho vlasti něco nepředstavitelného a společnost by pravděpodobně reagovala negativně, zde se však zdálo, že situace nikoho v okolí nijak významně nepohoršuje. Do dnes se také nemůže ztotožnit s přístupem k zemřelým a pohřbíváním typickým v Česku. V průběhu studia byl pozván na pohřeb, kde hrála hudba zpěvačky Maddony, za které byla rakev se zemřelým odvezena ke kremaci. Samotná kremace je pro Ivana čin nepochopitelný a kulturně vzdálený všemu co znal a do doposud se nemůže ztotožnit s tím, jak běžný je tento způsob zacházení se zemřelými v české společnosti.

Neposlední věcí, která ho v novém prostředí zarazila bylo malé množství lidí schopných komunikovat v angličtině, toto však nevnímал tak výrazně právě kvůli studentskému prostředí, kde angličtina nebyla problém.

Ještě během studia založil Ivan s několika spolužáky s.r.o. a zvažovali společné podnikání. Po ukončení studia měl tedy možnost změnit účel pobytu ze studia na podnikání a bez přerušení dále, to však neudělal. Po promoci se rozhodl vrátit zpět do rodné země a zkusit štěstí ještě jednou zde. Svého rozhodnutí však záhy po příjezdu litoval a rozhodl se ještě jednou, tentokrát již definitivně se vrátit do Prahy. Dlouhodobý pobyt na základě kterého studoval byl však tou dobou již propadlý a nebylo možné na něj navázat, musel tedy žádat o pobytové oprávnění znova od samého začátku. Žádal tedy ještě jednou o dlouhodobý pobyt, tentokrát za účelem podnikání na základě firmy, kterou spolu s přáteli založil.

Po návratu do Prahy uvažoval, jak začít, a došel k názoru, že nejlepší cestou bude absolvování kurzu češtiny od Ústavu jazykové a odborné přípravy při Univerzitě Karlově. O tomto rozhodnutí mluví takto: *„Říkal jsem si: Okej, vzhledem k tomu, že seš zpět a vzhledem k tomu, že potřebuješ pracovat, musíš se naučit česky“*. Kurz hodnotí jako velmi přínosný. I přesto, že v průběhu předchozího studia si jazyk příliš neosvojil, byl pod jeho neustálým pasivním vlivem. Kurz mu pomohl začít mluvit, ujasnit si gramatická pravidla a vše, s čím se do té doby pasivně setkával v tu chvíli zapadlo na své místo. Tímto způsobem se postupně rozběhla jeho integrace do české společnosti.

Zhruba po půl roce věnovaném intenzivnímu učení se českému jazyku začal hledat zaměstnání. První práce, kterou si našel, byla v mezinárodní firmě, jejíž majitel byl Američan. Začínal v call centru a postupně se v rámci firmy vypracoval. Po určité době působení ve firmě se rozhodl změnit práci a přesunul se do bankovního sektoru. Většina zaměstnavatelů, pod kterými pracoval, byly mezinárodní firmy, kolektiv zaměstnanců však tvořili převážně Češi. V současnosti Ivan pracuje jako OSVČ a poskytuje poradenství a konzultaci pro firmy v oblasti finančnictví a bankovníctví.

Prvních několik let bydlel Ivan v pronajatém bytě spolu s kamarádem. Situace se změnila ve chvíli, kdy si spolubydlící našel přítelkyni a rozhodl se bydlet spolu s ní. Při společném názoru, že bydlení ve třech není vhodná varianta se, proto rozhodli bydlet každý zvlášť. Ivan již tou dobou došel k názoru, že je třeba se usadit a najít si vlastní bydlení, nikoliv pouhý pronájem a rozhodl se pro pořízení bytu v osobním vlastnictví.

S postupem času stráveného v České republice Ivan vždy po uplynutí požadované lhůty zažádal o zvýšení formy pobytového oprávnění, tedy nejprve z dlouhodobého pobytu na pobyt trvalý a následně zažádal o české státní občanství, které mu bylo uděleno.

Ivanovi přátelé v Česku jsou nejčastěji původem z Makedonie, případně z Česka, jen malá část jeho přátel pochází z jiné země. Při volbě přátel jsou pro něj důležité individuální kvality každé osobnosti, nikoliv země původu. S rodinou v rodné zemi je v kontaktu nejčastěji přes telefon. Do Makedonie se pak za normálních okolností vrací nejčastěji jednou až dvakrát do roka. Intenzivněji se vracel v době, kdy byla jeho mamince zjištěna rakovina a chtěl s ní trávit poslední dny. V této době, kdy se častěji vracel do vlasti zde navázal bližší vztah se ženou, která se stala jeho přítelkyní. Již od samého začátku vztahu jí seznámil s tím, že jeho časté návštěvy Makedonie nejsou pravidlem a jeho život je primárně v Česku.

S tím, jak vztah nabíral na vážnosti se pár dohodl, že přítelkyně dorazí za Ivanem do Česka, a to na základě pobytu za účelem sloučení rodiny na základě partnerského vztahu. Nepříjemnou součástí pobytu v ČR na základě tohoto typu pobytového oprávnění jsou kontroly cizinecké policie, za účelem ověření pravdivosti vztahu. Na tuto prohlídku Ivanova manželka nerada vzpomíná, jelikož se setkala s drzým až arogantním přístupem cizinecké policie v průběhu prohlídky. Po určité době se mladý pár rozhodl pro uzavření sňatku. Pobytový statut nyní již Ivanovy manželky se tak změnil na přechodný pobyt rodinného příslušníka EU (na základě Ivanova českého občanství). Následná kontrola ze strany cizinecké policie již probíhala podstatně odlišně. Ivanova manželka byla tou dobou již ve vyšším stupni těhotenství, cizinecká policie tedy tuto skutečnost poznamenala do dokumentů a kontrolu v krátkosti ukončila, zjevné těhotenství bylo bráno jako dostatečný důkaz vztahu obou manželů.

V současnosti vychovávají manželé dítě předškolního věku. Po dohodě obou rodičů je jazykem užívaným v domácnosti makedonština, vzhledem k tomu, že však dítě nejčastěji sleduje krátké animované pohádky v angličtině, zvažují také zavedení angličtiny v komunikaci v rámci rodiny. Mimo domácnost se dítě setkává s češtinou a také bude přihlášeno do české školky, kde bude vlivu českého jazyka vystaveno. Ivan sám mluví česky na velmi dobré úrovni a v budoucnu předpokládá i používání češtiny v komunikaci s dítětem v situacích kdy budou v české společnosti. Dítě má po otci české státní občanství, o makedonské rodiče zatím nepodali žádost a nejsou zatím rozhodnutí, zda tak v budoucnu vůbec učiní.

V každodenním životě používá Ivan češtinu, angličtinu i makedonštinu v závislosti na aktuální situaci a partnerovi v komunikaci. Při vyhledávání informací v literatuře nebo na internetu je jeho prvním jazykem volby čeština, následně angličtina, uvádí, že si sám již nevzpomíná, kdy něco vyhledával přímo v makedonštině.

Při volbě kuchyně hraje pro Ivana největší roli počasí, vzhledem k tomu, že česká kuchyně je těžší než makedonská, preferuje jí především v chladnějších dnech a zimním období. Česká jídla má však ve velké oblibě, zmiňuje například kachnu se zelím a knedlíkem, guláš, řízek s bramborovým salátem ale i další.

V oblasti spirituality vnímá respondent sám sebe jako věřícího člověka, specificky se pak hlásí k Pravoslavné církvi. Ač jde o církev, která se v místních podmínkách neustále rozvíjí, a především vlivem nárůstu věřících z řad cizinců neustále sílí, vnímá určité nenaplnění ve spirituální oblasti. V Česku totiž chybí tradice pravoslavných klášterů, které mají v pravoslavné tradici významnou roli jako centra víry a duchovního života. Tuto potřebu návštěvy pravoslavného kláštera nejčastěji naplňuje při cestách do zahraničí. Obecně pak vnímá, že jako pravoslavný křesťan je v české, většinově ateistické společnosti menšinou.

Jako velmi pozitivní zmiňuje zkušenost s českým zdravotnictvím. Dokud v Česku studoval, hradil si komerční zdravotní pojištění, které je dle jeho názoru naprosto dostačující v případě nouze. Od chvíle, kdy byl poprvé zaměstnán je pak účastníkem veřejného zdravotního pojištění. S ambulantní lékařskou péčí má skvělé zkušenosti, je prý kvalitní a nikdy se mu nestalo, že by lékař podcenil zdravotní stav pacienta nebo odmítl důkladnější vyšetření. Využil také pomoci rychlé záchranné služby, k jejíž rychlosti a odbornosti také nemá žádných výtek. Vděčný je pak za kvalitu zdravotní péče v českých nemocnicích, kdy především Ivanova manželka několikrát potřebovala akutní lékařskou pomoc, kdy vyzdvihl, s jakým úsilím lékaři bojovali o záchranu jejího života i péči jaké se jí dostalo při následné rekonvalescenci. Při kontaktu se zdravotním personálem nikdy nezaznamenal ani náznak diskriminace kvůli původu, či nedostatečné péče, naopak oceňuje, že všichni zdravotníci, se kterými přišel do kontaktu se zaměřovali na jediné, jak nejlépe poskytnout pomoc a ochránit život a zdraví.

V kontaktu s oficiálními institucemi a úřady se nesetkal s žádnou formou diskriminace. Zmiňuje, že některé fungují lépe, někde běžný provoz vážne a na některých je úplný zmatek a vyřídit cokoli je na dlouho, nevnímá však jiný přístup vůči jeho osobě kvůli cizímu původu. Smíšené pocity má z Policie ČR, o jejíž pomoc v několika situacích žádal. V několika případech byla reakce rychlá a profesionální, dostal se však také do situace, kdy volal policii, aby nahlásil, že byl svědkem trestného činu a policie na místo vůbec nedorazila a jeho tvrzení zlehčovala. Negativní zkušenost má pak s Odborem cizinecké policíí a Odborem azylové a migrační politiky. Zde se krátce po příjezdu setkal s neochotou komunikovat s nově příchozími

migranty jiným jazykem než češtinou a arogantním přístupem. Také kontroly cizinecké policie v domácnosti, se kterými se setkala manželka participanta prý byly velmi nepříjemnou zkušeností. V současnosti má však sám již české státní občanství, proto osobně nespadá pod kompetenci cizinecké policie. S organizacemi na pomoc cizincům nemá Ivan osobní zkušenost, o jejich existenci je informován, neměl však nikdy potřebu vyhledat jejich služeb, všechny problémy vždy vyřešil samostatně. Domnívá se, že je dobře, že tato cizinci mají možnost využít těchto služeb, zároveň ale upozorňuje, že hlavní díl práce při integraci je v rukou samotných cizinců, říká: *„Když ten člověk chce tady žít, musí se naučit česky, ne dokonale, ale tak, aby se byl schopný porozumět a postarat se sám o sebe. Musí se sám snažit. Já tuto možnost neměl, ale chtěl jsem se integrovat a sám jsem si sednul a začal se učit a šlo to. Ono to jde, když člověk chce, a když nechce, tak je vlastně jedno, kolik pomoci má k dispozici, prostě to nepůjde.“*

Na proces žádosti o naturalizaci vzpomíná v dobrém. Domnívá se, že požadavky na žadatele jsou naprosto opevněné. Dle jeho názoru by občanství nemělo být udělováno automaticky, ale pouze integrovaným osobám a snaha, kterou je k jeho získání třeba vyvinout je naprosto přiměřená. Informace pro žadatele jsou dostupné a k požadovaným zkouškám jsou k dispozici databanky testových otázek a modelové testy. Dle Ivana nejsou zkoušky postavené tak, aby žadatele cíleně vyřazovali, ale pouze k ověření stupně integrace. Při důsledné přípravě je prý naprosto reálné zkouškami projít a české státní občanství získat.

Sám sebe vnímá participant jako plnoprávního člena společnosti a nevybavuje si situaci, kdy by mu byla jeho práva, jakkoliv upírána. Sám se nesetkal s diskriminací ani rasismem. Vnímá v české společnosti určitou podprahovou či skrytou xenofobii. V kontaktu s Čechy může nově příchozí zarazit sarkasmus, arogance či nepříliš korektní humor. Dle Ivana jde však o únosnou míru, a někteří Češi si prý možná vůbec neuvědomuje, že by touto formou komunikace mohli cizince urazit. Rozhodně nevnímá Čechy jako rasistický národ.

Českou republiku již vnímá jako svůj domov. Připouští, že dokud ještě žila jeho maminka, byl v této otázce rozpolcen. Nyní však již větší část svého života prožil v Česku, má zde vlastní byt, stabilní práci, manželku a jeho dítě vyrůstá v české společnosti s českým státním občanstvím. V Makedonii stále žije jeho otec, se kterým je v kontaktu, a také rodina jeho manželky, těžiště jeho života se však nachází v Česku a doma se již cítí v Praze. Do budoucna plánuje zůstat v České republice, pokud nezasáhnou nějaké nečekané události, to však nepředpokládá.

2.2.3. Kazuistika 3 – Krystyna

Krystyně je 36 let a pochází z Polska z Katowic. Oba rodiče respondentky byli vyučeni v řemesle, zatímco maminka studovala cukrářské umění, otec byl vyučeným automechanikem. Rodiče byli manželé a měli spolu tři děti, dvě dcery a jednoho syna. Sama respondentka končila vzdělání pomaturitním studiem jako terapeutka, v oboru však nikdy nepracovala. Na dětství, dospívání a začátek mládí strávené v Polsku Krystyna ráda vzpomíná. Velmi si váží rozvětvené široké rodiny a vřelých vztahů, které mezi příbuzenstvem panovaly. I poté, co část rodiny opustila Polsko a rozhodla se zkusit štěstí ve světě, všichni i nadále udržují kontakt, již nikdy to však nebude tak, jako za Krystynina dětství.

Po ukončení studia Krystyna začala pracovat, našla si přítele a pokoušela se začít dospělý život. Rodiče Krystyny tou dobou přišli s nápadem odcestovat do Anglie a zkusit se usadit tam. Vzhledem k tomu, že respondentka byla tou dobou ještě na začátku svého dospělého života a sama ještě hledala své místo na světě, rozhodla se k rodičům připojit, a tak celá rodina emigrovala do Anglie. Zvažovala, zda s přítelem udržovat vztah na dálku, vzhledem k tomu, že ten nejevila zájem o život v Anglii se však rozhodla, že lepší pro oba bude rozchod.

Se stěhováním do Británie nebyl žádný problém, jelikož tou dobou byly obě země členskými státy Evropské Unie a požadavky pro migraci nebyly nijak zvlášť přísné. Nový život v Anglii však nebyl dle Krystyniných očekávání. Socio-kulturní prostředí bylo odlišné od domoviny, a celkově se tam necítila příliš komfortně. Situaci nepomáhal ani fakt, že měla problém s uplatněním na pracovním trhu, nejen, že nemohla sehnat práci ve vystudovaném oboru, ale v určitém období nemohla sehnat práci vůbec. Tou dobou se dozvěděla, že její bývalý přítel se přestěhoval do České republiky, pracuje zde a žije. Kontaktovala ho, a rozhodli se dát vztahu ještě jednu šanci, přicestovala tedy za ním do Česka.

Po příjezdu sehnala zaměstnání u agentury práce, ve které pracoval její přítel, která jim také pomohla zajistit ubytování. Oba pracovali ve fabrice poblíž česko-polských hranic a bydleli na ubytovně pro zaměstnance. Nejsložitějším úkolem po příjezdu do země bylo pro respondentku založení bankovního účtu, který v dnešní době vnímá již jako nezbytnost. Číslo bankovního účtu po respondentce vyžadoval již první zaměstnavatel, jeho založení však nebylo pro Krystynu jednoduché. Typ mluvy, který používali v bance byl pro participantku až příliš vzdálen od lidové řeči, se kterou se setkala v běžném životě a nerozuměla mu. Měla také obavy z podepsání smlouvy, které úplně nerozuměla, v této oblasti by rozhodně uvítala větší podporu.

V období po příjezdu nevnímala Krystyna nijak zásadní kulturní šok, ani překvapení z českého prostředí, vzhledem k socio-kulturní blízkosti obou národů. Drobné překvapení pro ni bylo, že Velikonoce jsou v Česku vnímány převážnou většinou jako světský svátek nepřilíš vázaný na křesťanský původ. S tím také souvisí to, že na rozdíl od Polska, kde se tento velký křesťanský svátek slaví již od čtvrtka, zde je jako centrum Velikonočních svátků vnímáno pondělí, kdy chodí koledníci s pomlázkami. Život v pohraničí a mnoho zde žijících Poláků navíc ještě umocňovalo pocit blízkosti domoviny. Také místní nářečí bylo blíže Polskému jazyku než obecná čeština a bylo snadnější se dorozumět kombinací obou jazyků a posunky.

Vzhledem k tomu, že jako občanka státu Evropské unie neměla Krystyna povinnost žádat o pobytové oprávnění v ČR, z toho důvodu to odkládala, dokud si nebyla jistá, že chce v zemi opravdu dlouhodobě zůstat. O přechodný pobyt tedy zažádala až po sedmi letech, kdy v Česku reálně pobývala. Její přítel s žádostí o přechodný pobyt také nejprve váhal, zažádal však o něco dříve, tedy po pěti letech pobytu. Oběma bylo pobytové oprávnění uděleno bez jakéhokoli prodlení již po prvním podání žádosti. Zpětně na celý proces pohlíží jako na snadný a zdůrazňuje o kolik snazší je získání pobytového oprávnění pro euroobčany v porovnání s požadavky pro občany třetích zemí. Kdyby prý dříve věděla, jak jednoduchý a rychlý celý proces bude, neváhala by s žádostí tak dlouho.

Po určité době zaměstnání pod pracovní agenturou si oba partneři našli místo pod přímým zaměstnavatelem u jiné fabriky v místě bydliště a z ubytovny se přestěhovali do nájemního bytu. Změnu zaznamenal i vztah Krystyny, kdy se partneři rozhodli posunout na další úroveň a uzavřít manželství. Po čase pak opět zatoužili po určitém posunu v životě. Tentokrát se rozhodli pro změnu trvalejšího charakteru a pořízení bytu v osobním vlastnictví. Jako místo nového bydliště si vybrali Kladno a přestěhovali se tak přes půl republiky do zcela odlišného prostředí. Oba zde sehnali zaměstnání opět v oblasti přímé výroby. Našli také byt dle svých představ, na jehož koupi si manželé vzali hypoteční úvěr.

Po přestěhování do Kladna si oba manželé začali více než doposud uvědomovat drobné socio-kulturní rozdíly, které v pohraničí tolik nevnímali. Také čeština používaná v oblasti se od pohraničního nářečí lišila, bylo proto třeba vyvinout v komunikaci více snahy a začít se poprvé opravdu učit česky. Počeštělá polská slova, věty namixované z obou jazyků a domlouvání posunky na Kladně příliš úspěchu nezaznamenali a oběma manželům došlo, že pokud zde opravdu plánují žít a usadit se, je třeba změnit přístup a začít se více snažit.

V práci Krystyně dařilo, pracovala v kolektivu složeném z Čechů i cizinců a s kolegy i nadřízenými měla dobré vztahy. Postupem času byla několikrát povýšena a začala pomalu stoupat v hierarchii firmy. Svůj vývoj v profesní oblasti vnímá jako pozvolný a přiměřený. Vypracovala se až na pozici, kdy byla v dané úrovni jedinou cizinkou, a celý tým ve kterém pracovala byl složen pouze z Čechů a Slováků. Zde poprvé zaznamenala mírně odlišný přístup ke své osobě na základě původu. Přiznává, že jí v dané situaci moc nepomohl její tichý a neprůbojný charakter, chvíli proto trvalo, než si v týmu vydobyla určitou pozici a respekt, to se jí však po určité době povedlo a stala se plnohodnotně vnímaným členem týmu. V současnosti je doma na rodičovské dovolené, po jejímž ukončení se plánuje vrátit na původní pozici. Obecně se nedomnívá, že by se kdy v průběhu hledání zaměstnání nebo v pracovním procesu setkala s jakkoliv nerovným přístupem, nebo dokonce diskriminací.

Respondentka udává, že se v České republice nesešla s žádnou formou diskriminace, xenofobie ani rasismu, uvádí: *„já nevím, mohlo to být tím, že sme měli štěstí na lidi, ale fakt nám lidi kolem spíš pomáhali. Kdykoliv sme měli problém, byli Češi kolem nás, kdo nám pomohl to vyřešit.“* A zároveň se domnívá, že jde o věc velmi individuální: *„Každý to cítí jinak, někdo prostě druhému pomůže bez ohledu na to, jestli je to cizinec, a někdo nepomůže ani vlastním. Že by ale někdo odmítnul pomoci, protože jí potřebuje cizinec, to si nemyslím.“*

S českými úřady a oficiálními institucemi má dobré zkušenosti. Občas trvá vyřízení záležitosti delší dobu, nebo je to složitější, ale vždy se nakonec najde řešení a situace se vyřeší. Ze strany úředníků se také nesešla s nerovným přístupem, zmiňuje, že někteří lidé jsou odměření nebo nepřijemní, ale to je jejich povahou, ne tím, že přišel něco vyřizovat cizinec.

Se zdravotním systémem měla Krystyna až do porodu dcery jen málo zkušeností. Již od začátku svého pobytu v ČR byla jako občanka jiného státu Evropské Unie účastníkem veřejného zdravotního pojištění a měla tak přístup ke stejné péči, jako Češi. Vzhledem k dobrému zdraví však delší dobu necítila žádnou potřebu vyhledat lékařskou péči. Jedinou věcí, která jí v péči celkově zarazila bylo nedorozumění po narození dcery. Personál nemocnice si neprostudoval dostatečně dokumentaci, a na základě jména a příjmení chybně usoudil, že Krystyna je původem z Ukrajiny. Domnívali se proto, že dítě nemá nárok na veřejné zdravotní pojištění a nezajistili potřebnou dokumentaci, jelikož předpokládali, že po odchodu z nemocnice budou rodiče sjednávat pojištění komerční. Nedorozumění se však vyjasnilo a dítě bylo k pojištění dodatečně přihlášeno a žádný další problém již v této oblasti nenastal.

V oblasti spirituality se Krystyna definuje jako křesťanka, konkrétně se hlásí k Římskokatolické církvi, v jejíž tradici byla vychována. V Česku byla lehce zaražena tím, že je zde mnoho kostelů v průběhu dne zavřených s tím, že mají otevřeno pouze v konkrétní dny a hodiny. Toto je jeden z důvodů, proč nyní kostel příliš často nenavštěvuje. Necítí však, že by jí to nějak chybělo, modlitbu a spirituální život může praktikovat kdekoliv. Křest dítěte rodiče prozatím odložili, z důvodu Coronavirových opatření, do budoucna to však plánují. Víru rozhodně plánují s dítětem při výchově sdílet a učit jej modlitbě a dodržování tradic, finální rozhodnutí ohledně vlastní víry však nechají na osobním rozhodnutí dítěte.

Většinu přátel Krystyny zde v zemi tvoří Češi. Ze široké rodiny, kterou respondentka zmiňuje ve vzpomínkách na dětství v Polsku zůstalo ve vlasti jen několik lidí a sice babička a tety respondentky. Oba Krystynini sourozenci zakořenili v Anglii. Po smrti tatínka se maminka participantky rozhodla, že v Anglii jí již nic nedrží a přestěhovala se do Německa, kde se rozhodla začít znova. Část rodiny skončila v Izraeli a dalších zemích. Možná právě díky tomuto rozmístění rodiny po světě Krystina na otázku „Kde je Váš domov?“ odpovídá *„Tam, kde je moje rodina, tady v Česku, v Polsku, v Anglii i Německu, když sem s rodinou, je mi dobře a cítím se jako doma“*.

Po uplynutí pěti let přechodného pobytu oba zažádali také o trvalý pobyt, který má Krystyna doposud. Manžel respondentky je podobně jako v případě přechodného pobytu o krok napřed a zažádal již o české státní občanství. Již doložil veškeré dokumenty, potřebné zkoušky a jeho žádost byla schválena, v tuto chvíli pouze čeká, až bude vyzván ke slavnostnímu složení státoobčanského slibu a od té doby již bude mít dvojí občanství. Poté plánují oba manželé zažádat o občanství také pro dítě, jelikož se domnívají, že především při komunikaci se vzdělávacími institucemi, ale i v budoucnu to bude lepší varianta než pouze trvalý pobyt. Krystyna sama stále váhá, zda o občanství žádat, měla to v plánu, avšak otěhotněla a od té doby má již jiné příjemné starosti, do budoucna však tuto možnost zvažuje.

Již v současnosti, s trvalým pobytém však nevnímá žádné zásadní znevýhodnění oproti Čechům a k žádosti o občanství jí nic nenutí. Cítí se být plnoprávným členem společnosti a statut cizinky jí v každodenním životě nijak negativně neovlivňuje. Nyní má v Česku s manželem byt, vychovávají společně dítě a mají zde stabilní život. Do budoucna neplánuje stěhování ze země, pokud nedojde k nějakým neočekávatelným událostem, v případě že by však byla tato změna třeba, umí si to v případě potřeby představit.

2.2.4. Kazuistika 4 – Alexi

Alexiovi je 34 let a narodil se v hlavním městě Kazachstánu. Oba rodiče respondenta jsou původem z Ruska, v mládí se však přestěhovali do Kazachstánu. Důvodem pro migraci obou rodičů bylo to, že Kazachstán byl tou dobou rozvíjející se zemí, kde vycítili příležitost pro lepší život. Maminka Alexie je vyučenou kuchařkou a vždy pracovala v oboru, jeho otec pracoval celý život jako profesionální řidič. Manželé spolu měli dvě děti, z nichž jedním je Alexi, ze matčiny strany má pak další dva starší sourozence. Z dětství si pamatuje, že nebylo tolik běžné, aby měli děti volný čas a zájmové kroužky, jako je tomu dnes. Po škole se vracel domů a pomáhal rodičům s čím bylo třeba, pokud mu zbyl čas, trávil jej s přáteli venku. Rád vzpomíná na rodinné výlety do přírody, která je v Kazachstánu velice krásná. Tato záliba v trávení volného času v přírodě mu zůstala do dnes, bohužel k tomu nemá dostatek času.

Ve škole se Alexi učil dobře, po základní škole se rozhodl nastoupit na střední odbornou školu se zaměřením svářeč. Jde o studium zakončené zkouškou podobnou české maturitě a zároveň opravňující k výkonu specifického povolání. V rámci studia absolvoval bohatou praxi, po škole pak ještě asi rok pracoval v oboru. Jde však o povolání nebezpečné, a především s velmi negativním vlivem na zdraví jedince, rozhodl se proto zaměřit na práci v jiném oboru.

První myšlenka na emigraci z Kazachstánu nepřišla od Alexie samotného, ale od jeho otce. Ten syna neustále povzbuzoval, aby jel do světa na zkušenou, poznal svět a zkusil život mimo Kazachstán. Po nějaké době se tedy Alexi rozhodl, dát na otcovy rady a zkusit život v jiné zemi. Jako první cílovou destinaci zvolil Prahu, jelikož zde žila jeho teta a mohl využít její podpory při zvykání si na nové prostředí.

Jako 20letý mladý muž tedy Alexi přiletěl do Česka na základě krátkodobého víza, ubytoval se u své tety a začal mapovat prostředí a možnosti svého uplatnění v něm. Jako první ho okouzily historické památky. Vzpomíná na to, jak byl fascinován hrady, kostely a úzkými uličkami v historické části Prahy. Další věcí, která ho velmi mile překvapila byla dostupnost všeho, v porovnání s Kazachstánem. Fakt, že městská doprava jezdila pravidelně a bez výrazného zpoždění v krátkých intervalech mezi spoji a bylo možné se všude snadno dopravit. Množství obchodů a jejich vzájemná blízkost byly další věcí, která byla pro Alexie v novém prostředí nová. V Kazachstánu je člověk bez auta ztracený, obchodů je méně a jsou od sebe daleko, veřejná doprava je navíc nespolehlivá s dlouhými intervaly mezi spoji. V porovnání s tím, zde bylo vše mnohem dostupnější a jednodušší.

České prostředí se Alexiovi líbilo a rozhodl se, zkusit zde žít. Domluvil se s tetou, že u ní může nějakou dobu v začátcích zůstat, domluvil si práci ve stavebnictví a začal si vyřizovat dlouhodobé vízum za účelem zaměstnání. Jakmile měl vyřizeno nové pobytové oprávnění, které mu umožňovalo být v Česku výdělečně činným, nastoupil do nové práce. V zaměstnání neměl problém s náplní práce, avšak spokojen zde nebyl. Hlavním problémem byly opakované problémy s vyplácením mzdy, zadržování výplaty a nutnost opakovaných upomínek a žádostí, aby byla mzda vyplacena, z toho důvodu se Alexi začal rozhlížet po nové práci.

Nové zaměstnání sehnal poměrně rychle, a sice v oblasti služeb. Cizí původ nebo nedostatečná znalost českého jazyka zde nebyli překážkou, jelikož se jednalo vyloženě o práci zaměřenou na služby v oblasti cestovního ruchu a náplň práce předpokládala častou komunikaci s turisty a dalšími cizinci. V nové práci byl Alexi spokojený, pracovní náplň ho bavila, mzda byla dokonce lepší než v předchozím zaměstnání a nebyl problém s termínem výplaty. Ač v průběhu let opakovaně měnil zaměstnavatele, v oboru zůstává do dnešního dne, je se svou prací spokojen a neplánuje žádné významné změny. O práci v jiném oboru se ucházel pouze jednou, na pracovním pohovoru mu bylo sděleno, že jeho jazykové schopnosti nejsou pro danou pozici dostačující, od té doby se více nepokoušel o změnu zaměstnání a zůstal dál zaměstnán v oblasti služeb pro cizince.

Po nějaké době, když se Alexi v pracovním životě stabilizoval, začal se poohlížet o jiných možnostech bydlení, aby se mohl odstěhovat od tety a osamostatnit se. Zásadním problémem však byly vysoké ceny nájmu v Praze, které nebyly reálné pro jednoho samostatně žijícího mladého člověka pracujícího v daném oboru. S obdobným problémem se však potýkalo více mladých lidí, s jedním z přátel se tedy Alexi domluvil a pronajali si byt společně. Tato změna mu poskytla volnost a autonomii.

V samotných začátcích osvojování si českého jazyka, bylo pro Alexie nejtěžší, najít odvahu promluvit v novém jazyce bez obav z chyb. Obával se, že mu Češi nebudou rozumět, co se snaží říct, vyzvou ho, aby to řekl jinak, on to zkusí a stále to nepůjde. Ve chvíli, kdy ostych překonal však komunikaci s Čechy hodnotí jako naopak nejužitečnější a zároveň nejdůležitější bod v celém učení. Nehodnotící postoj a snaha o porozumění ze strany Čechů je nejen velmi motivační, ale také velmi nápomocná, jelikož právě posloucháním odpovědi v češtině, případně vlídně podanou zpětnou vazbou se může cizinec mnoho naučit.

Možnost domluvit se zároveň výrazně zvyšuje kompetence cizince, zajistit své záležitosti v novém prostředí samostatně a zvyšuje i pocit jistoty a sebevědomí v nové zemi. Ochota Čechů ke komunikaci také dává cizincům možnost vyjádřit své názory a sdílet zkušenosti a životní příběh. Toto může pomoci vzájemnému pochopení, větší toleranci k odlišnostem ze strany majoritní společnosti a také pocitu vzájemné sounáležitosti. Alexi o svých začátcích v učení se českému jazyku říká: *„na začátku mi pomohlo nejvíc asi když přišli jako zákazníci Češi, takže s nima sem mluvil, a tak se pomalu naučil. Když sem měl možnost mluvit s Čechama, tak sem mluvil, prostě sem zkoušel a tím se učil“*

V současnosti hodnotí sám svou úroveň češtiny jako dostatečnou pro běžný život, ale ne perfektní. V každodenních záležitostech nemá problém se dorozumět, zvládne si vyřídit i komplikovanější záležitosti a nemá problém při komunikaci v úředním styku. Říká, že rozumí češtině asi na 90%, problémy s porozuměním má jen ve chvílích, kdy je konfrontován s velmi odbornými termíny, nebo jazykem specifickým pro konkrétní obor. Sebekriticky hodnotí: *„rozumím a nemám problém se domluvit, ale stále ještě nemluví tak dobře, jak bych měl, za ty roky, co sem tady“*

Alexiův soukromý život zaznamenal významnou změnu ve chvíli, kdy se přes internet seznámil se svou nynější manželkou, která je původem z Ruska. Nejprve si dopisovali, po nějaké době se rozhodli, že je čas na osobní setkání a dívka za ním přijela na návštěvu do Prahy na základě turistického víza. Vztah se dále prohluboval a následovalo ještě několik návštěv, než se pár rozhodl pro společnou budoucnost a společný život. V té době ještě nebylo možné požádat o dlouhodobý pobyt za účelem sloučení rodiny v případě partnerů, což byl jeden z důvodů, proč se pár rozhodl uspořádat svatbu. Po svatbě pak mladí novomanželé zažádali o pobyt pro Alexiovu manželku, který byl bez problémů schválen. S cizineckou policií ani Odborem azylové a migrační politiky nemají negativní zkušenost. Při vyřizování pobytových záležitostí byli pracovníci vždy milí a nápomocní. S nechvalně známou kontrolou cizinecké policie, se kterou má většina párů, které prošly žádostí o pobytové oprávnění za účelem sloučení rodiny špatné zkušenosti nemá ani Alexi ani jeho žena osobní zkušenost. Vědí o tom, že kontrola u nich namátkově byla, cizinecká policie však tenkrát nikoho nezastihla doma, jelikož byli oba manželé v práci, vyřešilo se to tehdy tím, že policie obešla sousedy a doptávala se, zda oba manželé v bytě opravdu žijí a pravidelně se na adrese vyskytují. Od té doby se kontrola nikdy neopakovala, ani nebylo třeba doložit žádné další dokumenty.

Manželé společně žijí v nájemném bytě v Praze, ve kterém nyní bydlí již několik let. Doma preferují především ruskou kulturu a zvyky. Spolu mluví výhradně Rusky, na veřejnosti se snaží komunikovat Česky. Televizi, filmy a hudbu oba manželé preferují taktéž v ruštině. Při vyhledávání informací záleží na kontextu, informace obecného charakteru vyhledává Alexi raději v ruštině, pokud však jde o vyhledání adresy, zboží ke koupi nebo dalších věcí souvisejících s českým prostředím, pak jako první jazyk vyhledávání volí češtinu. V jídle nemá respondent preferovanou národnostní kuchyni, rád si dá typické ruské speciality, české delikatesy, ale sám sebe hodnotí jako vděčného strávnicka, nepohrdne dobrým jídlem z různých světových kuchyní. Doma manželka připravuje nejčastěji jídla ruská a česká.

V oblasti tradic se Alexii s manželkou drží ruských zvyků, a tak například Vánoce slaví až v lednu, podle pravoslavných zvyků. Při dotazu na spiritualitu však respondent nevyjadřuje příslušnost ke konkrétní církvi. Vyjadřuje víru v něco vyššího, nehlásí se však ale k žádnému konkrétnímu náboženství, nebo církvi. Cítí, že by lepšího naplnění ve spirituální oblasti a osobního klidu mohl dosáhnout, kdyby měl víc volného času a mohl ho věnovat například výletu do přírody nebo jen prostému neaktivnímu odpočinku. Vzhledem k pracovnímu vytížení a zároveň nezbytnosti tohoto vzhledem k vysokým nákladům na život v Praze, tuto variantu ani výhledově nevidí jako příliš reálnou.

Většina přátel, se kterými se Alexii v Česku stýká je původem z Ruska, nebo Kazachstánu, jen velmi málo z nich je původem z dalších cizích zemí, přátele mezi tuzemci pak nemá žádné. Otec respondenta doposud žije v Kazachstánu, matka a bratr se vrátili zpět do Ruska, zde pak žije také rodina Alexiovi manželky. Oba manželé jsou se svými rodinami v zahraničí v pravidelném kontaktu, nejčastěji přes telefon. Alexi se vrací domů na návštěvu, ne však každý rok, rodina na návštěvu do Česka přijíždí jen ve vzácných případech.

V kontaktu s oficiálními institucemi a úřady v Česku vnímá respondent určitou neochotu pomoci ze strany úředníků. Alexi se domnívá, že pracovníci na úřadech jsou často přetížení a přepracovaní a na pomoc a pochopení již nemají příliš energii. Určitou roli prý může hrát i to, že je cizinec, a chovají se k němu jinak než k Čechům, nedomnívá se však, že by to byl jediný důvod takto pasivního a neochotného jednání. V kontaktu s Policií ČR nikdy nezaznamenal žádný problém, strážníci vždy jednali naprosto korektně a objektivně. V případě Odboru cizinecké policie a OAMP si Alexi také nevzpomíná na nic negativního, veškeré jeho žádosti byly vždy bez problému vyřízeny a v jednání byli zaměstnanci pokaždé vstřícní.

Zdravotní péči v ČR považuje participant za velice dobrou. Na samém začátku svého pobytu měl sjednané komerční zdravotní pojištění, které vnímá jako dostačující v oblasti nezbytné péče. Od doby, kdy byl poprvé zaměstnán je pak účastníkem veřejného pojištění s plným přístupem ke zdravotní péči. V kontaktu se zdravotnickým personálem se nikdy neseťkal s nerovným přístupem ani diskriminací, právě naopak. Vnímá, že mnoho zdravotníků je empatických a snaží se vcítit do pocitu cizince, který jen složitě hledá slova pro vyjádření zdravotního problému a nerozumí odborné terminologii. Vždy se setkal s tím, že si lékaři i zdravotní sestry opakovaně ověřovali, že sdělené informace dostatečně chápe, v případě komunikační bariéry se pak všemožně snažili dosáhnout vzájemného porozumění např. využíváním posunků, komunikací v dalších jazycích, pomoci online překladačů apod.

Při dotazu, jak vnímá český národ odpovídá, že není možné shrnout charakter mnoha jednotlivců a zaškatulkovat je jako příslušníky určitého národa. Zdůrazňuje, že je vždy každého člověka posuzovat individuálně, ale ani to není dostačující, jelikož lidé se mění, jejich chování závisí na mnoha okolnostech a jakékoliv nálepkování nepokládá za vhodné. S tím také souvisí problém diskriminace, kterou on sám i jeho žena často pocítují z důvodu svého původu. Domnívá se, že hlavním důvodem k diskriminaci je právě to, že lidé nejsou posuzováni jako jednotlivci, ale jsou škatulkováni a nálepkováni. Vzhledem k tomu, že se s tím osobně setkává, nerad by se toho sám dopouštěl v kontaktu s druhými, a proto se snaží se tomu vyhýbat. Obecně se necítí nijak výrazně znevýhodňován a domnívá se, že ve většině oblastí života má stejné možnosti, jako mají Češi. Zmiňuje pouze jednu situaci, kdy se necítil rovnoprávně a sice ve chvíli, kdy chtěli s manželkou zažádat o hypoteční úvěr a domnívá se, že jako Češi by za stejné situace měli více šancí na úspěch než jako cizinci.

Vzhledem k tomu, že v Česku nevlastní Alexi ani jeho žena žádnou nemovitost, ale stále bydlí v pronájmu a všichni jejich příbuzní žijí v Rusku nebo Kazachstánu, vnímá jako svůj domov stále Kazachstán. Je tomu tak především proto, že i po několika letech pobytu a schváleném trvalém pobytu vnímá svůj život v České republice jako stále nejistý, o podnájem mohou s manželkou kdykoli přijít, stejně jako o práci a nemají zde žádnou jistotu. Z toho důvodu ani ohledně budoucnosti nemají manželé stále jasno. V případě, že bude situace zde v zemi příznivá, rádi zůstanou. V případě nutnosti návratu do vlasti by však toto nevnímali jako nějaký zásadní problém, mají tam rodinu i zázemí a necítí problém se kdykoli vrátit k původnímu životu v Rusku.

2.2.5. Kazuistika 5 – Thomas ¹¹⁹

Thomas je původem z Kanady a jeho cesta do České republiky byla velmi pestrá. Oba jeho rodiče žijí ve městě asi 100 km jižně od Toronta, kde se Thomasova matka narodila, a kam se jeho otec se svými rodiči přestěhoval, když mu bylo 9 let a od té doby již zůstal. Jde o klidné město, ve kterém doposud žije početná část respondentovy rodiny. Thomas pochází ze skromných poměrů, oba jeho rodiče pracovali v různých oborech na méně kvalifikovaných pozicích, otec přitom musel někdy pracovat ve dvou až třech zaměstnáních zároveň, aby zajistil rodinu. Manželé měli spolu dvě děti, Thomase a jeho mladší sestru.

Školu měl Thomas rád, učivo po většinu času považoval za velmi jednoduché a nebylo nutné, aby se na výuku nějak zvlášť připravoval po škole. Ve volném čase rád hrál s přáteli baseball a v zimě hokej. Vzhledem k situaci doma a pracovnímu vytížení obou rodičů musely obě děti od ranného dětství pomáhat v domácnosti. První brigádu si Thomas našel v deseti letech, kdy se dal na rozvoz novin. Od zhruba čtrnácti let pak pracoval po škole na různých brigádách až do konce střední školy.

Již v průběhu dospívání si uvědomoval, že chce opustit město, jakmile bude mít příležitost a začal dokonce zvažovat emigraci a cestování po světě. V posledním ročníku střední školy zažádal o přestup na jinou střední školu v Torontu, která fungovala při Národním vědeckém muzeu, na kterou byl přijat a kde při studiu zároveň pracoval v muzeu. Následně Thomas studoval na univerzitě technicky zaměřený obor, který absolvoval jako inženýr. V průběhu studia pracoval zejména na pracovních místech vytvořených přímo univerzitou například v knihovně, jako fotograf školních akcí, jako ochranka apod. Dobu, kterou strávil na univerzitě hodnotí jako velmi náročnou, vzhledem k tomu, že studium bylo velmi nákladné, a proto se nemohl plně soustředit na vzdělávání se, ale musel v první řadě myslet na finanční zajištění studia i běžných každodenních nákladů na život.

V té době se seznámil s dívkou, která se brzy stala jeho přítelkyní. Sdíleli stejné názory i hodnoty a oba společně uvažovali o životě v zahraničí. Oba byli toho názoru, že pokud se rozhodnou žít mimo Kanadu, nemá smysl zůstat na jedné místě, ale naopak poznat krásy světa, a to i na která nejsou právě turistickými destinacemi a za neobvyklých podmínek nebo v nezvyklých situacích. Touto filosofií se pak při rozhodování o své budoucnosti řídí do dnes.

¹¹⁹ Rozhovor probíhal v angličtině, veškeré použité citace jsou co nejbližší možným překladem

Jako první opustila zemi Thomasova přítelkyně Sarah¹²⁰, která se vydala do Japonska, kde získala práci jako učitelka. Takto mladý pár udržoval vztah na dálku po dobu jednoho roku, po které se Thomas rozhodl se ke své přítelkyni připojit a také se věnovat pedagogické profesi v Japonsku. Oba pracovali v odlehlé vesnické oblasti, kde byli v širokém okolí jedinými cizinci a jedinými osobami s europoidními rysy. Thomas vzpomíná, že tato odlišnost budila velkou pozornost. Z počátku se setkávali až se strachem místních, v některých situacích dokonce vyděšeným pláčem dětí, které nevěděly, co od neznámých cizinců očekávat. Po nějaké době si místní na mladé Kanadány zvykli, což bylo dle respondenta dvousečné, protože už z nich neměli strach, ale vždy byli centrem pozornosti a všichni v okolí věděli téměř o každém kroku, který Thomas a Sarah udělali. Vzhledem k nemožnosti komunikace v angličtině byl Thomas nucen osvojit si na základní komunikační úrovni japonštinu, dnes si však již pamatuje jen velmi málo, a to spíše na pasivní úrovni. Po dvou letech působení v Japonsku se oba rozhodli pro návrat do Kanady a dodělání univerzitního vzdělání pedagogického směru.

Po úspěšném absolvování pedagogického vzdělání se dalším působištěm nyní již mladých manželů stal Kuvajt, kde oba získali místo na prestižní soukromé škole, kde pracovali tři roky. V rámci práce se Thomas i Sarah setkávali především s dětmi s bohatých a vysoce postavených rodin. Za dobu pobytu si osvojil základy arabštiny, a to především kvůli komunikaci s místními obyvateli mimo prostor školy. Z doby strávené v Kuvajtu Thomas vyzdvihuje především nejistou bezpečnostní situaci v zemi tou dobou. Ač se oběma manželům, jako zaměstnancům prestižní soukromé vzdělávací instituce dostalo náležité ochrany, i přesto je nepokoje v zemi zasáhli, byli několikrát evakuováni a několik jejich kolegů se dokonce setkala s útokem. Zmiňuje také nelehkou pozici, ve které se ocitl jako Kanadán žijící v zemi středního východu v době útoků na Světové obchodní centrum v New Yorku 11. září 2001.

Další destinací, do které se po Kuvajtu manželé vydali, byla Čína, kde opět pracovali jako učitelé na soukromé škole. Zde strávili dlouhých 9 let a narodili se jim zde obě děti. Většinu času trávili v zaměstnání, a proto využívali výpomoci v domácnosti a chůvy z řad místních obyvatel. Z důvodu velmi nízké znalosti angličtiny mezi Číňany oba manželé usilovně pracovali na osvojení si čínštiny, kterou vzhledem k délce pobytu v zemi ovládli na poměrně slušné úrovni. Obě děti zde vyrůstali bilingválně, a především díky vlivu prostředí byla první

¹²⁰ Pro účely této kazuistiky a lepší orientaci byla změněna i jména zmiňovaných rodinných příslušníků participanta.

slova obou dětí právě v čínštině. Důvody pro odchod ze země byli v podstatě dva. Prvním důvodem byl fakt, že rodina již žila na jednom místě dlouhou dobu a oba manželé cítili, že je již čas na změnu. Druhým důvodem pak byly změny ve vedení školy, ve které celou dobu působili, přičemž filozofie nového vedení nebyla v souladu s názory obou manželů. Tato změna byla velmi těžká nejen proto, jak dlouho již rodina na místě žila a proto, že si zde již všichni členové rodiny vytvořili silné vazby, ale především kvůli dětem, které se v Číně narodili. V době odjezdu bylo dceři respondenta Lili 7 let a jejímu mladšímu bratrovi Loganovi 5 let. Pro obě děti byla Čína domovem, měli zde všechny přátele, a především silnou vazbu na chůvu se kterou vyrostli, ke které měli bližší vztah než k vlastní babičce.

Jak již bylo zmíněno výše, jedním z důvodů pro odchod z Číny byly i změny ve vedení školy, přičemž původní vedení se přesunulo do Indonésie, kde založilo novou školu. Thomas a Sarah využili nabídku v této nově založené škole působit a přestěhovali se do Indonésie, kde rodina strávila dva roky. Zde Thomas vyzdvihuje především laskavost a dobrosrdečnost místních, ale také propastné sociální rozdíly a velmi neutěšené podmínky ve kterých žila nižší vrstva obyvatel. Také špatný přístup k životnímu prostředí, nedostatečnou infrastrukturu a následky které to má na životní prostředí. Thomas zde upozorňuje, že právě díky životě v různých státech si uvědomil, že každá země má své problémy a v každé lze nalézt i mnoho krásného. Především rozdíly, mezi jednotlivými lidmi přestal vnímat stejným způsobem jako dříve říká: *„V podstatě chceme všichni to samé, bez ohledu na zemi, rasu, náboženství a další, my všichni chceme jen v klidu žít, být zdraví a šťastní, jistě, každý má v životě různé cíle a hodnoty, základ je však stejný, všichni chceme jen v klidu žít svůj život.“*

Po dvou letech v Indonésii se Thomas s rodinou rozhodl pro další změnu. Zde upozorňuje, že čím jsou děti starší, je tato změna stále obtížnější a je třeba brát v úvahu podstatně více okolností, než když byli s manželkou jen mladý pár bez závazků, nebo když byly obě děti malé. Rozeslali tedy životopisy do škol po celém světě a zvažovali jednotlivé nabídky a prostředí daných zemí. Při rozhodování zvažovali především bezpečnostní situaci v zemi, možnosti vzdělání pro děti, možnosti bydlení, dostupnost zdravotní péče a samozřejmě také samotnou pracovní náplň a prostředí školy ve které by oba manželé byli zaměstnáni. Ze všech nabídek vyšla vítězně soukromá škola v Praze, a tak se celá rodina ocitla v České republice. Jako bonus k výše zmíněným parametrům pak manželé vnímali i socio-kulturní prostředí poměrně blízké tomu v Kanadě, v porovnání s dosavadními místy působení.

Jako první do země přicestoval Thomas s manželkou, aby sehnali ubytování a zajistili školu do které by děti po příjezdu mohli nastoupit. Jejich první dojmy z Česka byli, že je oproti předcházejícím zemím velmi podobné Kanadě. Thomas říká: *„Náš první dojem byl velmi dobrý. Především příroda byla velmi podobná, hodně zeleně, stromů, polí, podnebí to vše velmi podobné Kanadě, domovu, tomu, co jsem znal v dětství a v čem jsem vyrostl. Celé to na nás působilo pocitem blízkosti a známého prostředí.“* Oba manželé se také zamilovali do české historie a památek. V kombinaci všeho výše zmíněného měli z nového prostředí velmi dobrý pocit, respondent první dojem uzavřel slovy: *„všude kolem sebe jsme viděli mnoho krás a uvědomovali jsme si, že jsme velmi šťastní, že jsme zvolili právě Českou republiku“*

V samotných začátcích, ale i v průběhu pobytu v Česku se Thomasovi i jeho rodině dostalo velké podpory od zaměstnavatelů. Škola, pro kterou pracuje totiž zaměstnává mnoho cizinců a z toho důvodu najímá právníčku, která pomáhá zaměstnancům a jejich rodinám řešit jakékoliv problémy či nedorozumění v pobytových záležitostech, kontaktu s místními úřady ale i každodenních záležitostech. Od zaměstnavatele dostal Thomas kontakt na několik seriózních realitních společností, které oslovil při hledání bydlení. I přesto, že zvažovali koupi domu, nakonec se manželé rozhodli pro dlouhodobý pronájem domu na okraji Prahy. Důvodem pro volbu pronájmu byla především možnost obrátit se na majitele nemovitosti v případě jakýchkoli poruch či problémů. I přes velkou pomoc ze strany zaměstnavatele a zajištění ubytování však zbývalo ještě zařídit mnoho věcí, Thomas říká: *„vždy v nové zemi je třeba pochopit systém, naučit se, jak všechno funguje, jsou to drobnosti, ale vše je jiné a nové například jak zaplatit za služby, jak sjednat telefonní číslo a tarif, jak založit bankovní služby, takové ty každodenní nezbytnosti, které je třeba zařídit a ač se to nezdá, je to v každé zemi trochu jiné.“* Thomas v této oblasti komentuje, že možná díky tomu, v kolika zemích již žil, si zvykl poměrně rychle se v novém prostředí zorientovat a zařídit vše potřebné ke každodennímu životu.

Ze socio-kulturních rozdílů, které ho v Česku několikrát překvapily jmenuje především nezávislost českého národa, což po dostudování české historie příkládá právě historické zkušenosti lidu. Jako kontrastní to vnímá především s Čínou a Indonésií, ve kterých rodina žila před příjezdem do Česka. Zde je zvykem, že když zákazník připlatí, je možné získat v podstatě jakékoli služby, v naší zemi tomu však tak není. Thomas proto několikrát narazil, když se pokoušel přemluvit řemeslníka pro práci přesčas, nebo o víkend a dostalo se mu odpovědi, že pracovník dá přednost volnému času před penězi navíc. Tuto skutečnost Thomas vyzdvihuje a

oceňuje. Vnímá jí jako demonstraci toho, že český národ se nedá podrobit, utiskovat nebo koupit, uvědomuje si svou cenu a hodnotu života a osobního času nad hodnotou peněz. Právě tuto vrozenou nezávislost a svobodu českého lidu vnímá jako významnou socio-kulturní odlišnost, kterou ovšem nelze na první pohled odhalit, je třeba v zemi žít a vnímat typická národní specifika, zaměřit se na historii a snažit se pochopit, odkud pramení.

Při otázkách na úroveň zvládnutí českého jazyka a schopnost dorozumění se Thomas přiznává: *„Trošku stydím, měl bych umět mnohem více. Je to vlastně první místo, kde žijeme, kde jsem se ani dostatečně nesnažil naučit místní jazyk. Jedním z důvodů je pravděpodobně to, že upřímně řečeno – já to vlastně nepotřebuji. Nevnímám to jako nutnost, protože žijeme v Praze a tady se prostě vždy nějak domluví i jenom s angličtinou.“* Sarah, Thomasova žena úsilí s učením se českého jazyka doposud nevzdala. Po celou dobu pobytu v Česku se alespoň pokouší vyjadřovat v češtině, absolvovala několik kurzů a také se pokoušela naučit nová slova pomocí vzdělávací aplikace na telefonu Duolingo. Obě děti měli při učení jazyka problémy, s výraznými obtížemi se potýkala především starší z dětí, Lili, která po povinném jednom ročníku základů češtiny ve škole svou snahu vzdala. Mladší Logan je na tom s češtinou o něco lépe, a to především proto, že v se v Česku zapojil do baseballového a hokejového týmu, kde většinu jeho spoluhráčů tvoří české děti, což ho motivovalo k častějšímu používání češtiny.

Především kvůli častému stěhování mezi zeměmi je úroveň integrace rodiny nízká. Úroveň zvládnutí českého jazyka je u všech členů rodiny nedostatečná pro každodenní komunikaci. V domácnost pak převládá především kanadské prostředí, prvním jazykem volby je angličtina. Při vaření a volbě jídla nepřevládá jednotná národnostně zaměřená strava, ale volba různých světových kuchyní.

Okruh osob, ve kterém se rodina pohybuje se skládá nejčastěji z kolegů obou manželů a spolužáků dětí, z nichž všichni jsou schopni komunikace v angličtině. Dokonce i v zájmových kroužcích, které děti navštěvují mluví instruktoři anglicky a čeština tedy není pro dorozumění nutná. Obecně pak Pražské prostředí, které je cizincům více otevřené a komunikace v angličtině je zde běžná není pro nově příchozí nijak zvlášť motivační. S rodinou v Kanadě zůstává Thomas neustále v kontaktu, a to především přes telefon nebo prostřednictvím videohovorů. Za normálních okolností celá rodina navštěvuje Thomasovo rodné město a všechny příbuzné alespoň jednou za rok, vzhledem k aktuální situaci okolo Coronaviru však rodinu osobně nenavštívili již více než dva roky a všichni už se velmi těší, až bude shledání konečně možné.

V kontaktu s oficiálními institucemi neměl Thomas nikdy žádné problémy. Přiznává, že jeho situace může být odlišná od zkušenosti většiny cizinců, jelikož s Odborem azylové a migrační politiky, cizineckou policií ani dalšími institucemi nikdy nejednal samostatně, ale vždy za přítomnosti právníčky zprostředkované zaměstnavatelem, která za něj většinu věcí zařídila. Thomasův názor na české úřady a instituce je, že jsou stále poněkud zkomatělé. Při nutných návštěvách vnímal velkou administrativní zátěž a nutnost navštívit několik míst pro vyřízení jedné věci. Postřehl také určitou míru neochoty českých úředníků, zabývat se jeho záležitostmi, není si však jist, zda je důvodem jeho cizí původ, nebo se jedná o obecný jev.

Již při volbě další cílové destinace byla jedním z parametrů dostupnost a kvalita zdravotní péče, se kterou je rodina v Česku dostatečně spokojená. K vyřízení neakutních záležitostí využívají služeb Canadian Medical, což je soukromá klinika nabízející nadstandardní péči. Pro využívání jejích služeb je třeba platit měsíční členství, za které klinika nabízí péči anglicky hovořícího personálu až do večerních hodin, online konzultaci s lékařem, službu koordinátora péče a mnohé další. Při potřebě akutní péče rodina vždy využila péče v FN Motol, která mimo jiné nabízí zvláštní oddělení určené pro cizince. Thomas říká: *„ve většině případů je to těžké, být někde cizinec a neorientovat se dostatečně v prostředí, jsou ale i situace, kdy je to výhoda. Například v Motole je zvláštní sekce pro cizince, zdravotníci tam rozumí anglicky, nikdy tam nebyl žádný problém. Výhodou je to, že v sekci pro cizince je vždy méně lidí a kratší fronty. Procházíme kolem ambulancí a pohotovostí a vidíme spoustu lidí, jak čekají na ošetření, ale když přijdeme do cizinecké sekce, je tam téměř prázdno a péče se nám dostane hned. Využili jsme toho několikrát, když se syn zranil při sportu a na péči v Motole si rozhodně nemůžeme stěžovat, ba naopak, vždy byla velmi rychlá a kvalitní.“*

S českou společností má Thomas dobré zkušenosti, říká: *„během svých cest a života v různých zemích jsem se naučil jedno, dobří lidé jsou všude. Vždy záleží na přístupu nás cizinců. Když přijdeme a budeme se chovat, jako že nám patří celý svět a budeme očekávat, že místní obyvatelé nás budou poslouchat, stane se to? Ne! Samozřejmě že ne! Ale když si uvědomíme své místo, to, že my jsme v zemi ti cizí, a my jsme ti, co potřebují pomoc, ne naopak, když skromně a s pokorou přijdeme a požádáme o pomoc, pak se nám jí dostane. Lidé totiž nejsou od přírody zlí, často jen reagují na naše vlastní chování.“* Při dotazování na národní povahu se snaží vyhýbat generalizaci obecně však u Čechů vnímá národní hrdost a vrozenou svobodu, kterou spojuje s historickou zkušeností českého národa.

Osobně se participant, ani jeho rodina v Česku nesetkali s diskriminací, xenofobií ani rasismem. Naopak v Česku po dlouhých letech života v etnicky odlišných společnostech Thomas poprvé, alespoň na první pohled zapadá. Zatímco v Japonské rybářské vesničce na něj zprvu nahlíželi se strachem, v Kuvajtu byl v době nepokojů díky europoidním rysům vnímán s despektem, v Číně i Indonésii svými europoidními rysy také nezapadal, Česká republika je první zemí, kde alespoň není na první pohled zřejmé, že je cizincem. Zmiňuje však, že z komunikace s kolegy v práci, kteří jsou původem cizinci slýchá opravdu nehezke příhody. Především jeho kolegové s odlišnou fyziognomií se setkávají s diskriminací, xenofobií i rasismem na denním pořádku. Nesouvisí to přitom vždy se zemí původu, s diskriminací a rasismem se setkávají i velice vzdělané a distingované osoby, které se liší jedinou věcí a sice etnickou příslušností. Někteří z Thomasových kolegů tíhu rasistických projevů ze strany Čechů psychicky neunesli a raději se rozhodli pro odchod ze země.

Ohledně podpory, které se dostává cizincům při integraci se participant domnívá, že je nedostatečná. Nově příchozí by potřebovali především pomoc při zvládnutí českého jazyka. Thomas se domnívá, že určité dotace státem do jazykových kurzů pro cizince by mohla být přínosná, jelikož kurzy češtiny v Praze jsou velmi drahé, a ne každý cizinec si je může dovolit. Právě vzdělávací kurzy v oblasti seznámení s českou kulturou a jazykem považuje za nejvíce potřebné k tomu, aby se cizinci, kteří plánují zde dlouhodobě žít mohli stát produktivní součástí společnosti. Dále se také domnívá, že by cizincům mělo být k dispozici poradenství v oblasti bydlení a zaměstnávání, jelikož jde o klíčové oblasti v každodenním životě a nově příchozí může snadno nevědomky udělat chybu a dostat se tak svým jednáním na hranici zákona.

Výhledově rodina neplánuje zůstat v Česku. Stejně jako v předchozích zemích, kde Thomas a jeho žena Sarah působili, stále zastávají filozofii, že když by chtěli zůstat celý život na jednom místě, zůstali by v Kanadě. Stěhování mezi státy je však každým rokem složitější a složitější kvůli dětem. Dokud byli Thomas a Sarah sami, byla migrace snadná. S příchodem dětí bylo třeba řešit bezpečnostní situaci v cílovém státě, vzdělávací systém, dostupnost zdravotní péče a mnohé další. S postupujícím věkem dětí je situace stále více komplikovaná. Je třeba zvážit, nakolik stěhování v daném roce ovlivní studijní výsledky v konkrétním ročníku školy a jaký vliv tato změna bude mít na možné přijetí dětí na navazující vzdělávání a budoucnost obou dětí. To je také důvodem, proč rodina prozatím setrvává v Česku a není jisté, jak dlouho zde ještě bude žít.

2.2.6. Kazuistika 6 – Georgi

Georgiovi je 30 let a pochází z centrální oblasti Bulharska. Oba jeho rodiče mají dokončené střední vzdělání v oborech zabývajících se zpracováním kovů, participant vysvětloval, že v období komunismu šlo o běžné studijní obory. Později se Georgiova matka uplatnila ve svém oboru na pozici v přímé výrobě, jeho otec pak získal práci u bezpečnostní policie. Manželé měli spolu dvě děti, Georgie a jeho mladší sestru. Rodina žila v menším městě nacházejícím se v krásné podhorské oblasti v Plovdivské oblasti v Bulharsku. Z dětství Georgi nejraději vzpomíná na rodinné výlety do přírody a časté výstupy na místní hory. Dále pak také na čas strávený v širším rodinném kruhu a blízký vztah s prarodiči.

Ve škole sám sebe hodnotí jako výborného studenta, z všech předmětů ho pak nejvíce bavila historie. Jako střední školu si vybral obdobu obchodních akademií známých z Česka, tedy obecně zaměřenou střední školu s důrazem na ekonomiku, kde studoval obor Management cestovního ruchu. Vzhledem ke silnému vztahu k pravoslavné víře po střední škole nastoupil na teologický seminář, tedy teologickou vzdělávací instituci zaměřenou především na přípravu budoucích kněží. Zde však vydržel pouze jeden rok, vzhledem k tomu, že většinu spolužáků považoval za podivíny a začal mít obavy, aby se sám nezměnil. S teologickým vzděláním to však stále ještě nevzdal a přihlásil se na Plovdivskou Univerzitu na obor Pravoslavná teologie, kde opět dokončil pouze první ročník. Důvodem, pro ukončení studia bylo to, že neschvaloval systém na univerzitě, svrchovanost profesorů a také nutnost za vše v průběhu stále platit. Od ukončení střední školy také při studiu pracoval, a to na pozici obchodního zástupce.

Často se zabýval myšlenkami o tom, že neviděl v životě v Bulharsku další perspektivu. Jeho strýc žil dlouhodobě v Praze, při jedné z návštěv pak svému synovci nabídl, aby jel s ním, a zkusil život v Česku. Vzhledem k tomu, že obě země byli již tou dobou v Evropské unii, nebylo třeba vyřizování žádných zvláštních dokumentů ani pobytového oprávnění. Georgi se rozhodl strýčkovu nabídku přijmout, dal výpověď v práci a když se jeho strýc vracel zpět domů do Prahy, přidal se k němu a odcestoval do Česka.

Po příjezdu bydlel Georgi u strýčka, který mu pomohl sehnat práci v oblasti služeb pro cizince v centru Prahy. Většinu času trávil ve společnosti Bulharů a neměl nijak silnou potřebu se integrovat do společnosti. I když si uvědomoval, že pokud chce v zemi žít, je třeba se naučit jazyk, prostředí, ve kterém trávil většinu času ho k tomu nijak nemotivovalo. Necítil také potřebu vyřídit si pobytové oprávnění, jelikož jako občan Evropské unie legálně nemusel.

Volný čas nejčastěji trávil ve společnosti strýce a dalších přátel z Bulharské komunity. Po krátké době také začal navštěvovat pravoslavný kostel v Praze, kde se seznámil s novými lidmi nejen z řad cizinců, ale také Čechů. Postupně se tak rozšiřovaly jeho sociální sítě v Česku o další známé a pomalu se vymaňoval z uzavřené bubliny národnostní komunity. Zde se také seznámil s českou dívkou, která se po určité době stala jeho přítelkyní.

Právě intenzivní kontakt s dívkou z Česka ho přiměl více komunikovat v češtině a zdokonalovat se v ní. Vzhledem k tomu, že respondentovým rodným jazykem je bulharština, která je stejně jako čeština jazykem slovanským, nebylo pro něj učení se českému jazyku nijak zvlášť obtížné. Svou roli hrálo jistě také to, že kromě bulharštiny ovládal respondent také ruštinu, srbštinu a církevní slovanštinu. Kombinace znalosti více slovanských jazyků tak při učení jistě pomohla. Kromě samotné konverzace v češtině, která je dobrá pro rozmluvení se na samém začátku pak respondentovi pomohlo především analytické rozebírání jazyka a zkoumání pravidel pravopisu, které mu pomohlo se správným skloňováním. V současnosti vnímá, že je třeba intenzivní kontakt a užívání jazyka, aby došlo k zafixování znalostí. Pokud se z nějakého důvodu ocitne delší dobu mimo kontakt s českým prostředím, při návratu vnímá čas nutný pro adaptaci a možnost užívat jazyk opět na úrovni, na kterou byl zvyklý. V oblasti socio-kulturních rozdílů nevnímá žádné zásadní rozpory oproti bulharskému prostředí.

Po nějaké době vztahu se Georgi rozhodl odstěhovat od strýčka, se kterým doposud bydlel formou spolubydlení a najít si vlastní pronájem, kde by mohl žít s přítelkyní. Již při hledání bydlení se setkal s diskriminací ze strany realitních makléřů. V jednom případě se dokonce dostal do situace, kdy realitní makléř v průběhu prohlídky, kdy byl čistou náhodou přítomen majitel bytu tohoto v přítomnosti respondenta přesvědčoval, že svěřit byt do pronájmu cizincům, je na podobné úrovni jako cikánům, výsledkem bude vybydlený byt a nezaplacené nájemné. I přes tento rasistický komentář však Georgi kontaktoval majitele přímo a domluvil se s ním na podmínkách pronájmu. Majitel byl naštěstí rozumný člověk, nezatížený předsudky a s pronájmem cizincům neměl žádný problém, pokud mu při osobním jednání přišli jako slušní a seriózní lidé. S trochou štěstí na majitele bytu tedy sehnal bydlení poměrně rychle.

Začal se také poohlížet po nové práci a rozesílat své životopisy v odpovědi na různé inzeráty. Vzhledem k velmi nízkému počtu odpovědí v porovnání s počtem rozeslaných CV se domnívá, že jeho životopisy byly často vyselektovány již v prvním kole na základě cizokrajně znějícího jména. Na pohovorech, kam byl přizván se pak nejednou setkal s diskriminujícím

přístupem personalistů, nekorektními otázkami nebo minimálně skrytou xenofobií a předsudky vůči cizincům. Po několika měsících hledání nového zaměstnání se uplatnil u firmy zabývající se obchody na burze. Zde pracoval v kolektivu českých zaměstnanců a ač byl primárně přijat ke komunikaci s klienty z řad cizinců, pravidelně byl v kontaktu také s českými klienty. Právě tlak českého pracovního prostředí a nutnost komunikace se zákazníky v češtině měla velký vliv na rychlé zlepšování se v češtině. Hlavním motivačním faktorem přitom bylo, že část Georgiovi mzdy vycházela z výsledků práce s klienty, schopnost komunikace v češtině tedy přímo ovlivňovala jeho měsíční výplatu, a to už je velmi silný motivační faktor.

V tomto zaměstnání vydržel dlouhou dobu, kvůli vysoké psychické zátěži a nutnosti práce přesčas a v době osobního volna se však rozhodl skončit a hledat práci v jiném oboru. V současnosti pracuje ve stavebnictví. Vzhledem k tomu, že se v tomto oboru neseťkal s diskriminací kvůli svému původu a jde o práci méně náročnou na psychiku, rozhodl se v oboru dále vyvíjet. Přihlásil se k dálkovému nástavbovému studiu v oboru Elektrikář, ke kterému byl přijat a kam nastoupí se začátkem příštího školního roku, což bude jeho první zkušenost s českou vzdělávací institucí.

Po několika letech pobytu na území na základě občanství jiného členského státu Evropské Unie se rozhodl zažádat o přechodný pobyt, který bez jakýchkoliv problémů či prodlevy získal. Nyní je tomu již pět let, a proto zažádal o trvalý pobyt, rozhodnutí v této žádosti však v době konání rozhovoru nebylo ještě známo. Do budoucna zvažuje i žádost o české státní občanství, tím si však v tuto chvíli ještě není a říká: *„Já ho vlastně k ničemu nepotřebuju, ale proč vlastně né?“*

V současnosti žije stále s přítelkyní, která ho na začátku rozmluvila česky a očekávají spolu první dítě. Původ přítelkyně má pravděpodobně velký vliv na život v domácnosti. Hlavním komunikačním jazykem je totiž čeština. Kuchyně připravovaná doma je kombinací světových kuchyní, více než jídla typicky bulharská lze však nalézt česká jídla. Při vyhledávání informací na internetu volí Georgi jazyk v závislosti na tom, co potřebuje najít, uvádí však: *„vlastně ani nevím, kdy jsem naposledy něco vyhledával v bulharštině. Ono to moc nedává smysl, většinou hledám věci, které jsou nějak spojené s každodenním životem tady, takže to logicky hledám první v češtině.“* Při dotazu na jazyk sledování filmů a televize se zamyslel a překvapeně si uvědomil, že už vlastně rovnou při výběru filmu hledá český dabing, nebo alespoň české titulky.

Při dotazu na víru odpovídá, že je pravoslavným křesťanem. Navštěvuje pravoslavný kostel při svátcích a kdykoliv mu to čas dovolí. I přesto, že pravoslavná církev se neustále rozvíjí a sílí, Georgi stále vnímá oblasti, ve kterých je možné zlepšení. Především jmenuje odlišné církevní prostředí od Bulharska a obecně balkánských zemí. Ze své rodné země je zvyklý na tradici byzantského zpěvu a dodržování nového církevního kalendáře. V Česku však v rámci pravoslavné církve tvoří majoritní většinu věřící z Ruska a Ukrajiny, což zásadně ovlivňuje církevní prostředí. Napříč pravoslavnými chrámy v Česku je nejrozšířenější užívání starého církevního kalendáře a také jiný druh zpěvu. Mezi duchovními lze zaznamenat neustále rostoucí počty kněží původem z Ukrajiny, což má vliv na jazyk užívaný v rámci bohoslužby i v kostele obecně. V neposlední řadě také kultura oblékání a úpravy kléru je jiná, než na co je Georgi zvyklý, upřesňuje „*v Bulharsku mají kněží dlouhý plnovous, někdy až na břicho. Také chodí v kněžském oblečení i mimo kostel a někteří ho užívají jako jediné oblečení i v každodenním životě, to je v Česku spíše vzácnost. Tady se kněz po službě převlékne a z kostela odchází v civilu, kdybych nevěděl, že je kněz, tak to často ani nepoznám.*“ V neposlední řadě pak zmiňuje nedostatek pravoslavných kostelů a klášterů, jako duchovního centra pravoslaví.

Sociální sítě v České republice, v nichž se Georgi pohybuje zahrnují nejčastěji osoby bulharského původu a také cizince dalších národností. Z Georgiovi rodiny nyní žije v Praze kromě jeho strýčka také jeho otec, který přišel z rodiny jako poslední. V Bulharsku pak zůstala respondentova maminka, mladší sestra, prarodiče a širší rodina. S rodinou je v pravidelném kontaktu telefonicky, videohovory a zprávami přes komunikační aplikace v telefonu. Do rodné země se participant vrací obvykle jednou ročně, nyní však nebyl navštívit příbuzné již druhým rokem, a to především kvůli Coronavirovým opatřením.

V Česku se Georgi necítí být plnoprávným spoluobčanem. Vnímá diskriminaci a xenofobii se strany Čechů, říká: „*nesmíme si nic nalhávat, my jsme tady ty poslední cikáni a všichni s námi podle toho budou jednat*“. S diskriminací se setkal prakticky ve všech oblastech každodenního života – při hledání zaměstnání, hledání bydlení, v kontaktu s českými úřady i zdravotnickými zařízeními. Zdůrazňuje přitom, že je zcela zřejmé, že se jedná o jiný přístup kvůli cizímu původu. Vzhledem k tomu, že je europoidních rysů, cizí původ není na první pohled zřejmý, změnu v jednání obvykle zaznamená, jakmile promluví a druhá strana zaznamená v řeči přízvuk, v tu chvíli se najednou chování druhých lidí mění, stává se odtažitější a chladnější a cokoli je najednou problém.

Velmi špatné zkušenosti má s jednáním českých úřadů. První absurdní situaci zažil, když si jako dlouhodobý rezident v Česku šel zažádat o český řidičský průkaz. Zde musel doložit kromě samotné žádosti také pracovní smlouvu, nájemní smlouvu, výpis o platbách zdravotního pojištění, výpis plateb za pražskou MHD, výpisy o platbách mobilnímu operátorovi, výpis o platbách internetu a kabelové televize a také potvrzení o placení elektřiny k nájemnímu bytu, navíc také prohlášení přítelkyně o partnerském vztahu a mnoho dalšího. To vše pouze proto, aby mu byl vydán řidičský průkaz. Nutnost doložení všech těchto dokumentů paní na městském úřadě zdůvodňovala nutností doložit faktické bydliště v zemi a k tomu jsou prý všechny tyto dokumenty třeba. Další podobně absurdní situaci zažil respondent poměrně nedávno, když šel s přítelkyní na matriku učinit prohlášení o otcovství k dosud nenarozenému dítěti. Zde nebyl brán zřetel na formu, ve které je uvedeno Georgiovo příjmení ve všech jeho osobních dokladech, včetně řidičského průkazu vydaného Českou republikou, ale pouze na soudní překlad rodného listu, kde je dle norem pro tlumočnický jméno v lehce odlišné podobě. Dítěti tedy bude po narození zapsáno příjmení v této změněné formě a rodiče budou muset dodatečně žádat o změnu příjmení, aby se psaná forma příjmení dítěte shodovala s otcovou.

Dobré zkušenosti má naopak s jednáním s Odborem azylové a migrační politiky a také s cizineckou policií, kde se vždy setkal se vstřícným a nápomocným přístupem. Ač vždy přišel neobjednan v hodinách určených pouze pro objednané klienty, nikdy se nesešel s odmítnutím. Pochopitelně, musel chvíli počkat, obvykle však nešlo o nijak dlouhou dobu. Vždy si na něj zaměstnanci našli čas a jeho žádost nejen přijali, ale ještě před odevzdáním zkontrolovali a případně poradili co opravit nebo doplnit, aby mohla být žádost schválena napoprvé a nebylo třeba odkladů kvůli doplňování chybějících údajů.

Se zdravotnickým personálem má Georgi pozitivní i negativní zkušenost. Na úrovni ambulantního lékařství jsou jeho zkušenosti povětšinou pozitivní. Jednou se setkal s pochybným přístupem u dentisty, kdy lékař vyžadoval platbu za úkon hrazený ze zdravotního pojištění, při zpětné konfrontaci a zjištění, že Georgi si uvědomuje svá práva jako pacienta se lékař snažil situaci omluvit jako nedorozumění a platbu již nevyžadoval. Při potřebě pohotovostní lékařské služby v jedné z pražských nemocnic se setkal s bagatelizováním problémů, kvůli kterým přišel a nedostatečnou péčí. Se stejným problémem byl o několik dní ve stejné nemocnici, akutně hospitalizován a ihned po přijetí operován. Lékař, jenž jeho zdravotní problémy zlehčoval byl prý na vizitě velmi překvapen, že Georgie opět vidí.

Obecně vnímá v české společnosti xenofobii i diskriminaci vůči cizincům. Zároveň si však uvědomuje, že mnoho cizinců je důvodem k takovému chování ze strany majoritní společnosti. Sám zastává názor, že když chce cizinec v zemi žít, měl by se naučit místní jazyk, kulturu a přizpůsobit se. V případě, že chce cizinec v nové zemi dál mluvit svým rodným jazykem, stýkat se jen s lidmi stejné národnosti, pracovat v rámci etnické ekonomiky, ignorovat tradice a kulturu nové země a prosazovat své vlastní, pak nechápe důvod, proč se takový člověk nevrátí zpět do rodné země, kde by byl bez pochyby ve známém prostředí šťastnější.

Domnívá se, že pro nově příchozí cizince je v Česku dostatečná podpora, úspěch integračního procesu však nezávisí jen na nabídce služeb, ale také ochotě cizinců integrovat se. V době, kdy do země přijel nebyla k dispozici taková míra podpory jako dnes, ale česky se naučil a ve společnosti se zorientoval i sám, protože si uvědomoval, že je to třeba, když chce v Česku žít. Nyní nově mohou cizinci pocházející ze zemí EU využívat služeb regionálních Center na podporu integrace cizinců, kterých využil například kvůli právnímu poradenství v otázce příjmení budoucího dítěte a neshodách s místní matrikou.

S Centrem nyní spolupracuje na pozici externího tlumočnicka a interkulturního pracovníka pro Bulhary a ze své práce zmiňuje následující postřeh: *„Když se ti lidé nechtějí integrovat, je jedno, co jim stát nabízí. Kontaktovali jsme Bulhary, nabízeli jim socio-kulturní kurzy, kurzy češtiny, to všechno zadarmo. Nabídli jsme jim, že jim přivezeme přihlášky do kurzů až domů. Jediné, co měli udělat bylo podepsat přihlášku a pak se přes počítač přihlásit na lekci češtiny a poslouchat. Myslíte, že chtěli? Bylo jim to úplně jedno. Když nemají zájem, je jedno co jim nabídnete, nic to nezmění.“*

I přesto, že se v Česku opakovaně setkává s diskriminací a nerovným přístupem, svou budoucnost zde nevzdává. Má stabilní bydlení v trvalém pronájmu u majitele bytu, který nemá předsudky vůči cizincům. V nové práci se cítí sebevědomě a neustále se rozvíjí. Je přijat ke studiu a už se těší na začátek školního roku. Jeho žádost o trvalý pobyt je nyní v řízení, nic však nenasvědčuje tomu, že by neměla být schválena. Do budoucna navíc zvažuje žádost o české státní občanství. S přítelkyní brzy očekávají prvního potomka, na kterého se oba moc těší. Dítěti plánují zajistit dvojí občanství a vychovávat ho bilingválně. I přes mnohé překážky, se kterými se zde setkal tedy vidí svou budoucnost v Česku a nepřestává pracovat na zdokonalování se v českém jazyce i své profesní kvalifikaci.

2.2.7. Kazuistika 7 – Alexandra

Alexandře je 26 let a pochází z hlavního města Ruska, Moskvy. Oba její rodiče dosáhly vyššího vzdělání, maminka ukončila studium obdobou z našich krajín známé vyšší odborné školy, otec má univerzitní vzdělání. Rodiče uzavřeli sňatek již v 18 letech a další cestu životem již absolvovali společně, mají spolu dvě děti, Alexandru a její mladší sestru. Otec respondentky se po studiu věnoval podnikání, které mu umožňovalo dostatečně finančně zajistit rodinu, a tak nebylo nutné, aby Alexandřina matka pracovala, zůstala doma, aby pečovala o domácnost a dcery. Na dětství strávené v Rusku participantka vzpomíná v dobrém, měla ráda školu, ve volném čase se učila hře na violu a velmi ráda vzpomíná i na čas strávený v rodinném kruhu a s matkou, který si v dětství vytvořila s matkou, která díky tomu, že zůstala v domácnosti měla s oběma dcerami velmi úzký vztah.

V Moskvě rodina žila do Alexandřiných 9 let. V té době byla v Rusku silná tendence k emigraci, a tak se i rodiče participantky rozhodli zkusit štěstí v zahraničí. Jako cílovou destinaci zvolili Izrael, kde rodina žila následujících 5 let. Adaptace na nové prostředí byla pro Alexandru zprvu velmi složitá. Vzpomíná, že ničemu nerozuměla, jazyk byl naprosto odlišný v mluvené i psané podobě, vše bylo cizí a pro devítileté dítě svým způsobem strašidelné. Obě dívky nastoupily do veřejných vzdělávacích institucí. Především zařazení se do nové školy bylo pro Alexandru obtížné, byla spíše tiché a neprůbojně dítě. V nové škole na ní všichni učitelé i spolužáci mluvili hebrejsky a jako nováček se rychle stala oblíbeným terčem šikany. Zpětně však oceňuje, že se jí nedostalo nijak zvláštního zacházení a ohledů ze strany učitelů, jelikož to byl velmi silný motivační faktor k integraci. Během několika měsíců se naučila mluvit hebrejsky dostatečně dobře, aby byla schopná v jazyce komunikovat i vnímat výuku.

Po pěti letech pobytu v Izraeli se Alexandřiny rodiče rozhodli pro návrat zpět do Moskvy. Pro obě jejich dcery to byla šokující zpráva, se kterou se nechtěli ztotožnit. Obě si tou dobou na prostředí Izraele již zvykly a nechtěly se do Ruska vracet. Po návratu do rodné země se jim pak i dále stýskalo po Izraeli a rodičům často hrozili, že si koupí letenky, a vrátí se zpět samy. Při pokusu o nástup do ruské školy měla Alexandra opět problémy. Bylo pro ni složité, ztotožnit se s kulturou na škole i odlišným systémem vzdělávání, než na který byla posledních pět let zvyklá. Vzhledem k pobytu v Izraeli se také setkala s nepřijetím ze strany nových spolužáků, pro které byla „ta židovka“. Ve škole vydržela jen několik dní, poté rodiče zařídili přestup na židovskou školu v Moskvě, kde pokračovala ve studiu dál ve známém prostředí.

Již před ukončením středoškolského vzdělání měla Alexandra jasno v tom, že chce ve vzdělání pokračovat. Vzhledem k tomu, že se domnívá, že v Rusku by se jí nedostalo dostatečně kvalitního univerzitního vzdělání, začala vyhledávat možnosti studia v zahraničí. Zaujala jí možnost studia v Česku, zejména proto, že po absolvování kurzu českého jazyka a složení jazykové zkoušky je zde možnost studia pro cizince na veřejných vysokých školách zdarma. V České republice navíc rodina byla na dovolené, a tak pro ni české prostředí již nebylo zcela neznámé. Již v posledním ročníku střední školy se proto participantka přihlásila na kurzy češtiny v Rusku, aby se lépe připravila. Začala si také zajišťovat dokumenty, které potřebovala pro schválení pobytového oprávnění, kterými bylo například potvrzení o přijetí ke studiu, potvrzení o zajištění ubytování a další.

Po příletu do Česka nevnímala Alexandra nijak zásadní překvapení nebo problémy v adaptaci. Svou roli dle respondentky hrála jistě také zkušenost s dřívějším mezinárodním stěhováním. V Česku navíc strávila v nedávné době dvoutýdenní dovolenou s rodinou, a tak pro ni nebylo prostředí nijak zvlášť překvapující. Uvědomovala si však, že tentokrát již nejde o výlet nebo dovolenou, ale je třeba se v prostředí rychle zorientovat a naučit se jazyk na co nejlepší úrovni, aby byla více samostatná a v novém prostředí nabyla potřebné sebevědomí.

Dle respondentky má na začátky v nové zemi vliv také očekávání před příjezdem, říká: *„Asi proto, že očekávala jsem něco horšího, protože v Izraeli byla jako šikana ve škole, takže byla jsem připravená na to, že se to nebude líbit, že jsem Ruska a lidi budou aplikovat politiku, i když jsem přijela studovat. Takže byla jsem připravená, že to nebude lehké. A taky moji rodiče mě vždycky učili, musíš respektovat tradice země, ve které žiješ. A prostě byla jsem otevřená komunikovat a přizpůsobit se. Možná proto, že čekala jsem to horší, tak bylo to lehčí nakonec.“*

První rok v zemi strávila studiem českého jazyka na Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy v kurzu určeném na přípravu ke studiu na české vysoké škole. Žila tou dobou v Mariánských lázních a ubytovaná byla na studentské koleji. Kurz vnímá jako velmi užitečný při integraci do nového prostředí, jelikož zvládnutí jazyka vnímá jako klíčové pro možné začlenění do společnosti. Již kurzy češtiny, které absolvovala v Rusku považuje za dobrý začátek, intenzitou a náročností se však ani zdaleka nevyrovnali tomuto přípravnému kurzu od UJOP UK. V průběhu kurzu se také seznámila s novými lidmi z různých zemí světa, kteří stejně jako ona přišli do Česka studovat. Kromě českého jazyka se v průběhu kurzu seznámila také se základy české kultury a informacemi o socio-kulturním prostředí.

Po ukončení kurzu češtiny a úspěšném složení jazykové zkoušky na úrovni B2, která je nutná pro přijetí ke studiu na vysoké škole nastoupila ke studiu. První obor, který studovala byl zdravotnický zaměřen, jelikož si dlouhou dobu přála být zdravotní sestrou. V průběhu studia si však uvědomila, že to nebyla správná volba a profese zdravotní sestry pro ni není tou pravou, rozhodla se proto změnit obor studia. Po důkladné úvaze se přihlásila ke studiu na Vysokou školu ekonomickou v Praze, kde studuje doposud. Na konci tohoto akademického roku úspěšně absolvovala bakalářské studium a od října příštího roku nastupuje na navazující inženýrské studium, na které se již velmi těší.

V průběhu studia našla mezi spolužáky svého nynějšího přítele, který stejně jako ona pochází z Ruska. Společně si našli nájemní byt, ve kterém žijí dodnes. Hledání bydlení bylo pro mladý pár složité a dlouho nemohli sehnat byt, jelikož se setkávali s nedůvěrou ze strany majitelů. Respondentka se však domnívá, že důvodem nebyl ani tak její cizí původ, jak fakt, že jsou s přítelem oba studenti. Domnívá se, že majitelé bytů měli jednoduše strach z toho, že mladý pár nebude mít dostatek financí na to, aby zvládl dlouhodobě platit nájem.

Alexandra při studiu také po celou dobu pracovala. Jejím prvním zaměstnáním byla obsluha v jedné z pražských restaurací, kde pracovala jako servírka. Respondentka říká, že měla velké štěstí, jelikož to byla první práce, o kterou se v Česku ucházela a ihned jí získala. Za celou dobu, co zde byla zaměstnána se nesešla s žádnou diskriminací ani jiným přístupem pro svůj původ. Z počátku se obávala chování zákazníků restaurace, ani z jejich strany však nikdy nedošlo ani k náznaku xenofobie.

Nyní když dokončila bakalářské studium, našla si novou práci ve vystudovaném oboru. Přiznává, že hledání kvalifikované práce bylo znatelně složitější. Nejčastější překážkou, na kterou narážela bylo, že již v inzerátu bylo jasně specifikováno, že firma hledá na danou pozici pouze rodilé mluvčí. Ač začala pracovní místo hledat v dostatečném předstihu před dokončením bakalářského studia, trvalo dlouhou dobu, než práci sehnala. I přes velké množství rozeslaných e-mailů byla pozvána jen na málo pohovorů, toto však opět nepřičítá svému původu, předpokládá, že v prvním kole výběru bylo jednoduše dostatek lepších kandidátů na danou pozici, kteří byli na pohovor pozváni. Práci získala až nedávno a sice na pozici HR v jedné nadnárodní společnosti působící v Česku. Pracuje v příjemném kolektivu složeném z Čechů i cizinců a v nové práci se jí líbí. Nejvíce oceňuje, že jeden z kolegů, který je rodilý Čech, jí neustále opravuje chyby v češtině, což jí dává možnost na sobě každý den pracovat.

Stejně jako kolektiv, ve kterém Alexandra pracuje, i spektrum jejích přátel je bohaté. Má přátele zde přátele původem z Ruska i dalších cizích zemí, ale i z řad Čechů. O několik let později, než participantka přijela do Česka také její mladší sestra, za což je Alexandra opravdu ráda. Říká: *„protože bydlím spolu s přítelem, takže měla jsem nějaký pocit rodiny i předtím, ale určitě je to jiné, když sestra přijela. Je to určitě změna, teďka my můžeme o víkendu se vidět spolu a je to hezký“*. Oba rodiče žijí i nadále v Moskvě s tím, že jsou s dcerami v častém kontaktu především přes komunikační aplikace jako WhatsApp. Před Coronavirem se také vzájemně navštěvovali minimálně jednou za půl roku, nyní však již více než rok a půl Alexandra v Rusku nebyla a není si jistá, kdy se tam výhledově dostane. Po rodičích se jí stýská a ráda by je viděla, v aktuální epidemiologické situaci, s přihlédnutím k bezpečnostním opatřením nutným při mezinárodní cestě a také s ohledem na fakt, že Alexandra právě začíná v nové práci neplánuje cestu za rodiči v dohledné době.

Domácí život je do velké míry ovlivněn faktem, že jak Alexandra, tak její přítel jsou oba z Ruska. Jazykem užívaným doma je tedy pochopitelně ruština, stejně tak u společně sledovaných filmů převládá ruský jazyk. Při vyhledávání na integritu volí respondentka většinou ruštinu nebo angličtinu, češtinu jen naprosto výjimečně. V kuchyni Alexandra nepreferuje jednu národnostní kuchyni, má oblíbená jídla původem z různých koutů světa. Z české kuchyně jí nejvíce chutná svíčková s knedlíky říká: *„Já se přiznám, chutnají mi knedlíky, svíčková, ale nikdy jsem sama nevařila knedlíky, spíš jenom tak v restauracích“*.

Ohledně spirituality Alexandra sama sebe vnímá jako věřícího člověka. Ze světových náboženství inklinuje nejvíce k judaismu a židovství, stejně jako zbytek její rodiny. Přiznává, že na ní měl silný vliv pobyt v Izraeli a vyrůstání pod vlivem silně religiózní židovské školy. Rodina dodržuje některé z velkých židovských svátků, ale spíše kvůli tradici než samotnému religióznímu významu jednotlivých svátků. Participantka osobně víru nijak aktivně nepraktikuje. V každodenním životě nevnímá nenaplněnost ve spirituální oblasti, pokud by však měla potřebu, má informace o tom, kde jsou v Praze synagogy a židovská komunita, doposud však neměla nutkání ani jedno z toho vyhledat. Doposud také aktivně ovládá hebrejštinu, které se naučila při pobytu v Izraeli a dále v ní studovala na židovské škole v Rusku. V Česku nevidí příliš prostor pro využití hebrejštiny, má však k jazyku osobní vztah a udržuje ho ve své paměti i životě především z nostalgických důvodů.

Při dotazu na zkušenosti s českými oficiálními institucemi, policií, vzdělávacími institucemi či zdravotnickými zařízeními si nevybavuje žádnou špatnou zkušenost. Nikde se nesetkala s diskriminací nebo špatným přístupem. O Čechách jako národu Alexandra říká: *„Podle mě Češi, pro mě osobně, jako národ je v pohodě, protože mám ráda lidi, který prostě na rovinu můžou něco říct. Mám jenom pocit, že trošku víc stěžují než ostatní lidi. Například když s kolegy jdeme na oběd tak prostě určitě bude někdo, komu vadí slunce a jindy zase jiný kdo stěžuje si, že je zima.“* O přístupu Čechů k cizincům říká, že v případech, kdy jsou ze strany majoritní společnosti nějaké nepatrné narážky ohledně cizinců, bývá to oprávněné a chápe to. V některých případech jde prý o špatný názor na cizince nebo konkrétní národnost na základě historické zkušenosti národa, nebo negativní osobní zkušenosti. Sama respondentka se s podobnými narážkami osobně nesetkala, je si však vědoma toho, že se podobný jev v české společnosti vyskytuje a počítá s tím, že se může situace kdykoli dotknout i jí osobně.

K výše zmíněným informacím Alexandra doplňuje, že mnoho z mých otázek je zaměřeno na subjektivní vnímání každého jednotlivce, které souvisí s osobností člověka, jeho výchovou i světonázorem. Říká: *„Rodiče mě vždycky učili, respektovat tradice země, ve které žiješ. Já žádný stížnosti nemám, a vůbec, mám takový postoj, že nikdo nemusí mě mít rád. Takže je to v pohodě. A když něco nejde, tak neprovázím to tím, že jsem Ruska, nebo tak. Protože mám pocit, že některý lidi mají tendenci ze svých neúspěchy obviňovat to, že prostě cizinci a tak, a já to tak nemyslím. Člověk musí vzít odpovědnost za svoje úspěchy a neúspěchy, a ne stále jen hledat důvody proč není to jeho chyba, že neuspěl.“*

Nad otázkami na to, kde je její domov a jaká je její národnost se směje. Jako svůj domov vnímá Rusko, Izrael i Česko, ve všech třech zemích se cítí býti doma když tam přijede. I v případě, že by se v budoucnu rozhodla pro stěhování do jiné země, všechny tři země budou mít již na vždy místo v jejím srdci. V otázce národnosti se směje a odpovídá: *„v Izraeli jsem Ruska, v Rusku jsem židovka a tady nevím, asi ruská židovka“.*

V současnosti žije ve stabilním vztahu s přítelem, v Česku má novou práci a v září na právě ukončené bakalářské studium navazuje inženýrským studijním programem. V tuto chvíli neplánuje stěhování mimo Českou republiku, je na počátku slibně se rozvíjejícího života a v zemi se jí líbí. Samotný rozhovor ukončuje slovy: *„asi bych ještě řekla, že mám ráda Česko, mám ráda lidi, se kterými žiju tady a líbí se mi tady.“*

2.2.8. Kazuistika 8 – Juliette¹²¹

Juliette je 27 let a je původem z Bordeaux, proslulé vinařské oblasti na jihozápadě Francie. Zatímco otec respondentky pochází ze severu Francie, matka se narodila na jihu, setkali se pak při studiu v Toulouse, kde se matka participantky věnovala studiu zubního lékařství a její otec připravoval na kariéru pilota. Po studiích se přestěhovali do Bordeaux, vzali se a měli společně dvě děti, respondentku a jejího staršího bratra.

Z dětství Juliette ráda vzpomíná především na čas strávený výhradně s matkou. Vzhledem k profesi mezinárodního pilota byl otec často mimo domov, z toho důvodu se matka rozhodla zůstat v domácnosti a plně se věnovat péči o děti. K matce má Juliette blízko nejen díky tomu, že byla v dětství hlavní pečující osobou, ale také proto, že preferovala liberálnější výchovné styly. Když bylo participantce 10 let, její rodiče se rozvedli a obě děti byly od té doby ve střídavé péči, kdy jeden týden trávili s matkou a další s otcem.

Svou povahu Juliette hodnotí jako extrovertní, komunikativní a kontaktní. Vždy měla ráda dobrodružství, výlety, poznávání nových míst a lidí a obecně život plný akce. První cestu do zahraničí podnikla spolu s otcem a bratrem ve 13 letech do Londýna, čímž započala nová etapa v jejím životě plná cestování a touze poznávat nová místa.

Vzhledem k odlišnému vzdělávacímu systému ve Francii, kdy studenti končí střední školu o rok dříve, než je v Česku běžné. A také faktu, že Juliette je velmi bystrá a nadaná dívka, a její studijní výsledky umožnili v průběhu studia postoupit do vyšších ročníků, končila střední školu v 16 letech. V 17 letech pak nastoupila na univerzitu technického zaměření, na kterou následně navázala inženýrským studiem. Již v průběhu studia se ráda setkávala se zahraničními studenty, kteří byli ve Francii na stáži nebo výměnném programu.

Součástí Juliettina inženýrského studia byl povinný čas strávený v zahraničí v rámci programu Erasmus, stáže nebo dobrovolnických aktivit. Vzhledem k tomu, že měla tou dobou přítele, plánovali odjet na zahraniční stáž společně do Kanady, zatímco Juliettin přítel získal pobytové oprávnění, její vízum bylo zamítnuto a musela proto hledat náhradní řešení. Vzhledem k tomu, že již neměla čas na proces žádosti a schvalování víza, hledala možnosti stáže v zemích Evropské unie, kam mohla bez problému vycestovat. Sehnala stáž v Itálii, přičemž náplň práce mělo být přizpůsobování vnitřních prostor budov osobám s handicapem.

¹²¹ Rozhovor probíhal v angličtině, veškeré použité citace jsou co nejbližší možným překladem

Po příjezdu na místo však zjistila, že šlo podvod a její náplň práce by ve skutečnosti byla jiná, stále v oboru, avšak na naprosto odlišném projektu. Po překonání počátečního šoku začala Juliette zvažovat své aktuální možnosti. Myšlenka na práci pro danou společnost po podvodu na samém začátku spolupráce nekorespondovala s jejím vnitřním přesvědčením, pro dokončení studia však stále potřebovala stáž v zahraničí. Rozhodla se proto kontaktovat přátelé a spolužáky po celé Evropě a požádat o pomoc s nalezením náhradní stáže, kterou nakonec našla na ČVUT v Praze. Vyšla se proto do České republiky a své první dojmy popisuje takto: *„Přiletěla jsem do Prahy naprosto nepřipravená. Nevěděla jsem nic, dokonce ani jaká se zde užívá měna nebo jazyk. Přiletěla jsem, dle instrukcí jsem nasedla na autobus směr Strahovské koleje a vystoupila před Strahovským stadionem, takže úplně první věc, kterou jsem v Česku viděla, byl stadion Strahov. Představte si ten kontrast, odpoledne si vychutnávám zmrzlinu před katedrálou v Miláně a v 11 večer stojím před Strahovským stadionem a přemýšlím, kde jsem se to ocitla“*

I přes počáteční rozpaky byla ze své stáže nakonec nadšená. I když přímá náplň stáže neodpovídala jejím původním představám, alespoň se nejednalo o práci na základě podvodné smlouvy. Při svém pobytu na Strahovských kolejích se seznámila se spoustou zajímavých lidí a našla si přátelé jak mezi cizinci, tak mezi českými studenty. Právě díky novým českým přátelům měla možnost důkladně poznat Českou republiku, a zamilovat se do ní. Brali jí na výlety např. do Kutné Hory, Českého Švýcarska a další zajímavá místa po celé republice a seznamovali jí s prostředím z pohledu místních obyvatel. Po skončení stáže se Juliette vrátila zpět do Francie, aby pokračovala ve studiu o tomto období říká: *„Velká část mého srdce zůstala v Česku, po návratu do Francie se mi často stýskalo. Říkala jsem si, že kdybych měla možnost se do Česka ještě vrátit, hrozně moc ráda bych to udělala.“*

Následoval zimní semestr na univerzitě v běžném režimu, do konce studia však Juliette čekala ještě jedna zahraniční stáž, kterou musela absolvovat a stále nemohla dostat z hlavy myšlenky na návrat do Česka. Při vyhledávání další stáže proto tentokrát cílila přímo na Českou republiku. Byla ohromena, když jí přišla pozitivní odpověď z velké mezinárodní společnosti působící v Česku, kde jí byla stáž schválena. Pro Juliette to bylo překvapení především proto že neovládala český jazyk a neměla ve společnosti žádné konexe, které by pomohli její životopis mezi ostatními zdůraznit, přijetí k absolvování stáže tedy brala jako velkou poctu. Při práci pro tuto společnost se seznámila s mnoha novými zajímavými lidmi, a ještě více se

upevnil její vztah k místnímu prostředí i lidu. Setkala se s otevřeným, přátelským a přijímajícím přístupem a ochotou všech kolegů pomoci. Když na konci stáže dostala nabídku, aby zůstala a pro firmu pracovala, rozhodla se však odmítnout, jelikož měla ve Francii ještě nedokončené studium, přítele, rodinu a předpokládala svou budoucnost tam. Vrátila se tedy zpět do rodné země a dokončila započaté studium. Následovalo studium na další univerzitě, kde se Juliette zaměřila na bioelektroniku. V rámci studia jí opět čekala pracovní stáž v zahraničí, kdy se opět rozhodla pro Českou republiku a prožila další krásné chvíle v naší zemi.

Po návratu zpět do Francie dokončila studium a rozhodla se usadit. Říká: *„Byla jsem zpátky a říkala jsem si – Ok, jsi zpátky a teď už konec zábavy, v Česku sis to užila, prožila jsi tam krásné chvíle, máš spoustu vzpomínek, ale teď je čas se usadit. S přítelem jsme spolu už čtyři roky a je třeba začít žít vážný život, najít si společné bydlení, práci a žít tak jak mě otec vychoval a jak to očekává společnost“*. Juliettin přítel získal práci svých snů, a společně se odstěhovali do místa kde firma sídlila. Také participantka zde získala práci, nebyla sice úplně podle jejích představ, ale byla to dobrá práce se slušným výdělkem. I přes stabilní život však stále necítila naplnění, a uvědomoval si to i její přítel, společně proto zvažovali, jaké jsou možnosti do budoucna. Rozhodnutí že se Juliette odstěhuje do Česka do určité míry podpořil i fakt, že Francie je velká země, a díky tomu jsou lidé zvyklí že i když žijí v jedné zemi, může být vzdálenost opravdu velká. Při porovnání vzdáleností a dojezdového času tedy zjistili, že let z Prahy do Francie může být paradoxně rychlejší než cesta vlakem z jednoho konce Francie na druhý. Stejně to vnímala i Juliettina rodina, která jí podpořila v cestě za jejím snem.

Důvody pro odchod z Francie měla Juliette celkem tři, přičemž dva z nich souviseli s pracovním prostředím a poslední se společenskou atmosférou. Zaprvé jí nevyhovoval běžný denní rytmus všedních dní ve Francii, kdy pracovní doba začíná později a jsou velmi dlouhé pauzy na oběd, následkem čehož se konec pracovní doby posouvá až do pozdních večerních hodin. Výsledkem je pak to, že v průběhu týdne není možné po práci zařídit téměř nic, někdy ani nakoupit potraviny a veškeré tyto povinnosti se odsouvají na víkend. Velkou část víkendu tedy člověk stráví zařizováním těchto věcí a není již prostor pro žádný osobní čas nebo dokonce výlety. Režim známý z našich krajín vyhovoval Juliette mnohem více především proto, že si veškeré povinnosti zařídila ve všední den po práci a víkend jí zbýval pro výlety a další aktivity. Toto uspořádání času jí poskytuje pocit naplněného a aktivně stráveného života.

Dalším z důvodů byly zaměstnanecké unie fungující ve Francii, kdy zaměstnavatel nesmí dát členům unie výpověď bez ohledu na okolnosti, což má za následek to, že v každé firmě je několik takových zaměstnanců, kteří nepokrytě nedělají vůbec nic. Toto chování je toxické pro pracovní prostředí a podporuje negativní atmosféru na pracovišti. Vedlejším následkem tohoto jevu je pak fakt, že práci, kterou tito zaměstnanci neodvedou, musí napracovat jejich kolegové. Výsledkem je pak pracovní přetížení s výrazně negativním vlivem na psychické i fyzické zdraví lidí. Juliette zmiňuje několik přátel, kteří se již kolem 26 let věku setkali se syndromem vyhoření, následkem čehož byli dlouhé měsíce v pracovní neschopnosti. Vzhledem k legislativnímu zakotvení tohoto jevu však není úniku a je k vidění prakticky ve všech firmách napříč Francií, jediná možnost, jak se mu vyhnout je odchod ze země.

Posledním jmenovaným důvodem je aktuální společenská atmosféra v oblasti přístupu k ženám. Toto dle respondentky může souviset se silnými migračními vlnami a vysokým počtem imigrantů v zemi, nebo prostou genderovou nevyvážeností. Ve Francii se dle Juliette ženy potýkají s naprosto netaktním, nevyhýbavým a urážlivým chováním ze strany mužů, kterému není úniku. V naprosto běžných situacích jako je návštěva kavárny s matkou či prostá chůze po ulici se setkávala s pískáním, komentováním vzhledu, neohrabaným flirtováním, nevhodnými nabídkami a naprosto nepřijatelnými harašícími komentáři. V kontrastu k tomu Juliette zmiňuje, že za poslední čtyři roky setkala s pouze jednou. Fakt, že v Česku se žena může cítit bezpečně a vybrat si oblečení které se jí líbí beze strachu z nevhodných komentářů ze strany mužů vnímá jako velmi významný pro klidný život a zdravé ženské sebevědomí.

Především kvůli těmto důvodům Juliette cítila stále větší rozpor mezi svým hodnotovým žebříčkem a životem ve Francii, a rozhodla se odstěhovat na trvalo do Česka. Jako občanka Evropské Unie k tomu nepotřebovala žádné zvláštní pobytové povolení. Z počátku také neměla informace o tom, že se má v určité době nahlásit na cizinecké policii, což zjistila naprostou náhodou, když hledala jinou informaci na webových stránkách českého Ministerstva vnitra. Neměla také povědomí o tom, že si může zažádat o přechodný pobyt, což jí v Česku otevře další možnosti. Prvních několik let po příjezdu zde tedy pobývala pouze na základě občanství v jiném státu EU a o přechodný pobyt zažádala až přibližně po čtyřech letech na území.

První práci na plný úvazek, kterou v Česku Juliette získala byla u firmy zabývající se výrobou rehabilitačních přístrojů a pomůcek, kde pracovala jeden rok. Po zhruba roce v zemi byla kontaktována nadnárodní firmou, u které vykonala svou druhou stáž s informací, že shání

inženýry, s její prací při stáži byli velmi spokojeni a nabídli jí pracovní místo. Juliette je do dnes ohromena tím, že na ní společnost i po několika letech nejen nezapomněla, ale sami jí opět kontaktovali. Pracovní nabídku s radostí přijala a ve firmě pracuje doposud.

Od začátku se Juliette zaměřila na učení českého jazyka. V učení se cizím jazykům měla zálibu již dříve, češtinu však hodnotí jako zcela za hranicí všeho, čemu se doposud učila. Z počátku se učila chaoticky a vesměs jen opakovala slova a fráze, které často slyšela, proto není překvapením, že první fráze, kterou si oslovila byla „příští zastávka je ...“ V práci si pak osvojila systém, kdy s sebou nosila notýsek, do kterého si zapsala důležité fráze a požádala i kolegy, aby jí zapsali slova, která si myslí, že by jí mohla být k užítku. Výsledkem byla škála rozmanitých slov a výrazů napříč obory, kolegové si totiž mnohdy udělali legraci a zapsali Juliette k naučení slova a fráze jako „řeřicha“ nebo „tři sta třicet tři stříbrných stříkaček“. Zpětně však i tyto vtípky hodnotí jako přínosné, jelikož se tímto způsobem naučila slova, se kterými by se jinak možná do dnes nesetkala. Do jazykového kurzu se pak přihlásila až po nějaké době pobytu na území, kdy propojila doposud nabitě znalosti a zdokonalila se v syntaxi, skloňování a časování. Dnes hodnotí svou úroveň přibližně na úrovni B2, přičemž před několika měsíci dosáhla výrazného pokroku, když si uvědomila, že v některých situacích již v češtině nejen mluví, ale také přemýšlí, což jí samotnou mile překvapilo.

Při učení českého jazyka hrála významnou roli komunikace s rodilými Čechy. Juliette využila každé dostupné možnosti, aby si češtinu procvičila, pokoušela se tedy komunikovat česky v obchodech, restauracích a na dalších veřejných místech. Při učení jí pomohli také Češi z řad jejích kolegů a přátel. O české povaze si myslí, že většina Čechů nejsou peciválové a rádi tráví čas venku, potkává také mnoho zručných lidí, kteří jsou schopni zvládnout spoustu manuálních věcí sami, což považuje za obdivuhodné. Domnívá se také, že Češi jsou většinouvě spolehliví a když něco slíbí, obvykle to dodrží. Ohledně charakteru říká: *„často slychám, že Češi jsou chladní a nepřístupní, já to tak ale nevnímám. Myslím, že se jen před světem uzavírají do takové vlastní ulity, jakmile je blíže poznáte a oni vás, když ta ulita praskne a pustí vás k sobě, pak jsou otevření, vřelí a často s nimi navázete velmi pevná přátelství“* Při dotazu na přátele, které v Česku Juliette má se směje a odpovídá, že většina z nich jsou právě Češi. S rodinou v zahraničí je pak stále v kontaktu přes telefon a vzájemně se navštěvují.

V době stáží byla Juliette pokaždé ubytována na Strahovských kolejích, vzhledem k tomu, že stáže byly součástí jejího studia a vzhledem k nižší finanční náročnosti tohoto typu

ubytování. Nyní, když se do Česka přestěhovala na trvalo, bydlela až doposud v nájemném bytě. Vzhledem k tomu, že svou budoucnost v Česku myslí opravdu vážně však v současnosti zařizuje koupi vlastního bytu.

Juliettin každodenní domácí život odpovídá v literatuře popisovanému globálnímu životnímu stylu, kdy se v životě jednotlivce snoubí vlivy více kultur. Hudbu a televizi preferuje v rodném jazyce. Při vyhledávání informací dává přednost angličtině, především proto, že poskytuje mnohem více zdrojů. V jídle stále tíhne k francouzské kuchyni, ne však k vysokým gastronomickým počinům a specialitám, ale jídlům běžným ve francouzských domácnostech. Jazyk volený při komunikaci se snaží přizpůsobit možnostem komunikačního partnera. Nejpřirozenějším komunikačním jazykem je pro Juliette v současnosti angličtina, využívá jí dokonce tak často, že při komunikaci v rodné řeči někdy tápe, jak dané slovo říci ve francouzštině. Při komunikaci v češtině se však již cítí sebevědoměji, je schopná se dorozumět i ve složitých situacích a odborných tématech například při komunikaci s lékařem nebo zařizování koupě nemovitosti. Právě když organizovala koupě bytu se setkala s informací ohledně pobytových oprávnění pro občany Evropské unie a rozhodla se zažádat si o přechodný pobyt.

V této souvislosti zmiňuje své zkušenosti se Službou cizinecké policie a infolinkou OAMP. Její první setkání s cizineckou policií proběhlo v roce 2017, kdy se jako nově příchozí cizinka přišla registrovat. Při vstupu do prostor pro ni bylo velkým překvapením, že všichni cizinci jsou zde s doprovodem a ona jediná je sama. Důvod pochopila záhy, když přišla na řadu, zeptala se policisty, zda mluví anglicky, a dostalo se jí pouhé strohé odpovědi „ne“. Po překonání počátečního šoku, že zaměstnanci cizinecké policie neovládají cizí jazyk však společně vyřešili důvodu Juliettiny návštěvy, byla však třeba alespoň základní zkušenost z češtiny na straně cizinky, trpělivost a snaha porozumět na straně policisty.

Další vtipnou historku má participantka z prvního telefonátu na infolinku OAMP, říká: *„Zavolala jsem na to číslo a ozval se automat, který vyzíval ke zmáčknutí čísla jedna pro konverzaci v angličtině. To bylo zprvu milé překvapení, než se na druhé straně ozvalo: „Dobrý den, co pro Vás mohu udělat?“, když jsem se slečny zeptala, zda mluví anglicky odpověděla nějak jako že: „noo, jako joo, můžeme to zkusit ...“. Tato reakce mě naprosto odzbrojila, dobrých 20 vteřin jsem se nemohla přestat smát, slečna na druhé straně telefonu z toho byla zmatená a říkala, že mi nerozumí. Samozřejmě že mi nemohla rozumět, smála jsem se tam jako blázen, ale to prostě jinak nešlo“.* Ani jednu z těchto zkušeností však participantka nevnímá

jako negativní, spíše jako vtipné historky a dodává: „Dnes už to vnímám jako takové specifické kouzlo České republiky, myslíte si, že se domluvíte anglicky? Tak to přeji hodně štěstí. Co je ale jisté je, že si u toho užijete spoustu legrace, pokud dokážete brát věci s nadhledem“

Kromě zkušeností s cizineckou policií byla Juliette v jednom případě nucena vyhledat pomoc městské policie. Zde se opět setkala s neschopností komunikace v angličtině ze strany policistů. Vzhledem k tomu, že se však jednalo o komplexnější problém než nahlášení příjezdu na cizinecké policii, musela tentokrát využít pomoci přátel k tlumočení. Následně byla také vyzvána městským úřadem, aby se dostavila a vzhledem k povaze věci podala svědectví o dané události. Při kontaktování úřadu a dotazu na komunikaci v angličtině se jí dostalo odpovědi: „tady madam, je český úřad, v České republice a v Česku pořád ještě mluvíme česky!“ bylo tedy opět nutné využít asistence přátel pro tlumočení při komunikaci.

Ohledně zdravotní péče v Česku má Juliette smíšené pocity. V první řadě upozorňuje na velký problém sehnat lékaře, který je schopen vést péči a kompetentně komunikovat v angličtině. Opakovaně se setkala s doporučením na lékaře, který mluví anglicky, při kontaktu však zjistila, že jeho úroveň angličtiny je sice dostatečná pro běžnou konverzaci, ne však pro odbornou komunikaci v oblasti působení. V případě zdravotních sester pak respondentka hodnotí aktuální situaci jako ještě horší. Se záchranou službou ani péčí v českých nemocnicích nemá participantka osobní zkušenost.

Obecně se v České republice osobně nesetkává s diskriminací, nebo odlišným přístupem kvůli svému původu, dodává však, že měla možná prostě jen štěstí, že se jí to většinou vyhnulo. Vnímá rozdílný přístup mezi generacemi, přičemž mladší lidé bývají k cizincům otevřenější. Zaznamenala také, že postoj Čechů k cizincům je do značné míry ovlivněn jejich osobní schopností komunikovat v cizích jazycích. Češi s lepšími jazykovými kompetencemi bývají dle Juliettiny zkušenosti vstřícnější a otevřenější, což může být dáno také tím, že díky možnosti komunikace u nich není taková míra strachu z neznámého. Především starší generace mívají problém s přijetím všeho cizího. Často se například setkává s nepochopením faktu, že její příjmení nemá koncovku – ová. Setkala se také s problémem při komunikaci kvůli problémům s užíváním vykání. Obzvláště osoby starší, které vykání v komunikaci automaticky očekávají se opakovaně cítili dotčené tykáním ze strany mladé cizinky, a to i poté, co se za to omluvila a vysvětlila, že její aktuální jazykové kompetence bohužel neumožňují formálnější komunikaci.

Ohledně xenofobie říká, že je v Česku podprahově cítit. Během svého pobytu zaznamenala zvláštní období, zhruba dva měsíce před volbami roku 2017, kdy v české společnosti zcela citelně zaznamenávala projevy xenofobie a rasismu. Domnívá se, že šlo o reakci společnosti na vypjatou předvolební situaci a také probíhající migrační krizi. Tou dobou se osobně opakovaně dostala do velmi rasistických interakcí. Vzpomíná: *„Byl konec léta a já byla tou dobou dost opálená. Lidé mě zastavovali na ulici a ptali se, zda jsem cizinka, jestli jsem Arabka, jestli jsem z jihu a podobně. Vždy mě napadlo, odkud z jihu? Z jihu totiž pocházím, z jihu Francie, ale myslím, že na to se ten člověk neptal. Nebo jsem se byla koupat a lidé co zrovna přicházeli se mě ptali, jestli je voda dobrá, odpověděla jsem, že nerozumím, že jsem cizinka a oni hned odpovídali, že nenávidí imigranty a tak podobně. Bylo to opravdu zvláštní období, ale myslím, že to opravdu souviselo s tím předvolebním napětím. Mnoho stran tenkrát v předvolebních kampaních cílilo na boj proti imigrační krizi a podobná témata. Hned po volbách to všechno utichlo, vrátilo se do normálu a podobné situace se již neopakovali.“*

Na otázku, kde se cítí být doma Juliette odpovídá že zde, v České republice. Při dotazu na národnost, se zamýšlí a vysvětluje: *„Dříve bych určitě řekla, že moje národnost je Evropská, tak jsem to vnímala. Něco se ale změnilo po teroristických útocích v roce 2015 se ve Francii zvedla ohromná vlna solidarity a sounáležitosti, tou dobou jsem byla ve Francii a v těžkých časech mé rodné země jsem tuto společenskou atmosféru velmi silně vnímala. Později, když jsem byla v roce 2016 v Česku, se ve Francii odehrál další teroristický útok v Nice, a najednou jsem se tady cítila velmi osamoceně. Lidé žili dál své životy, a to co se stalo ve Francii tak silně neprožívali. To byl ten moment, kdy jsem si opravdu uvědomila, že se cítím jako Francouzka a jsem na svou národnost i svou zemi opravdu hrdá.“*

V současnosti Juliette stále pracuje u mezinárodní firmy, u které vykonala svou druhou stáž. Nově má v Česku schválený přechodný pobyt a začíná objevovat, jaké další možnosti se jí spolu s tím otevírají. V této oblasti lituje, že o možnosti zažádat o pobytové oprávnění nevěděla již dříve, touto dobou by se totiž již blížila termínu, kdy by mohla žádat o pobyt trvalý. Místo toho jí však čeká dalších pět let čekání, než bude moci o trvalý pobyt zažádat (pozn. v případě, že nesplní zákonné podmínky pro zmírnění této podmínky např. sňatkem s českým státním občanem). Právě také zajišťuje koupi svého prvního bytu a po vyřízení všech formalit se stane hrdou majitelkou nemovitosti v ČR. Svou budoucnost rozhodně vidí i nadále zde, v České republice, kde se cítí být doma.

2.2.9. Kazuistika 9 – Aliyah¹²²

Aliyah je 43 letá žena, afroamerického etnika narozená v New Yorku. V ranném dětství byla vychovávána čtyřmi dospělými, vzhledem k tomu, že její prarodiče hráli v rodinném životě významnou roli. Z toho důvodu trávila významnou část dětství také na předměstí New Yorku, kde žili její prarodiče. Navštěvovala školu, která by v Česku byla pravděpodobně nazvána jako alternativní, velká část výuky se odehrávala mimo budovu školy, a žáci nabývali velkou část vědomostí zkoumáním a pozorováním daných jevů a přírody v přirozeném prostředí. Na své dětství velmi ráda vzpomíná.

V průběhu dospívání se okruh pečujících osob zužoval, a nakonec vyrůstala jen s jedním z rodičů, přičemž zdůrazňuje, že se o sebe musela většinu dne starat sama. Pro odchod z USA a život v jiné zemi se rozhodla v 23 letech, kdy se odstěhovala do Spojeného království. Další zemí, ve které žila pak byla Francie. Pro doposud poslední změnu se rozhodla, když byla těhotná. Při hledání nového domova se rozhodovala především podle toho, jak daná země přistupuje k rodinné politice a je celkově přátelská k rodinnému životu a dětem. Na základě těchto parametrů se rozhodla pro Českou republiku, kde žije již šestým rokem.

Do země přicestovala na základě povolení k dlouhodobému pobytu, které má doposud. Tou dobou byla v sedmém měsíci těhotenství. Jako první se zaměřila na získání certifikátu, aby mohla vyučovat angličtinu. Podařilo se jí sehnat bydlení ve sdíleném bytě, kde měla pronajatý jeden pokoj. Toto bydlení pro ni bylo velmi výhodné vzhledem k tomu, že se nacházelo zhruba jednu minutu docházkové vzdálenosti od školy, ve které se připravovala na získání certifikátu.

Z prvních dojmů po příjezdu do Prahy zmiňuje, že bylo poměrně snadné se v místě zorientovat. Například městská hromadná doprava je v Praze velmi dobře organizovaná, jsou k dispozici texty v angličtině a směrovky. V porovnání s dopravou v New Yorku, Londýně nebo Paříži, kde respondentka dříve žila je prý orientace v Praze poměrně snadná i pro nově příchozí. Několikrát využila možnosti poradit se s cizinci, žijícími v Česku delší dobu a organizacemi zaměřenými na pomoc cizincům. Na začátku pobytu si tedy zajistila ubytování ve sdíleném bytě a sjednala komerční zdravotní pojištění. Celý tento proces hodnotí jako hladký, bez zásadních problémů. Právě toto poměrně snadné zajištění veškerých formalit na začátku pobytu jí ujistilo v tom, že Česká republika byla dobrou volbou.

¹²² Rozhovor probíhal v angličtině, veškeré použité citace jsou co nejblíží možným překladem

V novém prostředí se musela z počátku zorientovat také v ekonomické oblasti, zejména pak v rodinném finančním managementu. Zmiňuje, že po skončení období nezbytných počátečních výdajů bylo třeba si začít všimnout cen běžných věcí a pravidelných výdajů a stanovit si rozpočet. Dobře promyslet, kolik je minimální částka nutná k pokrytí měsíčních výdajů a samozřejmě myslet také na neočekávané události. Odlišným kulturním aspektem oproti tomu, na co byla Aliyah doposud zvyklá byl fakt, že není třeba každému nechávat dýško. Doposud byla zvyklá, dávat dýško téměř za každou vykonanou službu.

Dalším rozdílem v socio-kulturní oblasti, kterého si participantka všimla při kontaktu s Čechy velmi brzy bylo odlišné vnímání času a dochvilnost typická na české straně. Zatímco v Americe, když je schůzka domluvená na 7:00, je naprosto v pořádku, když se jedna ze stran opozdí o 15 minut, v Česku je toto neakceptovatelné. Naopak si všimla, že Češi mají tendenci se na jednání a schůzky dostavit s předstihem. Vysvětluje na příkladu našeho interview: „*Například my jsme byly domluvené na 7 hodin, a já se opozdila o pár minut, ale vy jste byla připravená již v 6:45 kdy mi přišla zpráva s potvrzením schůzky a dalšími informacemi*“. Dodává, že na toto odlišné vnímání času je poměrně obtížné si zvyknout a přizpůsobit se mu.

Po krátké době, kterou věnovala adaptaci na nové prostředí se rozhodla více se v zemi usadit. Získala certifikát, který jí opravňoval k výuce angličtiny, což je činnost, které se věnuje většinu času, který v Česku strávila. Kromě toho vyzkoušela také práci pro mezinárodní personální agenturu. Po narození dcery pracovala v jedné z pražských školek, jelikož jí tato práce umožňovala brát s sebou dceru, které tou dobou bylo okolo 6 měsíců, do práce. Následně se věnovala výuce obchodní angličtiny. Poté nějakou dobu pracovala pro americkou ambasádu v Praze, načež se opět vrátila k práci učitelky angličtiny.

Po získání certifikátu se také odstěhovala ze sdíleného bydlení, přičemž první měsíc strávila v bytě pronajatém přes Airbnb. Následující měsíc pak strávila v jiném bytě v Praze, zprostředkovaným též společností, přičemž v průběhu pobytu zde se s majitelkou bytu domluvila na dlouhodobějším pronájmu, kde s dcerou zůstala následující dva roky. Následně však přišla bytová krize a Aliyah byla nucená si hledat bydlení jinde. Situace byla tou dobou natolik složitá, že musela opět využít možnosti sdíleného bydlení, a to spolu s tou dobou tříletou dcerkou. Ani toto řešení však neposkytovalo matce s dcerou stabilní útočiště, ale pouze nouzové řešení. Během jednoho roku se takto s dcerou musela pětkrát přestěhovat.

Celý proces hledání bydlení v Česku popisuje jako velice složitý, přičemž se mnohokrát setkala s diskriminací a rasismem. Popisuje: *„Opakovaně se stávalo, že byt byl volný k pronájmu až do té doby, kdy jsem dorazila na místo. Jakmile mě majitel bytu viděl, najednou měl pro mě špatnou zprávu, že zrovna před deseti minutami jiný zájemce potvrdil pronájem a byt již není k dispozici. Bylo to těžké, došlo to až tak daleko, že než jsem se na prohlídku vydala, ověřovala jsem si, zda je byt ještě volný. Víte, na tohle já prostě neměla čas, mám malé dítě a čas na každou prohlídku jsem musela složitě hledat. I tak se stalo, že jsem vystoupila z auta a pozdravila majitele a najednou přišel s tím, že byt už není volný. Ptala jsem se ho, jak je to možné, vždyť jsem mu volala před patnácti minutami a potvrzoval, že byt je ještě volný a prohlídka platí. Vždy následovala stejná výmluva, že těsně před tím, než jsem přijela volal jiný zájemce. Neměli ani tolik slušnosti, aby mi do očí řekli, že dají přednost jinému zájemci a řekli to upřímně. Celé hledání bytu bylo velmi únavné, a to nejen fyzicky, ale i psychicky. Svou roli v tom určitě hraje i fakt, že nikde není dovolání, není kam si v těchto případech stěžovat.“*

Negativní zkušenost s diskriminací, xenofobií a rasismem má Aliyah také v českém zdravotnictví. Využívá střídavě komerčního zdravotního pojištění a veřejného zdravotního pojištění v závislosti na aktuálním zaměstnání. Ve chvílích, kdy je zaměstnána u zaměstnavatele se sídlem na území České republiky, je účastníkem veřejného pojištění, v době, kdy tomu tak není si platí komerční zdravotní pojištění u VZP. Pojištění skrz zaměstnavatele se však nevztahuje na dceru respondentky, pro kterou má od narození sjednané komerční pojištění taktéž u VZP. Tento typ pojištění hodnotí jako pro dítě naprosto nedostatečný, neboť nepokrývá ani kompletní povinné očkování, ale pouze jeho část.

S ambulantní zdravotní péčí má participantka velmi dobrou zkušenost. Sama je registrována u praktické lékařky, která má mezi pacienty mnoho cizinců a nemá problém s komunikací v angličtině. Jako nevýhodu vnímá, že tato lékařka je velmi vytížená, sama je však zvyklá vyhledávat lékařskou péči až v případě opravdu vážného zhoršení zdravotního stavu a vždy se jí dostalo dostatečné péče. Zpětně také hodnotí jako velmi dobrou péči, které se jí dostalo v průběhu těhotenství a porodu. Měla také štěstí na pediatřičku, u které je registrovaná dcera, která nejen schopná komunikace v angličtině na velmi dobré úrovni. Chválí také skvělý přístup lékařky k dětem, pro které návštěva u pediatra není stresující ani traumatizující a dcera díky tomu netrpí strachem z bílých plášťů i přes mnohé negativní zkušenosti jinde.

Podstatně jinou zkušenost má však respondentka s pohotovostní službou v nemocnicích. Sama prý měla štěstí, podstatně horší zkušenost však má, když byla nucena jet na pohotovost s dcerou. Vypráví: *„Nebyl jediný případ, kdy bych musela s dcerou na pohotovost a nebyla tam vydírána tím, že zdravotníci zavolají policii a sociální služby. Většinou se tyto situace odehrály na Motole, jednou ve Všeobecné fakultní nemocnici. Většinou je to však první věc, ke které zdravotníci přikročí, dokonce tím vyhrožují ještě dříve, než dceru vůbec vyšetří. Nevím odkud tohle pochází, ale je to důvod, proč jedu s dcerou na pohotovost vždy až ve chvíli nejvyšší nouze.“*

Zmiňuje také komunikační bariéru, se kterou se na pohotovosti často potýkala, následkem čehož docházelo ke komunikačnímu šumu ve významných záležitostech. Jednou jí například byla sdělena informace, že má jít s dcerou na kontrolu za 6 týdnů. Ač se to respondentce zdálo jako velmi dlouhá doba, informace ze strany lékaře nijak nezpochybňovala. V průběhu této doby se zdravotní stav dcery významně zhoršil. Jakmile se děvčátku začala zvedat teplota, zavolala proto respondentka záchrannou službu, aby se s dcerou rychle dostala na pohotovost. Lékaři na pohotovosti byli velmi překvapení stavem dítěte a okamžitě matku obvinili z nedbalosti v péči. Argumentovali tím, že měla jít s dítětem na kontrolu 6 dní po prvním ošetření, což neudělala, jelikož jí bylo sděleno, že na kontrolu má jít až za 6 týdnů.

Samotná zkušenost s využitím rychlé záchranné služby, kterou Aliyah využila na cestu do nemocnice byla velmi znepokojující. Participantka popisuje situaci takto: *„Jen jsem se zeptala, jestli mi paní v záchrance může pomoci s kočárkem. Nevím, jestli mi rozuměla, ale držela mou dceru zamčenou uvnitř záchranky a nechtěla mi jí vydat. Musela jsem znova volat a dispečerke situaci vysvětlit. Ta se se záchrannými spojila, a ti jí tvrdili, že jsem nahoře v bytě a nereagují na zvonek. Tak mi paní volala zpět, co se děje a já jí říkala, že v bytě nejsem, že stojím přímo vedle záchranky, dokonce mohla slyšet motor auta. Bylo to velmi stresující, drželi tam moji dceru a nechtěli mi jí dát. Byla jsem tak vyděšená, že jsem už varovala, že pokud mě k mně okamžitě nepustí k mému dítěti, zavolám na ně policii. Až pak mě tam pustili a vzali nás do nemocnice. Na pohotovosti pak ta paní ze záchranky všem česky vykládala, jak jsem nezvladatelná a agresivní a povídali si tam o mě. Neuměla jsem tou dobou tak dobře česky, ale tomuto jsem rozuměla.“* Kombinace těchto negativních zkušeností s rychlou záchrannou službou a pohotovostní službou v nemocnicích mají za následek, že Aliyah vyhledává tuto pomoc až v opravdu krajních případech. Všechny ostatní záležitosti se snaží řešit s registrujícím lékařem.

S xenofobií se setkala také v kostele, který navštěvuje. Aliyah je pravoslavnou křesťankou a navštěvuje jeden z pražských kostelů. V Pravoslaví je typické, že svaté přijímání probíhá formou podobojí, tedy chléb smíšený s vínem v kalichu, ze kterého věřící postupně přijímají. Setkala se s tím, že osoba stojící ve frontě za ní, když si uvědomila, za kým stojí, přešla do jiné fronty. Toto však participantka vypráví se smíchem a s nadhledem komentuje rétorickou otázkou: „*Kde jinde, než právě v kostele máme my hříšníci být?*“

Své zkušenosti s rasismem a xenofobií pak uzavírá informací o tom, že prvním českým slovem, které si osvojila bylo „černoch“. Z počátku nevěděla jeho význam a domnívala se, že jde o časté a běžně používané slovo. Říká o tom: „*Člověk by řekl, že první slova, která se nově přichozí cizinec naučí budou například – dobrý den, ale ne, mé první slovo bylo černoch. Ptala jsem se lidí, co to znamená? Co označuje slovo černoch? Najednou byli všichni v rozpacích a odváděli řeč jinam. Musela jsem si to zjistit sama. Asi tolik, k otázce, zda jsem se v Česku setkala s rasismem. Ano setkala, mnohokrát, na všech různých místech.*“

V procesu učení češtiny pak jako nejvýznamnější překážku vnímá neochotu Čechů komunikovat. Toto však nepřipisuje ani tolik postoji Čechů vůči cizincům či rasismu, ale typické uzavřenosti, které si u českého národa všimla. Připisuje to historické zkušenosti lidu a faktu, že země procházela různými podobami nadvlády a okupace ze strany ostatních národů, přičemž tato typická uzavřenost byla formou sebeochrany a vlastně jedinou možností udržení autonomie, jazyka a kultury. Dodává však: „*Ted' už jsme ale v roce 2021, už by bylo na čase se světu trochu otevřít*“. Všimá si také toho, že Češi obecně nejsou příliš komunikativní národ, popisuje například svůj údiv nad tím, když viděla babičku odpovídat vnučce jen velmi krátce a stroze. S tím se nikde dříve neseťkala, zde se jí to však jeví jako běžné, že ani blízcí lidé toho spolu příliš nenamluví. Vnímá to jako zásadní komplikaci pro cizince při snaze osvojit si český jazyk. Jde o pátý světový jazyk, který se Aliyah pokouší naučit, přičemž tento proces učení vnímá jako nejsložitější právě kvůli omezeným možnostem trénování v praxi.

Krátce po příjezdu do země se Aliyah rozhodla, že v zemi zůstane alespoň následující dva roky. V tuto chvíli zde žije a vychovává dceru již šestým rokem. Aktuálně má i s dcerou stabilní bydlení, věnuje se výuce anglického jazyka. Volný čas věnuje především své dceři, která v září poprvé nastoupí do české školky, kam se moc těší. Při dotazu na plány do budoucna odpovídá, že si v tuto chvíli ještě není zcela jistá, zda zůstane s dcerou v Česku, nebo zkusí život v některé z dalších zemí, pro tuto chvíli však zůstávají.

2.3. Interpretace a analýza dat

Výzkumu se zúčastnilo celkem devět osob, z toho bylo pět mužů a čtyři ženy. Každý z participantů pocházel z jiné země, přičemž zastoupeny byly tyto národnosti – tuniská, makedonská, bulharská, ruská, kazachstánská, polská, francouzská, kanadská a americká (USA). Z těchto států je šest řazeno mezi třetí země a tři jsou členy Evropské unie. Z tohoto úhlu pohledu hodnotím výzkum jako vyvážený v oblasti genderové i oblasti původu jednotlivých respondentů.

Diverzitu lze nalézt i v dalších oblastech života respondentů před příjezdem do Česka například v otázce rodinného zázemí pochází 4 participantů z rodin úplných, zbývající pak z rodin neúplných ve všech případech následkem rozvodu rodičů v průběhu dětství respondentů. V otázce prostředí pochází tři z účastníků výzkumu z hlavního města své rodné země, další dvě participantky z velkého města hodného zvláštní zřetele, zbývající čtyři pak z méně významných měst, žádný z participantů se nenarodil ve vesnické či odlehlé oblasti. Diverzitu lze zaznamenat také u vzdělání jednotlivých participantů, přičemž pět participantů dosáhlo univerzitního vzdělání, z toho dva jej absolvovali na české vysoké škole. Jedna z respondentek dokončila pomaturitní studium, které je obdobou vyšších odborných škol v Česku a tři participantů ukončili vzdělání na středoškolské úrovni.

Jednou z prvních zkoumaných oblastí byl důvod k emigraci. Nejčastějším důvodem pro odchod z rodné země byla touha poznat svět a život v jiných zemích, tuto odpověď uvedli Alexi, Thomas, Krystyna, Juliette a Aliyah, přičemž tři z nich dlouhodobě pobývali před příchodem do Česka ještě v jiném státě. Zatímco pro Alexie, Krystynu a Juliette se Česká republika stala srdcovou záležitostí a plánují zde zůstat, Thomas vidí svou budoucnost v mezinárodním životě a dalším cestováním, Aliyah ještě není v této otázce zcela rozhodnutá. Velmi zajímavým důvodem byla přímá touha po změně socio-kulturního prostředí, se kterým nebyli v souladu ve své rodné zemi Ivan a Juliette. Kvůli lepší životní perspektivě přicestoval do naší země Georgi, který ve své rodné zemi neviděl dostatek příležitostí k rozvoji ani nadějnou budoucnost. Obdobně, avšak s důrazem na vzdělání pak situaci viděli také Alexandra a Ivan, jejichž primárním účelem pobytu bylo vysokoškolské studium v Česku, po jehož ukončení se rozhodli v zemi usadit. Poslední z respondentů, Mohamed, pak přicestoval kvůli lásce k české ženě, se kterou se oženil a přicestoval za účelem sloučení rodiny.

Pobytové oprávnění na základě, kterého na začátku přicestovali do země bylo u většiny občanů třetích zemí dlouhodobý pobyt s tím, že se lišil účel tohoto pobytu. Tímto účelem bylo bylo ve dvou případech studium, ve třech případech zaměstnání a v jednom případě šlo o rodinný účel. Dva z účastníků výzkumu, Alexi a Ivan pobývali v Česku ještě před podáním žádosti o dlouhodobý pobyt na základě dlouhodobého víza na 90 dní. Alexi se tak rozhodl z toho důvodu, že si chtěl nechat čas na rozmyšlenou, zda je pro něho osobně Česká republika správnou volbou. V Ivanově případě byl důvodem problém s akreditací na straně školy, na které v Praze studoval, a tudíž faktická nemožnost ihned zažádat přímo o dlouhodobý pobyt. V případě státních příslušníků jiných států Evropské unie byly odpovědi poměrně homogenní. Všichni přicestovali do země bez jakéhokoliv předem schváleného pobytového oprávnění, a ještě dlouhou dobu po příjezdu neměli tušení, že o něco takového mohou zažádat. Všichni respondenti ze zemí EU zažádali o přechodný pobyt až po několika letech pobytu na území, přičemž v tuto chvíli má jeden z nich již trvalý pobyt, další má v řízení žádost o trvalý pobyt a poslední má nyní čerstvě schválený přechodný pobyt.

Z prvních dojmů po příjezdu do Česka většina respondentů zmiňuje nadšení z historických památek a všudypřítomné historie. Také krásy české přírody a možnosti výletů na zajímavá místa byly často zmiňovány mezi odpověďmi. Alexi pak oceňoval také dostupnost obchodů a veřejné dopravy. Aliyah se také zastavila u tématu veřejné dopravy a sice snadné orientaci pražské MHD pro nově příchozí cizince. Ivan zase vyzdvihl klid a dodržování zákonů, nepsaných pravidel i pravidel slušného chování, což mu v Makedonii chybělo.

Nejtěžší chvíle při adaptaci na České prostředí zažívala většina respondentů na začátku, kdy se seznamovala s odlišnostmi v socio-kulturním prostředí, místními zvyklostmi a odlišnostmi v této oblasti. Obecně lze říci, že participanti, kteří měli již předchozí zkušenost s životem v jiné zemi tento proces hodnotí jako snazší. Se zajímavým problémem se setkal Georgi, který na začátku svého pobytu využil pomoc příbuzných a přátel z řad cizinecké komunity, následně se pak potýkal s problémem v integraci do české společnosti pod vlivem cizinecké komunity a problémem vymanit se z ní. Všichni respondenti pak zmiňují typickou uzavřenost Čechů a nutnost získání si důvěry před navázáním bližšího kontaktu, což adaptaci na nové prostředí a integraci jistě nepomáhá. Aliyah a Mohamed pak vnímali jako významný problém nepřijetí majoritní společností a neochotu Čechů k jakékoliv komunikaci, což fakticky znemožňuje úplné vymanění se z vlivů cizineckých komunit.

Všichni respondenti pak zmiňovali problémy při učení se českému jazyku. Při učení jazyka všichni respondenti, kteří absolvovali jakýkoliv typ jazykového kurzu vnímali tuto zkušenost jako velmi pozitivní a prospěšnou. Dva z respondentů prošli přímo přípravným kurzem od Ústavu jazykové a odborné přípravy UK, přičemž tuto zkušenost oba hodnotí velmi kladně a doporučili by absolvování tohoto kurzu všem nově příchozím. Participantky Juliette a Aliyah, pro které je primárním komunikačním jazykem angličtina popisují problém s komunikací v jiném než českém jazyce. Podobnou zkušenost však neměli Thomas ani Mohamed, pro které je též angličtina hlavním komunikačním jazykem a vždy se setkali se snahou porozumět i komunikovat na straně Čechů, zaznamenali sice nižší jazykové kompetence v této oblasti, oceňují však snahu.

Další zkoumanou oblastí bylo první ubytování po příjezdu do země. V této oblasti měli výhodu ti respondenti, kteří měli v zemi před příjezdem rodinné příslušníky, Alexi bydlel u tety, Georgi u strýce, a Mohamed v bytě své manželky. Ivan, Alexandra a Juliette, kteří přijeli za účelem studia či stáže byli ubytováni na studentské koleji. Thomas si s rodinou pronajal byt na okraji Prahy. Aliyah bydlela nějakou dobu po příjezdu ve sdíleném ubytování a Krystyna využila možnosti zprostředkování ubytování agenturou práce, která jí zaměstnávala. Po určité době pobytu dosáhli všichni participanti zlepšení v oblasti bydlení. Většina respondentů nyní žije v nájemních bytech v dlouhodobém pronájmu. Ivan a Krystyna získali hypoteční úvěr a spolu s partnery si pořídili nemovitost v osobním vlastnictví.

V oblasti prvního zaměstnání byla mezi respondenty vyváženost mezi nekvalifikovanými a kvalifikovanými pozicemi. Práci na nekvalifikované pozici sehnali Alexandra, Mohamed a Georgi v oblasti služeb, Alexi ve stavebnictví a Krystyna přes agenturu práce ve fabrice. Tři z nich i dále hledali zaměstnání na méně kvalifikovaných pozicích, Alexandra a Georgi byli později zaměstnání mezinárodními firmami. U nadnárodních společností našli uplatnění také Ivan a Juliette. Thomas původem z Kanady a Aliyah původem ze Spojených států, oba uplatnili svůj rodný jazyk a našli zaměstnání jako učitelé angličtiny. Většina respondentů zmiňuje problém při hledání zaměstnání, a to zejména s požadavkem na rodilé mluvčí českého jazyka. Často tak mají kvalifikovaní cizinci problém sehnat práci ve svém oboru kvůli nedostatečným jazykovým kompetencím. Toto nebývá problémem pro mezinárodní společnosti, u kterých tak cizinci často nacházejí uplatnění. Výhodou zde může být také multikulturní kolektiv a obecně více přijímající a otevřené pracovní prostředí.

Účastníci výzkumu byli dále dotazováni na oblast zdravotního pojištění a zdravotní péče, jež se jim v Česku v průběhu pobytu dostalo. Všichni cizinci ze třetích zemí jsou povinni mít na území sjednané zdravotní pojištění, pokud nemají přístup do veřejného zdravotního pojištění, jsou povinni splnit tuto povinnost sjednáním komerčního zdravotního pojištění na vlastní náklady. S komerčním pojištěním mělo zkušenost pět z respondentů a sice Alexandra a Ivan v průběhu studia, Alexi a Mohamed v době krátce po příjezdu, dokud nenašli zaměstnání, a Aliyah v době kdy nebyla zaměstnána, ale pracovala jako OSVČ. Většina výše zmíněných splnila po určité době podmínky pro vstup do systému veřejného zdravotního pojištění, a to nejčastěji získáním práce u zaměstnavatele se sídlem na území ČR. Výjimkou mezi cizinci ze třetích zemí byl Thomas, který do země přicestoval s již schválenou zaměstnaneckou kartou u českého zaměstnavatele a byl tudíž účastníkem veřejného pojištění od samého začátku pobytu. Ve specifické situaci se pak nachází Aliyah, která pracuje střídavě pro zaměstnavatele a jako OSVČ a její situace je tak proměnná. Všichni euroobčané mají automaticky nárok na účast v systému veřejného zdravotního pojištění a všichni z participantů ho mají v ČR řádně zajištěné, tzn. zrušili zdravotní pojištění v zemi původu a převedli ho do České republiky, jelikož v rámci Evropské unie mohou být pojištěni pouze v jednom členském státě.

V oblasti zdravotní péče, které se cizincům dostává neměl nikdo z participantů špatnou zkušenost s ambulantní péčí. Jedinou výhradou, kterou měli Juliette a Mohamed byl fakt, že většina praktických lékařů má problém s angličtinou a je velmi obtížné sehnat registrujícího lékaře, se kterým by se mohli bez problému dorozumět. S pohotovostní službou v nemocnicích měli zkušenost Mohamed, Aliyah, Thomas, Ivan, Georgi a Krystyna. Zatímco Thomas, Krystyna a Ivan si na službu lékařské pohotovosti nemohou nijak stěžovat, jinou zkušenost mají zbylí respondenti. Mohamed narazil na problém nemožnosti dorozumění se v angličtině a bez přítomnosti své ženy by nemohl zdravotníkům ani vysvětlit problém, kvůli kterému pomoc vyhledal. Georgi se na pohotovosti setkal se zlehčováním jeho zdravotních obtíží a neposkytnutím dostatečné pomoci, přičemž následující den musel být akutně hospitalizován a operován v tentýž nemocnici. Nejhorší zkušenosti s pohotovostní službou má Aliyah ve chvílích, kdy hledala lékařskou pomoc pro svou dceru. Zdravotníky byla opakovaně vydírána, že zavolají policii a sociální služby, a to ještě dříve, než lékař dítě řádně vyšetřil a zjistil problém. Kvůli jazykové bariéře se jí také opakovaně dostalo nepřesných a chybných informací ohledně dalšího postupu léčby, což nejednou ohrozilo zdraví jejího dítěte.

Pestrý vzorek z populace cizinců byl i v oblasti spirituality. Mezi respondenty byli věřící z řad všech tří monoteistických náboženství, tedy křesťanství, judaismu i islámu. Převládající byli věřící křesťanského vyznání. Jeden respondent uvedl, že věří v „něco víc“ nespécifikoval však konkrétní vyznání či církve. Dva z respondentů se k této otázce nevyjádřili. Obecně panovala shoda na tom, že v oblasti uspokojování spirituálních potřeb účastníci výzkumu nijak nestrádají. Význam duchovního života v žebříčku hodnot se různil, všichni však měli informace o tom, jaké možnosti v této oblasti mají a kde vyhledat podporu v případě potřeby. Většina věřících se pro svou víru necítila být nijak diskriminována. Jeden z participantů, Ivan, uvedl, že se cítí být jako křesťan v menšině, což bere svým způsobem jako výzvu, udržet si víru i ve většinově ateistické společnosti. Jediný účastník výzkumu, který se setkal s diskriminací kvůli svému vyznání je Mohamed, který se opakovaně potýkal s otázkami na tuto oblast při pracovních pohovorech i osobním kontaktu s Čechy, vždy se pak setkal s negativní odezvou při přiznání muslimské víry. Do obtížné situace se dostala také Aliyah, která ač nebyla diskriminována pro svou víru, setkala se v kostele s rasismem kvůli svému etniku, ani tato zkušenost jí však od pravidelných návštěv kostela neodradila.

V oblasti sociální sítě a navazování kontaktů se odpovědi dělily v podstatě do tří skupin. Čtyři z účastníků výzkumu – Moamed, Aliyah, Alexi a Georgi mají známé převážně z řad cizinců, a to nejen vlastní národnostní komunity, ale cizinců obecně, přátelé mezi Čechy nemají žádné, nebo jen málo. Aliyah a Mohamed v této oblasti upozorňují na uzavřenost majoritní společnosti a nepřijímání cizinců či dokonce odmítání kontaktu s cizinci přímo ze strany majoritní společnosti, čehož následkem je, že cizinci nemají v této oblasti příliš na výběr. Tři participanté – Ivan, Alexandra a Thomas preferují společnost vlastní národnostní komunity a Čechů, přičemž zastoupení obou skupin je přibližně podobné. Krystyna a Juliette pak mají většinu přátel původem z Čech, a cizinci mezi jejich známými tvoří menšinu. S rodinou v zahraničí jsou v kontaktu všichni účastníci výzkumu, a to nejčastěji formou telefonických hovorů a komunikačních aplikací v telefonu jako Facebook Messenger, WhatsApp, Viber nebo Skype. Většina participantů se také pravidelně vrací do rodné země navštívit rodinu a příbuzní přijíždí na návštěvu do Česka. Všichni se shodli v tom, že osobní kontakt s rodinou byl významně narušen s nástupem Coronavirové krize, následkem čehož se s rodinou v zahraničí mnozí z respondentů neseťkali již více než dva roky.

Dále byli respondenti dotazováni na každodenní domácí život. Jako jazyk používaný v domácnosti preferovala naprostá většina svůj rodný jazyk. Jedinou výjimkou v této oblasti byl Georgi, který jako hlavní komunikační jazyk doma využívá češtinu, pravděpodobně kvůli české přítelkyni. Tradice a zvyky slaví většina respondentů taktéž dle národních zvyklostí ve své rodné zemi. Kuchyni preferuje velká část participantů taktéž z rodné země, v této oblasti však většina uváděla i pozitivní vztah k české kuchyni a oblíbená jídla z dalších světových kuchyní, v této oblasti tedy nebyla tak silná vyhraněnost. V případě potřeby vyhledat informace na internetu nebo v literatuře se často objevovala odpověď, že velmi závisí na typu vyhledávané informace. Zatímco Ivan, Georgi, Alexi by dle kontextu volili mezi češtinou a angličtinou, Juliette, Aliyah a Thomas by jako jazyk první volby využili s jistotou přímo angličtinu, Alexandra by volila mezi angličtinou a ruštinou, Krystyna by se rozhodovala mezi češtinou a polštinou, Mohamed by pak v první řadě hledal informace v arabštině.

Další zkoumanou oblastí byla zkušenost cizinců s českými oficiálními institucemi a úřady, policií, cizineckou policií a organizacemi zaměřenými na pomoc cizincům. S českými úřady má většina respondentů dobré zkušenosti. Jediným participantem, který popisoval opakované závažné problémy a konflikty byl Georgi. Tři z respondentů – Thomas, Juliette a Aliyah upozorňují na nemožnost komunikace v angličtině a nutnost přivést s sebou doprovod k tlumočení. Opačnou zkušenost popisuje Mohamed, podle kterého se úřednice vždy snažili porozumět a odpovědět anglicky.

Zkušenosti s policií a cizineckou policií mývají rozporuplné i jednotlivý participant. Ti, kteří byli nuceni vyhledat pomoc policie často popisovali různé zkušenosti při jednání s různými policisty. V některých případech se setkali s pomocí a snahou porozumět, jindy pak s laxním přístupem a neochotou komunikovat nebo přijmout informace v jakémkoli jiném jazyce než češtině. Jazykovou bariéru zmiňovalo více participantů, překvapení však často budila spíše nemožnost komunikace v angličtině s cizineckou policií nebo na OAMP.

Povědomí o existenci organizací zaměřených na pomoc cizincům není nijak velké, tři z participantů dokonce vůbec nevěděli o jejich existenci. Čtyři dotazovaní o jejich existenci věděli, neměli však informace o konkrétních nabízených službách a činnosti těchto organizací. Služeb těchto organizací využili pouze dva z participantů. Georgi jako jediný měl podrobnější přehled o činnosti těchto organizací, jelikož po využití služeb dále spolupracoval s CPIC Benešov, kde poskytoval tlumočnické služby a věnoval se interkulturní práci.

Následující skupina otázek se pak zaměřovala na pohled na český národ očima cizinců, zkušenost s diskriminací, xenofobií a rasismem. Napříč odpověďmi se opakoval názor, že nelze charakterizovat národ jako celek, ale je třeba vnímat každého člověka jako individualitu. Shoda panovala pouze v jediné charakteristice a sice, že Češi mají tendenci být uzavření a je třeba vzájemného poznání pro vytvoření pevnějšího vztahu s nimi. Při rozhovorech pro mne bylo překvapením, že několik z participantů se nad touto skutečností hluboce zamýšlelo a hledalo pro tento jev vysvětlení. Thomas, Alexandra, Georgi, Juliette a Aliyah pak typickou českou uzavřenost zasazovali do dějepisného kontextu a historické zkušenosti národa. Při úvahách projevíli znalost nejen socio-kulturního prostředí, ale také historie národa a mezinárodních vztazích v kontextu historických událostí. Thomas dále vyzdvihl národní hrdost a vrozenou svobodu, které si mezi Čechy všiml, kterou opět spojoval se zkušeností útlaku a nadvlády nad národem. Juliette dále zmínila také inklinaci Čechů k pobytu v přírodě, na chalupách a k výletům a také zručnost a schopnost mnohé zvládnout samostatně což podobně jako ostatní respondenti spojovala s historickou zkušeností. Jediný participant, který otázku na národní povahu pochopil přímo ve vztahu k cizincům byl Mohamed, který odpověděl, že Češi jsou jednoduše xenofobové a rasisti.

V oblasti zkušeností s diskriminací, xenofobií a rasismem se odpovědi respondentů různí. S žádnou formou tohoto jednání nemá zkušenost Krystyna, pocházející z Polska ani Alexandra původem z Ruska. Určitou míru xenofobie vnímá Ivan z Makedonie, Georgi z Bulharska, Alexi z Kazachstánu a Juliette z Francie, dle všech se však jedná o únosnou míru nijak zásadně neovlivňující každodenní život. Thomas který pochází z USA se osobně nesetkal s žádnou formou diskriminace, xenofobie ani rasismu, zná však mnoho cizinců z řad jeho kolegů i studentů, kteří se s rasistickými projevy ze strany Čechů setkávají opakovaně. Nejvíce zkušeností s rasismem, xenofobií i diskriminací mají Mohamed a Aliyah, jediní dva účastníci výzkumu s fyziognomií odlišnou od majoritní společnosti. Nejdůkladněji se nad touto otázkou zamyslela Juliette, která popisuje rozdíly v přístupu různých generací, přičemž mladší populaci vnímá jako otevřenější. Zaznamenala také rozdílný přístup mezi Čechy, ovládajícími další světové jazyky, kteří mají tendenci přijímat cizince lépe v porovnání s jejich spoluobčany s nižšími jazykovými kompetencemi. Jako důvod vidí to, že komunikace umožňuje lepší vzájemné porozumění. Zajímavý byl také názor Georgie, který se domnívá, že Češi se chovají hůře k těm cizincům, kteří se ani nesnaží mluvit česky a přizpůsobit se.

Další série výzkumných otázek se zaměřovala na sebeidentifikaci v rámci společnosti, vnímání domova a vlastní národnosti a také rozpor identity etnické a žité. Otázka směřující na vnímání vlastního postavení v rámci České společnosti byla v odpovědích poměrně vyvážená, zatímco čtyři z participantů se cítí být rovnoprávnými členy společnosti, zbývajících pět tento pocit nemá, naopak vnímá své nižší zařazení v rámci společenského žebříčku a omezené možnosti v porovnání s majoritní společností.

Otázky na to, kterou zemi vnímají jako svůj domov a jakou národnost vnímají jako vlastní většinu respondentů překvapily. V otázce národnosti nakonec všichni participanté inklinovali k své rodné zemi, otázka domova však přiměla mnohé k důkladnějšímu zamyšlení. Mohamed a Alexi vnímají jako svůj domov stále svou rodnou zemi, oproti tomu Ivan, Georgi a Juliette už vnímají jako domov Českou republiku. Komplikovanější odpovědi poskytli Thomas, který jako svůj domov vnímá celý svět, Krystyna, která se cítí být doma všude tam, kde je její rodina, nebo Alexandra, která vnímá jako svůj domov všechny státy, ve kterých doposud žila, tedy Rusko, Izrael a Českou republiku.

Zajímavé odpovědi se mi dostali na otázku slučitelnosti osobního hodnotového žebříčku s hodnotami uznávanými většinovou společností. Všichni respondenti odpověděli, že mezi osobními hodnotami a společenským prostředím nevnímají žádný konflikt. Překvapující pak byly odpovědi Ivana a Juliette, kteří naopak vnímali nekompatibilitu mezi vlastním hodnotovým žebříčkem a společností ve své rodné zemi, což bylo hlavním důvodem pro stěhování do České republiky, kde tuto kompatibilitu cítí.

V závěru výzkumu byli všichni participanté dotazováni na své plány do budoucna. V tomto ohledu mají jasno Ivan, Georgi, Krystyna, Juliette a Alexandra, kteří plánují zůstat v Česku, pokud nedojde k nějakým nečekaným událostem, které by je donutily ke změně plánů. Alexi a Aliyah nejsou v tomto bodě ještě zcela rozhodnutí, prozatím v zemi zůstávají a v budoucnu se rozhodnou podle aktuální situace, jsou však otevření k dalšímu mezinárodnímu stěhování. Mohamed má naopak jasno v tom, že se na stáří chce vrátit zpět do země původu a strávit podzim života ve své domovině. Thomas, který po opuštění Kanady spolu s manželkou cestuje po světě, plánuje v cestě pokračovat. Česko je nyní pátou zemí, ve které se spolu s rodinou usadil, v současnosti čeká rodina na vhodnou dobu, která by nejméně zasáhla do vzdělání a budoucnosti dětí, aby se mohli přestěhovat do další země.

2.4. Zhodnocení výsledků výzkumu

Před samotným začátkem rozhovorů pro výzkumnou část této práce byla stanovena základní výzkumná otázka, která zněla: „Je dle cizinců poskytována dostatečná podpora v průběhu integračního procesu?“ a dále dvě doplňující výzkumné otázky které zněly a „Co jsou z pohledu cizinců nejzásadnější překážky v integračním procesu“ a „Které faktory nejvíce ovlivňují každodenní život cizinců v ČR?“. Tyto byly kromě dotazů na narativní historii a zkušenosti participantů zařazeny mezi výzkumné otázky a byly součástí všech rozhovorů.

ZVO: Je dle cizinců poskytována dostatečná podpora v průběhu integračního procesu?

V této otázce byli účastníci výzkumu naprosto rovnoměrně rozděleni. Z devíti respondentů se čtyři domnívají, že podpora je nedostačující a měla by se zlepšit, na oblasti zvýšení podpory se však participantů neshodli. Čtyři respondenti se oproti tomu domnívali, že aktuálně poskytovaná podpora pro cizince je naprosto dostačující. Jedna respondentka se pak vyjádřila neutrálně s tím, že podpora nyní je na dobré úrovni, vždy je však prostor ke zlepšení.

Participantů, domnívající se, že aktuální stupeň podpory integrace je nedostačující jsou Mohamed, Alexi, Thomas a Juliette. Při podrobnějším zkoumání však bylo zjištěno, že někteří z participantů tento názor zastávají, aniž by měli v dané oblasti dostatečné informace o pomoci, která je aktuálně cizincům k dispozici. Thomas se například domnívá, že by měla být větší podpora jazykových kurzů a vzdělávacích akcí o české kultuře a historii, které by měly být státem alespoň částečně sponzorované, jelikož mohou mít významný vliv při začlenění nově příchozích do společnosti. Doporučuje také zajištění možnosti poradenství pro cizince, obzvláště pro nově příchozí v oblasti bydlení a zaměstnávání, aby se nevědomými chybami nedostávali na hranu zákona. Při dotazu ohledně povědomí o organizacích zaměřených na pomoc cizincům však odpovídá, že o jejich existenci ví, nemá však informace o konkrétních činnostech. Aktivitů těchto organizací přitom plně pokrývají veškeré respondentem zmiňované nedostatky od poradenství, přes jazykové kurzy až po socio-kulturní přednášky.

Juliette se pak domnívá, že v Česku je velký problém s tím, že veškeré oficiální informace jsou k dispozici pouze v češtině. Zmiňuje také nízké jazykové kompetence pracovníků na českých úřadech, policii, cizinecké policii a v dalších institucích. Dále také upozorňuje na složitou situaci cizinců v době koronaviru a nouzových stavů, kdy byly veškeré veřejné informace sdělovány výhradně v češtině a mnoho cizinců se následkem toho nevědomky

dopouštělo porušování vládních nařízení. Neměla však žádné informace o existenci organizací zaměřených na pomoc cizincům. Nevěděla proto, že po celou dobu nouzového stavu tyto organizace na svých webových stránkách i sociálních sítích poskytovali překlady vládních nařízení do mnoha světových jazyků. Také informace o tom, že některé z těchto organizací poskytují doprovodné a tlumočnické služby při jednání s úřady a dalšími institucemi byly pro respondentku novinkou.

Alexi se domnívá, že by měly být zmírněny požadavky nutné pro získání pobytového oprávnění pro pracovníky v klíčových odvětvích jako je stavebnictví a zemědělství. Doporučuje také lepší práci s českou společností a zvýšení povědomí o tom, že cizinci jsou v těchto oblastech potřební k udržení činnosti těchto odvětví. Dle Alexie mnoho Čechů vnímá cizince stále jako ty, kteří jim sem jezdí brát práci, neuvědomují si však skutečnost, že mnoho cizinců pracuje právě v oborech, o které nemá majoritní společnost zájem a jsou zde potřební. V přímé práci s cizinci vidí největší problém v nízkém povědomí o pomáhajících organizacích. I když tyto organizace fungují a podporu poskytují, dokud se nedostanou do širšího povědomí mezi cizinci, potřební jich nebudou využívat, jelikož o této možnosti vůbec nebudou vědět a celý systém je tím pádem nefunkční.

Nejvyhraněnější názor v této oblasti má Mohamed, který nesouhlasí s omezeními vztahujícími se na nově příchozí cizince v oblasti přístupu k sociálním dávkám, veřejnému zdravotnímu pojištění i přísnými podmínkami pro získání pobytového oprávnění. Zastává názor, že požadavky na nově příchozí by měly být zmírněny, jelikož imigrace je v zájmu České republiky. Institut komerčního zdravotního pojištění by dle něj měl být zrušen úplně, jelikož neposkytuje dostatečné krytí a vybrané skupiny cizinců tak diskriminuje v přístupu ke zdravotní péči. Také se domnívá, že přístup k sociálním dávkám a pomoci by neměl být omezen minimální délkou pobytu ani typem pobytového oprávnění.

Krystyna se domnívá, že aktuálně poskytovaná podpora je na dobré úrovni, domnívá se však, že je v této oblasti prostor ke zlepšení, a to především v míře asistence poskytované nově příchozím cizincům. Doporučuje poskytnutí asistence pro nově příchozí cizince při komunikaci s novým zaměstnavatelem, ubytovatelem, bankami apod. aby nedocházelo ke zbytečným nedorozuměním. Upozorňuje, že ve chvíli, kdy cizinec dostatečně nerozumí, co přesně se od něj očekává a jaké má povinnosti, pak je nemůže dobře plnit. V této oblasti lze opět připomenout činnost organizací, které tento stupeň asistence a podpory poskytují.

Účastníci výzkumu dle jejichž názoru je aktuální stupeň podpory a pomoci určené cizincům dostačující jsou Ivan, Georgi, Alexandra a Aliyah. Všichni čtyři respondenti mají v této oblasti osobní zkušenost s některou z organizací. Ivan a Alexandra prošli intenzivním jazykovým kurzem připravujícím ke studiu na vysoké škole od UJOP UK, který oba hodnotí jako velmi přínosný nejen při učení se jazyku, ale také zorientování se v prostředí a socio-kulturních specifikách. Aliyah na začátku svého pobytu využila pomoci některých neziskových organizací působících v Praze. Georgi zase využil sociálního a právního poradenství v Centru na podporu integrace cizinců, jehož zřizovatelem je Ministerstvo vnitra ČR. Povědomí těchto participantů o dostupné pomoci bylo tedy vyšší, což mohlo hrát roli při utváření si názoru na tuto oblast zkoumání.

Kromě osobní zkušenosti však lze vysledovat ještě jeden společný rys v odpovědích a sice, že všichni čtyři respondenti zdůrazňují osobní odpovědnost samotných cizinců v integračním procesu. Všichni zastávali názor, že aktuální podpůrná opatření jsou na velmi dobré úrovni, dodávali však, že i v případě, že by tomu tak nebylo, úspěch v integračním procesu je stále možný v případě, že cizinec sám opravdu chce a snaží se ve společnosti najít své místo. Opakoval se negativní postoj k chování některých cizinců, kteří se odmítají naučit jazyk země, ve které žijí, nebo očekávají speciální zacházení a výjimky kvůli svému původu. Dle všech čtyřech respondentů právě toto chování vede k utváření negativního postoje majoritní společnosti k cizincům obecně a komplikuje tak situaci všem.

Z odpovědí respondentů lze usuzovat, že aktuální míra pomoci poskytovaná cizincům při integraci v České republice je dostatečná. Názor cizinců, zastávajících v této otázce negativní stanovisko mohl být částečně ovlivněn nedostatečnou informovaností o aktuální míře podpory. Mnoho z participantů, kteří se v odpovědi vyjádřili negativně byli při následné diskuzi příjemně překvapeni tím, že podpora v oblastech, které považují za důležité ve skutečnosti je k dispozici. Danou oblast pak lze shrnout odpovědí podobnou Alexiově, zdá se, že největším problémem není nedostatek pomoci, ale nedostatek povědomí o existenci této pomoci. Ke zlepšení by mohlo dojít postupem času, vzhledem k tomu, že od ledna tohoto roku je pro všechny nově příchozí cizince ze zákona povinné během prvního roku pobytu absolvovat adaptačně-integrační kurz u jedné z organizací na pomoc cizincům, čímž se přirozeně zvýší povědomí o rozšíření a činnosti této služby. Již v průběhu kurzu budou totiž účastníci seznámeni s dalšími možnostmi pomoci a podpory, kterých se jim zde může dostat.

DVO1: Co jsou z pohledu cizinců nejzásadnější překážky v integračním procesu

Nejčastěji zmiňovanou překážkou je přístup majoritní společnosti k cizincům. Na této odpovědi se shodli Mohamed, Thomas a Aliyah. Mohamed a Aliyah se oba osobně setkali s nepřijímajícím přístupem společnosti, diskriminací, xenofobií a rasismem. Oba v průběhu rozhovorů opakovaně upozorňovali na to, že tento odmítavý přístup majority je v integračním procesu kontraproduktivní. Aliyah toto zmiňuje také v návaznosti na učení se českému jazyku a nemožnost procvičovat s rodilými mluvčími. Jako paradox uvádí, že se více česky naučila při týdenním pobytu na Slovensku než po několika letech života v Česku, jelikož tam byli lidé ochotnější pomoci jí a snažil se o vzájemné porozumění. Thomas se osobně s diskriminací ani rasismem nesetkal, vnímá však, že na jeho kolegy a známé, kteří se s tímto negativním jevem potýkají to působí výrazně demotivačně až odrazujícím od snad v začlenění do společnosti. Ve své odpovědi tento problém částečně zmínil také Ivan, který se domnívá, že pro nově příchozí muslimského vyznání, může být problémem silná islamofobie Čechů.

Podle Juliette je zásadní překážkou pro nově příchozí nemožnost získat důležité informace v rodném jazyce. Podobný názor vyjádřila Krystyna v odpovědi na předchozí otázku, kdy připomněla, že když cizinci nebudou mít jasno ve svých povinnostech, pak nelze očekávat, že je budou plnit. V odpovědi na tuto otázku však Krystyna uvedla, že žádné zásadní překážky nevnímá, a kdo chce, ten si cestu vždy najde.

Zajímavou odpověď poskytli Ivan a Georgi, podle kterých může být vliv cizinecké komunity kontraproduktivní při integraci nově příchozích. Především silné komunity mohou dle respondentů vytvořit uzavřené diaspory, které svým krajanům poskytnou možnost zajištění ubytování, zaměstnání i vzdělávání v rodném jazyce bez potřeby naučit se Česky. Dalším stupněm jsou pak obchody, restaurace a služby poskytované v rámci etnické ekonomiky. Pro nově příchozí mohou komunity skýtat bezpečné útočiště a radu v případě potíží. Toto prostředí však na druhou stranu nepůsobí nijak motivačně. Vymanění se z vlivu komunity a život v rámci celé společnosti pak vyžaduje podstatně více odhodlání a snahy.

Žádné zásadní překážky v integračním procesu pak nevnímá Alexi, Krystyna a Alexandra. Podle kterých je úspěšný integrační proces v aktuálních podmínkách zcela reálný a možný. Všichni zdůrazňují, že významný podíl na výsledku mají samotní cizinci. Krystyna a Thomas v tomto ohledu zdůrazňují, že ve chvíli, kdy se cizinec chová pokorně a uvědomuje si, že je to on, kdo potřebuje pomoc, pak mu místní téměř nikdy poskytnutí pomoci neodmítnou.

DVO2: Které faktory nejvíce ovlivňují každodenní život cizinců v ČR?

V samotném úvodu odpovědi na tuto otázku bych ráda přiznala, že její formulace se v průběhu výzkumu ukázala jako poměrně nešťastná. Již v průběhu několika prvních rozhovorů se to ukázalo tím, že odpovědí bylo povětšinou rozpačité mlčení respondenta a následný dotaz, zda mohu konkretizovat, co přesně danou otázkou míním. Otázka tedy byla dále specifikována na oblasti, které respondent považuje za zásadní ve svém každodenním životě a ve kterých by cizinci mohli potřebovat zvýšenou podporu.

Odpovědí, na které se všichni respondenti shodli byla, že naprosto klíčovou oblastí v jejich životě je zaměstnání. Tato odpověď je na danou otázku naprosto logická, vzhledem k tomu, že příjmy ze zaměstnání zásadně ovlivňují mnoho dalších oblastí například bydlení, stravování, péči o vlastní zdraví, ale také možnosti trávení volného času. Vzhledem k tomu, že většina cizinců přicházejících do České republiky jsou ekonomickými migranty, dává tato odpověď smysl ještě více. Pro některé z respondentů byla tato oblast natolik zásadní, že jí často zmiňovali při dotazech na plány do budoucna. Někteří z participantů, kteří plánují v Česku do budoucna zůstat, jmenovali mezi možnými důvody k odchodu také situaci, kdy by zde v zemi dlouhodobě nemohli nalézt práci jako faktor, který by je přiměl k uvažování o emigraci.

Další často zmiňovanou oblastí bylo bydlení. Tuto odpověď uvedl Mohamed, Aliyah, Ivan, Georgi a Thomas. Jde také o oblast, ve které tři z těchto respondentů zažili diskriminaci. Georgi se setkal s diskriminujícím přístupem realitních makléřů, kteří se přímo snažili odradit majitele bytu od pronájmu cizinci. Mohamed a jeho žena se taktéž potýkali s problémy při shánění bydlení, nakonec sehnali, avšak majitelka bytu přímo uvedla, že byt pronajímá Mohamedově české manželce, nikoliv jemu. S velkou mírou rasismu a xenofobie se při hledání bydlení setkala Aliyah, která se tomu i s malou dcerou musí velmi často stěhovat. V průběhu rozhovoru také uvedla, že nejsmutnější na tom všem je, že člověk, který se s tímto chováním ze stran majitelů bytu potýká nemá nikde žádné dovolání.

Poslední oblastí, kterou zmínily Juliette a Aliyah je možnost získání důležitých informací v jiných jazycích než češtině. Největší význam má samozřejmě překlad důležitých informací v oblasti práv a povinností, vyhlášek a nařízení. Jako prospěšné však vnímají i překlady informací na veřejných místech, například v dopravě. Také možnost komunikace v angličtině s veřejnými institucemi by uvítali kromě výše zmíněných respondentek ještě Thomas a Mohamed, kteří toto zmiňovali v odpovědi na jiné otázky.

2.5. Diskuze

Vzhledem k tomu, jak barvitě a dynamické téma je cizinecká a migrační problematika, na které integrace cizinců přímo závisí, byla jsem při psaní teoretické části práce nucena veškeré informace ověřovat na více místech. Mým hlavním cílem bylo napsat práci, která by odrážela aktuální situaci, nikoli historický vývoj v dané oblasti, vzhledem k neustále se měnící legislativě migrační politiky je však sepsání opravdu aktuální práce téměř nad lidské síly. Již nyní, v samotném závěru psaní práce jsem konfrontována s problémem, že musím neustále sledovat aktuální vývoj a změny v právní úpravě a vracet se do teoretické části a přepisovat již napsané podle nejnovějších změn. I přesto, že jsem se do práce pokusila již nyní vložit informace týkající se v současnosti schválených budoucích změn (viz. vládou odsouhlasené zvýšení požadované jazykové zkoušky pro žadatele o trvalý pobyt, které bude platné od 1. 9. 2021.), jsem přesvědčena, že do doby, kdy budu tuto práci obhajovat, ještě dojde k dalším změnám, které se mi již do textu implementovat nepodaří.

Při psaní teoretické části práce i následném výzkumu pro empirickou část jako neocenitelnou svou praxi na pozici sociálního pracovníka v Centru na podporu integrace cizinců. V rámci zaškolování na pozici jsem prošla mnoha zajímavými a užitečnými školeními, vedenými opravdovými odborníky na dané oblasti. Důvodem, pro čerpání informací z těchto školení byla také aktuálnost získaných informací, jelikož většina z nich proběhla v létě a na podzim roku 2020, jde tedy o informace staré několik měsíců, což je výhoda, kterou většina literatury nemůže nabídnout. Za mimořádně obohacující považuje především účast na čtyřdenním vzdělávacím kurzu „Integrace cizinců“ pořádaným Odborem azylové a migrační politiky MV ČR, který účastníky provedl mnoha tematickými bloky od aktuální situace v oblasti migrace a migrační politiky, přes integraci, vzdělávání, zaměstnanost, zdravotní zabezpečení a sociální ochranu až po patologické jevy spojené s rozvojem migrace, nelegální pobyt cizinců a vyhošťování. K tématu občanů Evropské unie pobývajících v České republice pak bylo mimořádně užitečné školení s názvem „Pobyťová problematika cizinců EU v ČR“ vedené Mgr. Viktorem Rumpíkem, Ph.D. z Diakonie Českobratrské církve evangelické, který má s řešením problémů euroobčanů dlouholeté praktické zkušenosti. Ze samotné praxe sociální pracovníce pak praktická zkušenost s tím, s jakými problémy se cizinci potýkají a obrací na integrační centra a jak je lze řešit.

Dalším významným zdrojem mi byla samotná legislativa, protože jak jsem již zmínila, vzhledem k dynamičnosti tématu migrační politiky literatura velmi často nestíhá sledovat změny v tématu. Nejvíce jsem pochopitelně čerpala z cizineckého zákona, dále pak ze zákonů zaměřených na poživatele mezinárodní ochrany a ze správního řádu. V jednotlivých kapitolách zaměřených na různé životní situace jsem se pak obracela na legislativu k danému tématu např. při zpracovávání kapitoly o vzdělávání jsem čerpala ze školského zákona, kapitolu zaměřenou na zaměstnávání jsem pak ověřovala se zákonem o zaměstnanosti.

Vzhledem k proměnlivosti cizinecké legislativy jsem veškeré informace před jejich uvedením v teoretické části práce ještě ověřila na webových stránkách MVČR a v případě témat týkajících se víz také webových stránkách MZV. Velkou výhodou především webu MVČR je jeho přehlednost, dobrá organizace informací a především fakt, že informace zde uvedené jsou vždy naprosto aktuální a k danému datu přesné. Informací ze stránek MVČR jsem často využívala také v praxi sociální pracovnice, a to především v oblasti aktuálních vyhlášek a nařízení, které se v době nouzového stavu měnily často i ze dne na den. Právě díky dobré zkušenosti, jsem tedy veškeré informace načerpané z ostatních zdrojů vždy ještě ověřila zde.

Z literatury mi při psaní teoretické části práce byla největší oporou kniha „*Sociální integrace přistěhovalců v České republice*“ od kolektivu autorů Miroslavy Rákoczyové, Roberta Trboly, Ondřeje Hofírka a dalších. Tato kniha byla zajímavá především tím, že poskytuje na různá průřezová témata pohled více autorů, je tak možné v rámci jedné knihy získat náhled v různém kontextu a okolnostech a vytvořit si tak komplexnější představu o dané situaci. Především při zpracovávání témat cizineckých komunit a samotné integrace jsem pak čerpala především z knih autorek Dany Bittnerové a Mirjam Moravcové. Za velmi zajímavé téma považuji například formování identity, kterým se autorky zabývaly v knize „*Kdo jsem a kam patřím? identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*“ pojednávající o identitě etnické a žité, které mohou daného člověka dostat do vnitřního sporu, který může vést k naprostému selhání integračního procesu ve chvíli kdy je etnická identita a hodnotový žebříček v přílišném rozporu s identitou žitou a hodnotami uznávanými a respektovanými většinovou společností. Tento rozpor s vnímáním většinové společnosti může dle literatury vést k odmítání kontaktu s majoritní společností, izolací v kruhu národnostní komunity. Vnitřní konflikt pak výrazně ovlivňuje kvalitu života jednotlivce, který následkem tohoto nemůže být v nové zemi zcela šťastný a cítit volnost.

Toto téma mne zaujalo natolik, že jsem se rozhodla ho začlenit mezi otázky pokládané participantům v rámci výzkumu pro praktickou část práce. Jediným participantem, který v této oblasti cítil drobný nesoulad s většinovou společností byl Mohamed, který právě kvůli tomu zvažuje ve stáří návrat do rodné země, kterou je Tunisko, aby mohl na sklonku života žít v klidu a míru. Ostatní participanté necítili žádný rozpor mezi svou etnickou identitou a identitou žitou, naopak často zmiňovali, že socio-kulturní hodnoty vnímají jako velmi podobné své rodné zemi. Jeden z respondentů, Thomas, se domnívá, že rozpor mezi identitou vrozenou a žitou není mezi migranty o nic vyšší než u majoritní společnosti, zastává totiž názor, že nezáleží na původu jednotlivce, ale na osobním nastavení každého z nás. Domnívá se také, že všichni lidé mají v zásadě stejnou touhu, a to žít život v klidu a míru. O rozporu mezi identitou vrozenou a žitou mluvili z osobní zkušenosti dva z respondentů, Juliette a Ivan. Oba však zmiňovali tento rozpor v kontrastu se socio-kulturním prostředím své rodné země a jako hlavní push faktor k migraci.

Další oblastí, která mne při psaní práce zajímala byla zkušenost s diskriminací, xenofobií a rasismem, a to především proto, že předpokladem úspěšného procesu integrace je společnost otevřená k přijetí nově příchozích a ochotná jim v začlenění pomoci. Kniha „*Sociální integrace přistěhovalců v České republice*“ hodnotí v tomto směru českou společnost jako poměrně přijímající. Autoři popisují, že v rámci svých výzkumů u většiny participantů nezaznamenali zkušenosti s rasismem a xenofobií ze strany majority (s výjimkou izolovaných případů, nezobrazujících celkovou situaci). Byla však zaznamenána podstatně složitější situace participantů s odlišnou fyziognomií, kteří byli společností přijímáni výrazně hůře. S diskriminací na pracovním trhu se pak dle autorů setkala naprostá většina cizinců.

I otázky na tuto oblast jsem zařadila do výzkumných otázek a odpovědi participantů výše popsané tvrzení potvrdili. Dvě z participantek se odlišným přístupem majoritní společnosti pro svůj původ neseťkaly vůbec a zastávají názor, že česká společnost je k cizincům poměrně otevřená. Další čtyři respondenti se s projevy diskriminace neseťkaly vůbec, nebo pouze v izolovaných případech, cítí však ve společnosti mírnou podprahovou xenofobii a vnímání cizinců jako „odlišných“. Thomas se s diskriminací ani rasismem taktéž osobně neseťkal, pracuje však v mezinárodním kolektivu a zná mnoho lidí, kteří podobné štěstí jako on neměli. Upozorňuje přitom, že jde v zásadě vždy o osoby odlišného etnika, bez ohledu na jejich vzdělání, míru integrace či snahu hovořit česky, s rasismem se jeho kolegové seťkávali vždy pouze z důvodu odlišného vzhledu. Také Ivan, který se s diskriminací ani rasismem osobně

nesetkal zastává podobný názor, dle něho však mají v Česku nejsložitější postavení muslimové kvůli silné islamofobii, která je ve společnosti naprosto citelně znát. Jediní dva respondenti odlišné fyziognomie a sice Aliyah, která je Afroameričankou pocházející z New Yorku a Mohamed původem z Tuniska pak potvrzují bohatou zkušenost s diskriminací, xenofobií i rasismem, a to prakticky na všech úrovních každodenního života.

Při zpracovávání teoretické části práce jsem dále narazila na skutečnost, že nemohu sehnat dostatek podkladů pro téma euroobčanů. Může tomu tak být proto, že tato problematika do literatury ještě příliš nepronikla. Dalším možným důvodem může být to, že situace občanů Evropské unie je obecně považována za méně komplikovanou než pozice občanů třetích zemí, a to především kvůli podstatně mírnějším požadavkům v oblasti pobytových oprávnění. Dle mého názoru však ani situace euroobčanů není snadná a rozhodně by si zasloužila více pozornosti, než jí bylo věnováno doposud.

Je však třeba přiznat, že situace se zlepšuje a občané EU mají dnes více možností podpory než dříve. Například dříve byla cílová skupina Center na podporu integrace cizinců zřizovaných ministerstvem vnitra pouze cizinci ze třetích zemí. Toto se změnilo začátkem července roku 2020 od kdy mohou využívat jejich služeb také občané Evropské unie. Na pozici sociální pracovnice ve CPIC jsem nastupovala právě před touto, z mého pohledu zlomovou změnou, nadšená z větší podpory, které se nyní euroobčanům dostane. V oboru jsem se nejčastěji setkala s názorem, že občané EU nemají takové problémy jako občané třetích zemí a pomoc nepotřebují. Domnívám se však, že například cizinci pocházející z Rumunska, Bulharska, ale i dalších zemí, přichází z prostředí od českého natolik jazykově i kulturně vzdáleného, že pomoc a podporu při integraci opravdu potřebují a je jen dobře, že se o tématu postupně začíná více mluvit a otevírají se jim nové možnosti pomoci.

Při rozhovorech pro praktickou část jsem mluvila se třemi cizinci pocházejícími z jiného členského státu Evropské unie a sice s Krystynou z Polska, Georgiem z Bulharska a Juliette z Francie. Všichni dotazovaní vnímali nedostatek informací k jejich postavení v zemi, právům a povinnostem a také možnostem žádosti o pobytové oprávnění. Všichni přicestovali do země bez předchozího pobytového oprávnění pouze na základě svého občanství ve státě Evropské unie a dlouhou dobu zde takto pobývali. O tom, že mohou zažádat o přechodný pobyt se všichni dozvěděli náhodou a až po několika letech pobytu v zemi, do té doby o této možnosti nevěděli. Vzhledem k nízkému počtu respondentů však toto nelze brát jako vypovídající vzorek.

2.6. Závěr

Cílem této práce je informovat o aktuálním postavení cizinců v rámci české společnosti. Oblast integrace cizinců je aktuálním problémem, kterým je třeba se multioborově zabývat. Nejedná se navíc pouze o problém týkající se současnosti, ale také budoucnosti, s přihlédnutím k dosavadnímu celosvětovému vývoji. Vzhledem k meziročnímu nárůstu ve statistikách zabývajících se cizineckou problematikou lze říci, že podíl cizinců v české společnosti trvale roste a toto téma tak s každým rokem nabývá na významu.

Práce je rozčleněna na dvě části a sice část teoretickou a část praktickou. Zatímco teoretická část je psána především na základě zdrojů z literatury, zákonů a také informací jež jsem načerpala v rámci odborných školení. V této části lze nalézt obecné informace z oblasti cizinecké politiky, specifických každodenního života cizinců v Čechách, postoji majoritní společnosti k migrantům i samotném integračním procesu. Praktická část je sepsána na základě polostrukturovaných narativních rozhovorů s devíti cizinci dlouhodobě žijícími v Česku. Skládá se z kazuistik jednotlivých participantů výzkumu, interpretace a analýzy získaných dat, samotného zhodnocení výsledků výzkumu a kapitoly diskuze.

Důvodem pro zvolení kvalitativního typu výzkumu, narativních rozhovorů a sestavení kazuistik jednotlivých účastníků výzkumu byla především snaha o ukázání rozmanitosti v životních osudech cizinců, jež se rozhodli usídlit v naší zemi. Poukázání na fakt, že nelze k cizincům přistupovat jako k homogenní skupině, právě naopak. Domnívám se, že vzorek respondentů byl dostatečně pestrý na to, aby bylo možné na jednotlivých kazuistikách tuto skutečnost demonstrovat.

Každý z účastníků výzkumu byl původem z jiné země, ze států třetích zemí i Evropské unie. Vzorek byl také vyrovnaný z genderového hlediska. Různorodé bylo také vyznání respondentů, přičemž ve výzkumu byli věřící z řad křesťanů, židů, muslimů i osoby bez specifického názoru v oblasti. Lišila se také rodinná situace, prostředí a vzdělání jednotlivých respondentů.

V neposlední řadě pak byla rozmanitost i v životních cestách jednotlivců po příchodu do České republiky, přičemž někteří z účastníků našli zaměstnání na vysoce kvalifikované pozici a jiní na pozicích vyžadujících nižší stupeň kvalifikace. Také další okolnosti jejich pobytu byly značně rozdílné, například sociální sítě, ve kterých se pohybují, nebo volba partnera. Z toho důvodu se domnívám, že cíl heterogenost mezi cizinci tato část práce splnila.

Na začátku psaní práce byla stanovena základní výzkumní otázka, která se zaměřovala na názor cizinců na podporu, která je jim k dispozici v integračním procesu. Odpověď na tuto otázku považuji za velmi důležitou z toho důvodu, že informace o možnostech podpory, která je cizincům k dispozici je dostatek, zpětná vazba, zda jsou tato podpůrná opatření dostačující však chybí. V tomto ohledu mne zaujala myšlenka známá například z komunitního plánování o tom, že veškerá opatření musí vycházet přímo z potřeby vyjádřené samotnou komunitou, aby byla opravdu účinná. Opatření vycházející z analýz sociálních pracovníků bez přímé vazby na každodenní komunitu nebudou nikdy tak účinná, jako ta, která vzešla přímo od lidí. V odpovědích na tuto otázku jsem se několikrát setkala s podobným názorem ze strany respondentů, kdy se opakovaně objevoval názor, že aby byla jakákoliv pomoc účinná, musí být v první řadě zájem a snaha na straně cizinců samotných. Jako největší problém v oblasti pomoci cizincům se pak neukázal nedostatek služeb nebo organizací, ale nedostatečné povědomí o těchto službách mezi cizinci.

Doplňující výzkumné otázky se pak zaměřily na překážky v integračním procesu a významné faktory v každodenním životě. Na dotaz ohledně překážek, se kterými se mohou cizinci v rámci integračního procesu potýkat byla nejčastější odpovědí nepřijímající přístup společnosti, dále pak nedostatek informací v dalších jazycích a také možné negativní stránky cizineckých komunit. Jako nejvýznamnější oblasti každodenního života pak respondenti vnímali zaměstnání a bydlení, přičemž pro většinu respondentů šlo o faktory natolik zásadní, že v případě vážných problémů v dané oblasti by byli ochotni zvážit další emigraci.

Za uspokojující považuji také zpětnou vazbu od respondentů. Několik účastníků výzkumu vyjádřilo zájem, abych jim zaslala odkaz na finální text práce a informace o tom, jak si práce vedla u obhajoby. Několik respondentů také vyjádřilo, že si samotný rozhovor vyloženě užili, pomohl jim se nad svým životem retrospektivně zamyslet a zauvažovat i nad dalšími otázkami, kterými se běžně nezabývají. Tyto reakce pro mne byly velmi potěšujícími.

Domnívám se, že tato diplomová práce je z hlediska obsahové stránky vyvážená a může čtenáři poskytnout dostatek informací o aktuální situaci, ve které se cizinci v Česku nachází. Zatímco teoretická část umožní získání základního přehledu, praktická část ve formě narativních příběhů dodává práci jedinečnost a přiblíží čtenáře k životním osudům jednotlivých cizinců žijících v Čechách. Cíl práce, který jsem si na začátku psaní práce stanovila tedy považuji za splněný.

Seznam literatury

Odborná literatura

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed. *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti*. Praha: FHS UK, 2010. Agora (Univerzita Karlova). ISBN isbn978-80-87398-08-1.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis, 2005. ISBN isbn80-902785-8-2.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed. *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha: Ermat, 2008. ISBN isbn978-80-87178-01-0.

BITTNEROVÁ, Dana, ed. *Vzdělávací potřeby sociokulturně znevýhodněných: případ SIM - Středisek integrace menšin*. Praha: Ermat, 2009. ISBN isbn978-80-87178-06-5.

BURTON, Graeme. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-85947-67-6.

ČESKOMORAVSÁ KONFEDERACE ODBORNÝCH SVAZŮ. *Agentury práce – mýty a fakta: metodická pomůcka*. Praha: ČMKOS, 2018. ISBN isbn978-80-86809-69-4.

DELGADO, Melvin. *Community Social Work Practice in an Urban Context.: The Potential of a Capacity-Enhancement Perspective* [online]. 26. května 2014. Oxford University Press, 1999 [cit. 2020-05-12]. ISBN 0-19-512546-0.

DUBSKÝ, Josef, Karol MURDZA a Lukáš URBAN. *Sociologie médií a veřejného mínění*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006. ISBN 80-7251-234-x.

DVOŘÁČEK, Zdeněk. *Základy činnosti policejních služeb: služba kriminální policie a vyšetřování: cizinecká a pohraniční policie*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2004. ISBN isbn80-7251-163-7.

GOJOVÁ, Alice. *Teorie a modely komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2006. ISBN isbn80-7368-154-4.

GUILHERME, Maria Manuela, Evelyne GLASER a María del Carmen MÉNDEZ-GARCÍA. *The Intercultural Dynamics of Multicultural Working: Languages for Intercultural Communication and Education*. Multilingual Matters, 2010. ISBN-13: 978-1-84769-286-3

HAVRÁNEK, Bohuslav, ed. *Slovník spisovného jazyka českého*. 1, nezměněné vyd. Praha: Academia, 1989.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN isbn978-80-262-0219-6.

CHRASTINA, Jan. Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu: Case study - a method of qualitative research strategy and research design. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN isbn978-80-244-5373-6.

ILJUK, Boris a Eva ŠVARCOVÁ, ed. *Děti cizinců a reemigrantů na školách: etický rámec interakce: [sborník z konference]*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN isbn978-80-7041-466-8.

JEDNOTA TLUMOČNÍKŮ A PŘEKLADATELŮ. *Chápete člověče, co vám říkám? aneb, Komunitní tlumočení u nás: (návod, jak se domluví s uprchlíkem, pacientem, neslyšícím...)*. Praha: JTP – Jednota tlumočnicků a překladatelů ve spolupráci s Generálním ředitelstvím pro překlady Evropské komise a Komorou soudních tlumočnicků ČR, 2014. ISBN 978-80-7374-096-2.

KACZOR, Pavel. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*. Praha: Oeconomica, 2013. ISBN isbn978-80-245-1930-2.

KOHOUT, Karel. *Základy obecné pedagogiky*. Vyd. 2., dopl. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN isbn978-80-7452-009-9.

KŘÍŽKOVÁ, Martina. *Cizinci, našinci a média: mediální analýzy*. Praha: Multikulturní centrum ve spolupráci s UNHCR, 2007. ISBN 80-239-8475-6.

KURŽEJA, Jan. *Cizinecká policie a evropské právo*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-272-0

LEVOVÁ, Jana, ed. *Metodika pro práci s cizinci žijícími v České republice, kteří jsou ohroženi domácím násilím*. Brno: Spondea při ČČK Brno, 2010. ISBN isbn978-80-254-8499-9.

LIĐÁK, Ján. *Mezinárodní migrace a Evropa*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2010. ISBN isbn978-80-86879-24-6.

LINHARTOVÁ, Tereza a Barbora LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ. *Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách*. Praha: Meta – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. ISBN 978-80-88171-18-8.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN isbn978-80-262-0213-4.

MULTIKULRUTNÍ CENTRUM PRAHA. *Nečitelní cizinci: Hard to make out foreigners: jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. Praha: Multikulturní centrum, 2003. ISBN 80-239-1137-6.

OTTO, J. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Pátý díl, C-Čechůvky*. V Praze: 1909.

PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU, ed. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. ISBN isbn978-80-87284-00-1

PALAŠČÁKOVÁ, Dita, ed. *Formování profese interkulturní pracovník/pracovnice: zahraniční zkušenosti, praxe a vzdělávání v ČR*. Praha: InBáze, 2014. ISBN isbn978-80-905759-0-5.

RADOSTNÝ, Lukáš. *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011. ISBN isbn978-80-254-9175-1.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN isbn978-80-7419-023-0.

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost. 2., přeprac. a aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN isbn978-80-247-4282-3.

UHEREK, Zdeněk. Cizinecké komunity a městský prostor v České republice. *Sociologický časopis*. 2003 č.2

ÚJČ AV ČR. *Akademický slovník současné češtiny* [online]. 2012 [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.slovníkcestiny.cz/heslo/cizinec/0/15101>

Zákony

ČESKO. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 23. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326#p1>

ČESKO. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 22. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325#f1982769>

ČESKO. Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 22. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-221#f2437982>

ČESKO. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 22. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500#f2629334>

ČESKO. Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 26. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273#p2>

ČESKO. Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). In: *Zákony pro lidi.cz* [online].

© AION CS 2010-2021 [cit. 26. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-186#cast1-hlava2-dil6>

ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 28. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117#p3>

ČESKO. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 29. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435#p98>

ČESKO. zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 30. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#p38>

Listina základních práv a svobod: Hlava třetí. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Sdělení MZV č. 96/1998 Sb.: Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. In.: Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-96>

Školení absolvovaná autorkou práce

OAMP, MV ČR. *Školení – Zákon o azylu a zákon o pobytu cizinců z pohledu nelegální migrace.* 19. srpna 2020., online

OAMP, MV ČR. *Školení – Řízení o mezinárodní ochraně v České republice.* 7. září 2020., Praha

OAMP, MV ČR. *Školení – Státní integrační program pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou v České republice,* 8.září 2020, Praha

OAMP, MV ČR. *Školení – Zákon č.186/2013 Sb., o státním občanství České republiky.* 21. října 2020., online

OAMP, MV ČR. *Školení – Problematika pobytu cizinců v ČR v praxi.* 7. září 2020., Praha

OAMP, MV ČR. *Školení – Vzdělávání v ČR.* 21. října 2020, Praha

OAMP, MV ČR. *Školení – Zdravotní pojištění cizinců v roce 2020.* 7. září 2020, Praha

SUZ, MV ČR. *Školení – Úvodní školení zaměstnanců Správy uprchlických zařízení,* 6. června 2020., Praha

Internetové zdroje

CIMRMANNOVÁ, Tereza. *Management a komunitní sociální práce v neziskovém sektoru* [online]. Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: https://htf.cuni.cz/HTF-103-version1-cimrmannova_management.pdf

ČERVINKA, Radek. Vše, co jste kdy chtěli vědět o neziskových organizacích (ale nevěděli kde se zeptat). *Bulletin CENTRA DON BOSCO SKM* [online]. listopad 2011 [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: http://dozivota.cz/sites/dozivota.cz/files/letak_2_barvy.pdf

DEDEROVÁ, Kateřina a Eva ČECH VALENTOVÁ. *Hledání vhodných způsobů integrace cizinců na lokální úrovni* [online]. 26. května 2014. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/hledani-vhodnych-zpusobu-integrace-cizincu-na-lokalni-urovni-2>

GARCIA, Maria. *CROSS-CULTURAL IDENTITY OF SECOND-GENERATION IMMIGRANT YOUTH* [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <https://www.slu.edu/pre-college-access-trio/trio-program/mcnair-scholars-program/pdfs/journal-articles/mariagarcia.pdf>

KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Naděžda. Podpora integrace cizinců v ČR: obsahová analýza hloubkových rozhovorů s cizinci a s odborníky, kteří s cizinci přicházejí při své práci do styku. *IPZE* [online]. 2002 [cit. 2021-5-31].

MVČR. *Vzory dokladů vydávaných cizincům* [online]. 5. října 2020 [cit. 2021-5-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/vzory-dokladu-vydavanych-cizincum.aspx>

MVČR. *Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR* [online]. listopad 2016, 19 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/index.cfm?action=media.download&uuid=299ED463-AED9-E239-AD6E687D0595502E>

MVČR. *Mezinárodní ochrana: Azyl v Evropské unii* [online]. 29. ledna 2015 [cit. 2020-05-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/nase-hlavni-temata-mezinarodni-ochrana-mezinarodni-ochrana.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

MVČR. *Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR* [online]. listopad 2016, 19 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/index.cfm?action=media.download&uuid=299ED463-AED9-E239-AD6E687D0595502E>

Nový zákon o státním občanství – možnost dvojího státního občanství [online]. 01. října. 2013 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/london/cz/konzularni_a_vizove_informace/statoobcanska_agenda/dvoji_statni_obcanstvi.html

Krátkodobé pobyty – účel pobytu [online]. [cit. 2021-5-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/chengdu/cz/konzularni_informace/vizove_informace/kratkodoba_viza_sc_hengenska_do_90_dnu/ucel_pobytu/index.html

Krátkodobá víza – zvláštní případy [online]. [cit. 2021-5-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/chengdu/cz/konzularni_informace/vizove_informace/kratkodoba_viza_sc_hengenska_do_90_dnu/zvlastni_pripady/index.html

ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY, ODDĚLENÍ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ A MATRIK. *Udělení státního občanství České republiky* [online]. 2014 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. R91 Státní občanství ČR nabytá během let 2001–2019 - podle předchozího státního občanství [online]. [cit. 26.05.2021] Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/29578258/c09R91_2019.pdf/4af835a5-3d6e-4d6b-900a-7d58b66f51da?version=1.0

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. R91 Státní občanství ČR nabytá během let 2001–2019 - podle předchozího státního občanství [online]. [cit. 26.05.2021] Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/29578258/c09R91_2019.pdf/4af835a5-3d6e-4d6b-900a-7d58b66f51da?version=1.0

KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV. *Zdravotní pojištění cizinců* [online]. prosinec 2020 [cit. 2021-5-31]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/Letaky/Zdravotni-pojisteni-cizincu.pdf>

SCHENGEN VISA INFO. *Schengen Visa Types & Validity* [online]. 12. února 2020 [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://www.schengenvisainfo.com/schengen-visa-types/>

KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY. *TISKOVÁ ZPRÁVA: Poslanci mohou vyřešit zoufalou situaci nepojistitelných novorozenců a chronicky nemocných dětí cizinců* [online]. 27. května. 2021 [cit. 2021-5-31]. Dostupné z: <https://migracnikonsorciem.cz/cs/tiskova-zprava-poslanci-mohou-vyresit-zoufalou-situaci-nepojistitelnych-novorozencu-a-chronicky-nemocnych-deti-cizincu/?fbclid=IwAR30mKhS0qvVfvBm2xGSy5IXNGYrbS5NPhMsaxlHsXtyEsanmHYnewH5to8>

Nestátní neziskové organizace (NNO) [online]. [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/nestatni-neziskove-organizace-nno->

Integrace cizinců [online]. [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/jak-pomahame/doma/integrace-cizincu/>

Organizace pro pomoc uprchlíkům [online]. [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://www.opu.cz/cs/>

Meta [online]. [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://www.meta-ops.cz/>